

Zdeněk Kalista

Z LEGEND

ČESKÉHO BAROKA

Edice Krystal, svazek 17.

Z LEGEND ČESKÉHO BAROKA

ZDENĚK KALISTA

Z LEGEND

ČESKÉHO BAROKA

1934

EDICE KRYSTAL OLMOUC

Nr. 3317

IMPRIMATUR

Josephus Vyvlečka,

Praeses a. e. Consistorii

Olomucii, die 27. Februarii 1934

VYDAVATEL UVÁDÍ ČTENÁŘE V STARÁ ČTENÍ

Čím hlouběji pronikal jsem v duchové dějiny českého baroka a čím hlouběji rozpínal se jejich rozšumělý, v pološeru ztopený obraz přede mnou, tím více upoutávaly mne bohaté odrazy vnitřního života jeho, světélkující v duhových záblescích jeho podivuhodných legend. Už moje Freska svatováclavská zavedla mne kdysi na spleť cest hustým a nepřehledným jazykem hovořících barokních hagiografií, v jejichž tu a tam prokmitnuvších průsecích spatřoval jsem zajímavé obrazy dávno a dávno již minulých osudů. A znovu zbloudil jsem do těchto nepovšimnutých míst ve svých drobnějších studiích, týkajících se blahoslavené Anežky Přemyslovny, historických prací Balbínových a j. Vábila mne konečně i srovnání, k nimž bezděky byl jsem nucen, vzpomínaje svých překladů ze středověké legendické literatury západoevropské, vydaných knižně před několika lety.

Česká barokní legenda netěšila se nikdy té pozornosti jako české legendické skládání z doby románské a gotické. Nebylo tu již onoho bezprostředního zájmu, který měla pro středověké životy svatých historie v širším slova smyslu, spatřující v nich prameny nejen k poznání duchovního, ale namnoze i politického obsahu doby, a literární dějepis díval se na tento genre literatury velmi svrchu jako na cosi příliš lidového a příliš málo uměleckého, než aby to zasluhovalo hlubšího a oddanějšího studia. Přehlízíme-li řadu jmen, jež vynořují se v mysli při stručné rekapitulaci naší vědecké literatury, obírající se naším údobím protireformačním, nenalezneme tu takřka nikoho, kdo by se byl

soustavněji obíral tímto odvětvím soudobé duchové tvorby. Jedině Josef Pekař poukázal ve svých Třech kapitolách o svatém Janu Nepomuckém porozumivě k významu české barokní legendy. Jinak marně hledáme nějakého hlubšího ozvuku jejího, a to jak u Vlčka, tak u Jakubce a tak konečně i v drobných, spíše popularisačních Novákových Dějinách české literatury. Pro Vlčka, který zřejmě stojí pod vlivem staršího Denisova odsudku „ubohých plodů“ české protireformace, je to zřejmě bezvýznamný kus písemnictví, jehož cílem je jediné „předělání českého protestanta z kořene podle ideálu protireformačního na věrného příslušníka církve římské“. Jakubec omezuje se na pouhý jmenný dotek a u Nováka zanikají stopy legendické tvorby barokní úplně.

A přece není pochyby, že česká barokní legenda je právě tak poutavým kusem české kultury jako třeba česká legenda středověká a že zasluhuje si plnou měrou interese jak vědeckého světa, tak širší veřejnosti. Je to především problém literární, který probouzí v diváku zájem o toto odvětví duchové činnosti naší epochy pobělohorské: otázka vzniku nových literárních útvarů, resp. obecněji: nové literární psychologie, která u nás pronikla s vítěznou protireformací a jejíž ohlasy dolehly hluboko do naší novodobé písemné kultury. Ale také historik, jehož zájem není omezen pouhým úsilím o genetické začlenění legendické tvorby našeho baroka do duchových osudů českého písemnictví, nýbrž odnáší se k širšímu obrazu doby protireformační, nalezne v české barokní legendě svoje zájmové body, pátraje po souvislostech, jež poutají ji s kulturním, sociálním a národním životem současným. A konečně ani pro živou společnost dnešní, hledající s tak významným úsilím svoje tvořivé tradice, nemůže býti čtení, jež bych rád otevřel přítomným výborem, bez užitku, otevírajíc jí dávno a dávno již zasuté a přece neviditelně živé kořeny jejího vnitřního vývoje.

Přirozeně, že v stručném úvodu ne příliš rozsáhlé edice barokních legend, kterou, jak v závěru ještě

vyložím, byl jsem nucen z určitých důvodů podstatně súžiti, není mi možno rozvinouti všechny otázky, zakleté v problém české barokní legendy v té plnosti, v jaké by snad zasluhovaly. Ale chtěl bych alespoň z části naznačiti své odpovědi, přeje si, aby můj nesmělý počátek stal se podnětem dalšího studia, o jehož významu a výsledcích nemám nejmenší pochybnosti.

*

Legenda jako literární genre nezanikla vlastně ani v převážně protestantských Čechách předbělohorských. Třebaže nemá tu už zdaleka onoho významu, jaký měla v české gotice (a to ještě na sklonku XV. věku), zůstává přece jen stále ještě předmětem určitého zájmu, který je zesilován namnoze i podněty, s duchovým posláním legendy vůbec nesouvisejícími. Čtete-li Hájkovu kroniku, seznáte záhy, co legendických motivů zachytilo se v jejím romantickém předivu ze starých hagiografických sepsání — přebarveno v duchu rušné fantasmie renesančního kronikáře. Z doby rudolfinské lze zaznamenati celou sbírku veršovaných životů svatých, kterou vydal pod titulem „Kancionál aneb písně nové historické na dni sváteční přes celý rok“ Šimon Lomnický z Budče v Praze r. 1595 a jež těšila se ještě v době barokní velmi hojně přízni, jsouc rozšiřována nejen v nových přetiscích, ale i v rukopisných prepisech, doplňovaných dalšími (nerýmovanými arci) legendami. Horlivým vzdělavatelem české legendy středověké a jejích tradic byl také probošt kostela svatovátského Jiří Pontanus z Breitenberku, a to jak ve svých latinských spisech (*Vita beati Hroznatae*, nepřímo i v *Hymnech*, *Bohemia pia* a j.), jež ovšem vypadají z rámce této studie, tak ve svých pracích, psaných česky, z nichž třeba uvést zejména život sv. Ivana poustevníka, první to české knižně vydané zpracování později velmi oblíbené barokní legendy. A ještě těsně někdy okolo počátku osudného povstání bělohorského, t. j. roku 1618, vzniká v Čechách nové zpracování legendy

svatoprokopské, jež sice zůstalo dodnes v rukopise, není však nezajímavo — hlavně pro svůj dobově pointovaný nacionalism, pronikající velmi živě v líčení autorově.

Vedle těchto legend či sebrání, jež navazovala více méně úzce na starší tradici naší gotiky — i veršované životopisy Lomnického nevybočují nikde z okruhu starých světeckých postav, jak znala je doba předhusitská, husitská a mírní kališníci — objevují se však u nás koncem XVI. a počátkem XVII. věku i legendy nové, dotud v Čechách neznámé, přesazené k nám ze stále ještě živého a kvetoucího legendického bohatství Západu. Jan Sixt z Lichtenfelsu vydal r. 1614 legendu o svaté Kateřině Sienské, o jejíž uvedení k nám (v překladu životopisu Antonína Florenckého) pokusil se před tím r. 1596 Kašpar z Palatinu. A s jesuity vnikají do Čech slavní světci protireformace, sv. Ignác z Loyoly a sv. František Xaverský: 1616 vychází překlad hagiografického sepsání Petra de Ribadeneira o sv. Ignáci a rok nato vlastní české zpracování životopisu Ignácova a sv. Františka Xaverského prací známého později legendisty českého baroka Jiřího Plachého (Fera). Už před Bílou horou pokoušejí se jesuité také o větší sbírku životopisů svatých po vzoru jiných velikých soudobých mimočeských sebrání: Tak vznikl prací pražského člena Tovaryšstva Vojtěcha Šebestiána Berličky (Scipiona) překlad známých a v bezčetných vydáních rozšířených životopisů svatých polského jesuity Petra Skargy, jenž sice nebyl knižně vydán, zůstal však nabádavou výzvou pro budoucno.

Že v duchovém životě předbělohorských Čech bylo dosti zájmu pro legendu, ukazují konečně i odezvy legendických sepsání na straně protestantské. Protestanté stavěli se sice zásadně proti kultu svatých ve smyslu katolickém, ponechali však v jednotné konfesi české roku 1575 přece jen určité místo starým kališnickým tradicím, připustivše ctění svatých jako vzorů víry a dobrých skutků, jež „mohou

a mají v církvi k jejímu tudy vzdělání zachovány býti“. A na takto koncedovaném území rozvíjela se pak jmenovitě stará česká legenda svatováclavská, jejíž stopy táhnou se v nekatolické společnosti předbělohorských Čech od Bílejovského přes Samuela Mathisea z Hostinného až k oběma velikým autorům emigrace: k Pavlu Stránskému ze Zhoře a Janu Amosu Komenskému.

Ovšem teprve údobí pobělohorské značí pro českou legendu novou dobu prudkého květu. Brzy po osudném převratu — již v prvním desetiletí třicetileté války — přistupují jesuité k uskutečnění svého staršího plánu, jehož prvním, nesmělým náznakem byl svrchu zmíněný Berličkův překlad Skargových životů svatých. Na díle původně pracoval P. Jan Jakub Beskovský. Nedokončil ho však plně, zemřev r. 1624, a závěrečné práce vykonal zaň patrně jiný člen řádu — podle některých známý misionář P. Albert Chanovský. Kniha vyšla r. 1625 v Praze pod názvem „Vita sanctorum, to jest životové, skutkové, utrpení a smrt Pána Krista, blahoslavené Panny Marie a nejobzvláštnějších svatých ze všech pokolení, stavův, řádův, zemí a časův . . .“ Titul označuje ji sám jako překlad či vzdělání životů „léta Páně 1610 od ctihodného Valentýna Leuchtia, svatých písem doktora, v německé řeči sepsaných“. Ukázal jsem však před časem v studii „Na okraj legendické tvorby českého baroka“, věnované této (v našich knihovnách unikátní) knize, že nejde tu o pouhou parafrázi hagiografického souboru Leuchtova. Ani označení, se kterým setkáváme se v titulu nového vydání z r. 1696 a které určuje ji jako překlady ze sbírky dnes už málo známého sběratele středověkých životů svatých, předchůdce díla Bollandova a Bollandistů a vlastního originálu Leuchtova Vavřince Suria „De probatis sanctorum vitis“, není udržitelné — aspoň ne v tom rozsahu, v jakém se dosud ve většině našich literárních příruček tradovalo. Už vnějškově liší se česká Vita sanctorum od sebrání Suriova, pojímajíc ve svůj program řadu životopisů,

jež u tohoto sběratele nebyly zastoupeny — v tom zejména životopisy domácích patronů českých. Ještě větší však rozdíl postihne čtenář po stránce vnitřní, v zpracování vlastních hagiografických textů Suriových: Celé pasáže při úpravě našich autorů vypadly, řada episod potlačena nebo zkrácena, jiné vypointovány opět slohově tak, aby odpovídaly vkusu a zálibám barokního prostředí českého — takže právem možno tu mluvit o dobovém přebudování starých předloh, jež v nové své podobě jsou daleko víc než pouhou jazykovou transposicí, přimykaje se tvarově úzce k originální literární tvorbě svého prostředí.

Že se naši autoři — pokud se základních kontur líčení týče — přimkli k Suriovi, nelze jim vytýkati. Při všech nedostatecích, jež jeho málo kritická sbírka měla, byl to přece jen nejlepší své doby soubor toho druhu. Surius stal se konečně — ovšem jen s tímž omezením jako u Beskovského — východiskem celé legendické tvorby našeho baroka. Ze Suria vyšel i druhý významný vzdělavatel tohoto literárního genru u nás po Bílé hoře, *Jiří Plachý (Ferus) starší* (1585—1659), z jehož prací přetiskují v přítomném výboru život sv. Izidora vyznavače a pak tři drobné ukázky z obsáhlých, dodekadicky uspořádaných životů svatých, vydaných v Praze r. 1630. Legendy Plachého rozšiřují se sice značně přes obzor hagiografické sbírky, která se mu stala pracovním východiskem, přibírajíce hojněji jednak legendické motivy ze středověkých i novějších literatur západních, jednak z české domácí legendické tradice — přesto však nejrozměrnější jeho sebrání životů svatých, právě zmíněná kniha z roku 1630, opírá se z největší části o texty Suriovy. — Také jiný jezuita a autor řady legend, shrnutých v obsáhlou a jazykově dosti pečlivou „Oboru panenskou“. *Tomáš Placalius* (dat blíže neznámých) našel ve sbírce Suriově oporu pro svoje legendická zpracování: Z něho naučil se znáti nejen Simeona Metafrastu, jehož hagiografických sepsání se nejčastěji v podtitulech svých legend dovolává, ale i jiné star-

ší i novější středověké legendisty, jež cituje jako svoje prameny. Surius byl mu oporou, která daleko zastínila veškerý ostatní zdroj, z nichž snad ještě vedle něj čerpal. — Konečně poskytl kolínský kartusián první základ i poslednímu význačnějšímu zjevu české legendické literatury, pokud se obírala mimočeskou legendou, *Matěji Šteyroví* (r. 1630 až r. 1692). Šteyrovo „Zrcadlo svaté (aneb životové světic milých božích po třech na každý měsíc přes celý rok rozdělené a nyní v nově k spasitelnému příkladu, k svatému potěšení a k duchovnímu užítku všech nábožných křesťanských duší z rozličných kněh vybrané a na světlo vydané“) přijímá ovšem z valné části přímo práci předchůdců, jmenovitě Placaliovu, z něhož přetiskuje celých 14 legend. Ale i tam, kde Šteyr zdá se postupovati samostatně, t. j. kde nemohl jsem zjistiti přímého originálu jeho legendy, je závislý, ne-li slovně, jistě aspoň epickým obsahem a jeho postupem na příslušném textu Suriovy sbírky.

Vydání *Vitae sanctorum* z roku 1696, jehož jsem se svrchu letmo dotkl, bylo proti starému legendickému svodu z r. 1625, jak sám nadpis uvádí, velmi značně rozhojněno, shrnujíc nejen celou dosavadní práci starších vzdělavatelů naší barokní legendy, o nichž jsme se právě zmínili, ale i jiné drobné legendy, jež byly zatím v Čechách vydány. Byla to po mnoha stránkách sbírka skutečně vynikající, jež, pokud jsem mohl zjistiti, značně předčila soudobá německá zpracování Suriových legend — ať bylo to už zpracování Hein. Fabricia, Fr. Haera či převody výše zmíněného Val. Leuchta.

Je pochopitelno ovšem, že toto nové, rozhojněné sebrání vymykalo se ještě více rámci staré sbírky Suriovy než *Vita sanctorum* z roku 1625. Především prohloubily se domácí tradice české legendy: Vedle Plachého, který obnovuje svými životy sv. patronů českých slávu české gotiky, byl to hlavně *B. Bridel* (1619—1680), jenž přispěl svou činností nemálo k rozvíjení legendické tvorby v této době. Jeho prací

vyšel zejména život sv. Ivana poustevníka a pak „Jiskra slávy svatoprokopské“ — jakési dějiny benediktinů v Čechách, zahrnující vedle legendy svatoprokopské i legendu o sv. Ivanu a o sv. Vintířovi (Guntýřovi) — obě sice velmi nepůvodní ve svých partiích epických, kde namnoze slovně přepisují Hájka, zato však, jak se zmíníme ještě, vysoce zajímavé ve svých lyrických pasážích. — Ale i jiní, méně významní autoři — Kašpar Petr Drauschovius, Felix Kadlinský, Jan Dlouhovesský, Jan Beckovský etc. — účastnili se horlivě na tomto poli legendické literatury barokní. Byla to zejména legenda svatováclavská, již rozvilo naše XVII. století v novém lesku, rozhojnivši její starší, strohé gotické líčení bohatě novými detaily a dobovým aparátem. Ale i legenda báby sv. Václava, sv. Lidmily, legenda svatovojtěšská a jiné ožily v údobí české protireformace novým ruchem a novým bohatstvím. A vedle starých postav českých patronů objevují se nové zjevy, jež zbožná doba přiřadila v jejich sbor. Je to především svatý Norbert, jehož ostatky byly roku 1627 slavnostně přeneseny do Prahy na Strahov a jenž téhož roku — provázen již řadou legend — byl přijat mezi ochránce království, a pak vlastní symbol českého baroka — svatý Jan Nepomucký. Od drobného, několikařádkového životopisu v Plachého životech svatých, přes dvojí knižně vydaný životopis téhož autora, až po Balbína roste legenda tohoto nového (vlastně jen do jisté míry nového) světce, přibírajíc vždy více a více na barvitosti v jeden z nejkrásnějších zjevů českého baroka. — Soudobí legendisté sahají dokonce přímo v legendické bohatství české gotiky, vydávajíc knižně staré české legendy XIV. ev. XV. věku. Jako posmrtná práce Jiřího Plachého vyšel na př. r. 1666 život blahoslavené Anežky Přemyslovny „od starožitného spisovatele česky sepsaný a nyní v témž starodávném českém jazyku pro větší a jistější víru vydaný“ — starý český převod legendy „Candor lucis eterne“ — 1679 vydán v Praze anonymním vydavatelem život

sv. Barbory (jež nebyla sice patronkou zemskou, zato však patronkou jednoho z největších měst v zemi — Hor Kutných) „od jakéhos doktora Sⁿ Písma v latinské řeči sepsaný a v bibliothece kolleje Tovaryšstva Ježíšova v Starém městě pražském mezi starými rukou na pergameně psanými knihami nalezený“ — podobně staročeské literatuře patřil, tudším, i životopis jiné v středověkých Čechách velmi ctěné světice — sv. Kateřiny — vydaný už před lety (1642) v impressí akademické atd.

Rozšiřovala-li domácí legenda, k níž sbírka Suriova přihlížela přirozeně velmi málo, dosti podstatně české zpracování tohoto díla, rozmnožovaly bohatství českých Vitae sanctorum současně i legendy cizí, jež byly sem přejaty mimo program Suriův. Vzdělavatelům českého sebrání byla k dispozici — vedle Suria — již řada sbírek, navazujících na něho anebo aspoň účelem mu obdobných: Poznámky v závěru některých legend „Ex Haereo“, „Ex Val. Leuchtio“ ukazují, že znali shora zmíněné německé transkripce Suriova díla. Vedle nich objevuje se — zejména v prvních dvou měsících knihy — několikrát už i jméno Jana Bollandy, jehož obrovská a dodnes nedokončená Acta sanctorum měla se státi brzy znamenitou náhradou nedosti kritických textů Suriových. A snad ještě do jiných hagiografických sbírek, a to i starších (jmenovitě k Baroniovi) naši vzdělavatelé pozorněji přihlédli.

Hlavním zdrojem však, z něhož doplňovaly české Vitae sanctorum z r. 1696 svůj okruh cizí legendy, byla zpracování životů mimočeských svatých, jež zatím byla u nás vyšla. Byla jich od roku 1620 dlouhá řada. Nejvíce látky dodaly české legendární literatuře v této době — pokud se zabývala mimodomácími zjevy — soudobé Španěly. Z nich přišla do Čech nově legenda o sv. Izidoru sedlákovi, kterou přeložil r. 1630 Jiří Plachý a jejíž přetisk pojal jsem do přítomného výboru, odtud pronikli k nám svatí, jako byl sv. Jan od Boha, František Borgia, Alfons Rodriguez, Jan Sagahunský a Josef Kalasanský, jimž

všem dostalo se u nás velmi záhy větších či stručnějších knižních životopisů. A i řada světců nešpanělského původu dostala se k nám patrně prostřednictvím španělským. Tak na příklad svatá Rozalie ze španělského tehdy Palerma, jejíž kult, jak ukazuje přehled současné hagiografické literatury, byl velmi horlivě pěstován a podporován ze Španěl, a snad i sv. Antonín Padovský, k němuž Španělé, jakožto k rodáku s počátkem XVII. století ještě španělského Lisabonu měli do jisté míry krajanský vztah. U řady legend, jež vyšly u nás knižně v letech 1620—1700, je poznamenáno, že byly přeloženy z vlašského jazyka: Ale italských světců, kteří překročili takto práh našich domovů, bylo ku podivu méně než světců původu španělského: sv. Tomáš de Villanova, sv. Kajetán, sv. Jan z Copertina a (snad) sv. Ondřej Avellinský. Ještě méně pak zasáhl do legendické literatury české v XVII. věku vliv hagiografie francouzské: Jen legenda o svatém Bernardu z Clairvaux zaujala, jak se zdá, hlouběji české čtenářstvo. Jinak zaznamenává současná literatura legendická z okruhu francouzského jen dvě postavy: sv. Ludvíka Bertranda a sv. Fratiška de Paula, který však původem svým byl Ital.

České *Vitae sanctorum* z r. 1696 nepřejaly ovšem prostě veškeru legendickou produkci, kterou vykazovala leta pobělohorská: Ani česká legenda nedostala se sem plně. Marně hledáte tu třeba legendu o blahoslavené Anežce, ačkoliv byla v předchozích letech několikrát zpracována a vydána a ačkoliv našla místo ve velmi širokém rozsahu i v příslušném svazku bollandistických *Acta sanctorum*, nebo — což ještě více udivuje — legendu o sv. Janu Nepomuckém. Tím více pak chybí z legend cizích, jež byly vydány u nás v mezidobí let 1620—1696. Než přece jen není pochyby, že jak české legendické fondy, tak nová přetlumočení či zpracování legendických látek cizích, o nichž byla řeč, dotkla se v nejednom směru naší sbírky, rozšiřující její výklady daleko za původní obzor. *Vitae sanctorum*

z r. 1696 (přetištěné pak znovu r. 1759) značí nejen kvantitou, ale i obsahovým bohatstvím životů, jež předvádějí v dlouhém a takřka nepřehledném průvodu před očima svého čtenáře, jakési vyvrcholení české legendy barokní ze XVII. věku, jsouce živým dokladem zájmu o tento literár. genre, jak se byl postupem času v pobělohorských Čechách vypěstoval.

*

Mocný rozrůst legendy jakožto určitého odvětví krásného písemnictví v pobělohorských Čechách, měl řadu příčin. Především byly to zajisté výhodné vnější podmínky, jež napomáhaly tomuto bohatému rozvoji. Nová Čechie, jež vzešla ze zápasu bělohorského a z dlouhých a strážní plných let třicetileté války, cítila dobře, že její životní oprávnění na domácí půdě nemůže býti zabezpečeno jen vahou vítězného meče. Stavíc uprostřed válkou zbědované a teprve zvolna se zotavující země vzosné a nádherne architektury nových chrámů a klášterů, byla si vědoma, že tyto podivuhodné stavby, jež měly vtisknouti nepozorovaně svůj ráz nejenom českému městu, ale i českému venkovu, nesmí zůstatí holým a nerosozumitelným kamením, které by nedovedlo upoutáti, než snad svým vnějším kouzlem: Naplniti je novým duchem, sblížití českého člověka s patheticky vzrušeným světem oblačných vidění, jež vznášela se v hlubokých kopulích chrámových, oživiti v jeho mysli všechny ty obrazy a sousoší, jež objevovaly se po vzdutě vlnitých stěnách chrámových — to byl právě úkol barokní legendy, jejíž prostá řeč mohla rozvázati mlčelivé a přece poutající dílo výtvarného baroka. A tak rozvíjí se na příklad zajímavě legenda svatováclavská, podporována s horlivostí pražskými augustiniány-bosáky u sv. Václava na Zderaze, legenda svatoivanská a svatoprokopská, podporovány neméně účinně benediktiny, k jejichž klášterním chrámům měly živý vztah a ovšem i řada poutních legend, kterých se letmo ještě dotkneme.

Než nebylo to jen poslání neviditelného tlumoční-

ka, zprostředkujícího dorozumění mezi vítězným světem protireformačního baroku a českým člověkem, jež současné poměry určily české barokní legendě: Měla býti zároveň i svědectvím legitimacy nové Čechie, připomínati, že katolicism není v zemi čímsi uměle sem převedeným a domácím žvlům nepřátelským, nýbrž že má tu své dávné domovské právo. Proto pořizuje český jesuita přetisky starých českých legend, o nichž jsme se zmínili shora. A proto také obnovuje a novými a novými rozvilinami soudobé fantasie rozvíjí legendy, glorifikující různé osobnosti českých předhusitských dějin — ať to byl již sv. Václav, sv. Vojtěch, sv. Prokop či blahoslavený Hroznata, blahoslavená Anežka Přemyslovna, svatý Jan Nepomucký atd. Smysl všech těchto akcí byl v podstatě týž: Měly oživiti v českém kulturním vědomí starší a pozdějším vývojem zanesené vrstvy, jež byly svou duchovou strukturou blízky protireformačnímu ovzduší a v nichž doufal český barok nalézt nové životodárné síly ve svých prudkých a s počátku dosti beznadějných zápasech o duši národa.

Není pochyby, že živý a hluboký zájem, kterým provázela takto současná doba naši barokní legendu, měl velmi značný vliv na její rozrůst a na její zvětvení, jež překvapí namnoze i badatele, který je obeznámen s bohatou hagiografickou literaturou současných Španěl, současné Italie, Francie či Belgie. — Domnívám se však přece, že tento prudký a jistě neobyčejně horlivý zájem zvenčí by byl nepostačil, aby oživil českou legendu pobělohorskou v té šíři a spletitosti všech možných tvarů, v jaké se nám dnes — z povzdálí, v jehož odstupu zanikly jistě nad to mnohé stopy — představuje, kdyby nebylo tu vedle toho ještě zvláštních příčin vnitřních, zvláštních psychologických dispoic české společnosti, jež nejen že bezděky usnadňovaly pronikání legendické literatury v našem prostředí, ale připravovaly i půdu zvláště vhodnou k jejímu dalšímu rozvoji.

Kdo probíral se pozorněji českými duchovými dějinami doby předbělohorské, nemohl nepostřehnouti, jak už v ní vytvářely se neviditelně předpoklady pro kulturu české barokní legendy. Chápání Boha jako síly, zasahující přímo v tento život, které bylo nutným a logickým důsledkem renesančního individualismu a jeho těžkého a bolestného zápolení s nevypočitatelnou a nepostižitelnou mocí osudu — posilovalo bezděky určité antropomorfní sklony v soudobé religiositě. Současný člověk, který věřil, že vše, co se děje v tomto světě, děje se z vůle Boží a z věčného úradku Prozřetelnosti (s odkazy této víry setkáváme se, listujeme-li prameny a dějinami této doby takřka na každém kroku!) mimovolně strhoval neviditelného gotického Boha, trůnícího vysoko nad denním hemžením v závratných nebesích smělých architektur chrámových, dolů v tento svět, naplňuje jeho účastí nejen jednotlivce, ale namnoze i mimolidské živly, pokud zasáhly nějak v tu či onu událost nebo děj.

Je v tom jakýsi paradox predestinativního protestantismu, že zdůrazňováním osudových rysů v představě Boha připravoval nepřímou ve svém nitru myšlenkové popudy krisím, jež projevíly se později v jeho řadách hojnými zpětnými přestupy ke katolicismu, zasahující i tak skálopevně protestantské země, jako byla pocromwellovská Anglie nebo Švédsko po Gustavu Adolfovi. V Čechách a v českých zemích vůbec projevíly se však důsledky skrytých antropomorfních tendencí soudobé religiosity daleko ostřeji a výrazněji než v jiných krajinách. Souvisí to se zvláštním vývojem poměrů v naší vlasti v první polovici XVII. století, který hluboce zasáhl v psychologickou formaci českého obyvatelstva, uzpůsobuje je po nejedné stránce oblastem pronikající protireformace a jejich kulturnímu životu.

Nahlédneme-li do českých pamětí, jež dochovaly se nám z let okolo Bílé hory, udiví nás snad až, jak hluboko působila neklidná doba, jíž osudný květen

1618 otevřel dveře, na duši českého člověka: Jak výrazný rozdíl liší na příklad starší díl deníku známého českého lékaře doktora Matyáše Borbonia, od jeho zápisů z roku 1622! Ve starších partiích, jež jsou většinou věnovány učitelským a lékařským zápisům, cítíte klidnou životní rovnováhu, v níž jen zřídka — celkem snad dvakrát všeho všudy — ozve se vzrušenější snaha, proniknouti v osudem připravovanou budoucnost — naproti tomu pozdější části co chvíli zaznamenávají nějaký sen či úkaz, v jehož výkladu hledal těžce zkoušený Borbonius znamení dalších událostí, a sny a doslechy houstnou čím dále tím více, stupňující se v rozhodných okamžicích přímo ve vidění, při nichž zjevuje se Borboniovi Syn Boží „v oblacích... v podobě a tvářnosti anjelské s křídly dvěma a v rouchu běloskvoucím, vnitř pak jako pod rouchem červenost jasnou, kterou ruka lidská neumí učiniti...“ Ještě ostřeji obráží se psychologický rozdíl ovzduší předbělohorského a pobělohorského v Pamětech Mikuláše Dačického z Heslova, kde vlastní záznamy autorovy jsou výrazněji doplňovány tradicemi předchozích generací rodových. Kdežto v starších zápisech jen několikrát zableskne zájem, upínající se k zásahům nadpřirozených sil v lidské osudy, od roku 1618 jako by neklidná situace co chvíli dožadovala se nějakého ubezpečení v nebeských znameních, bouřích a divích, jimiž vyznačuje Bůh svoje budoucí cesty. Hned při mustrování stavovského vojska na Horách Kutných r. 1618 zaznamenává Dačický — zřejmě ne náhodně — „hrozné blejštění, hřmění, déšť a krupobití“. 1619 objevila se na nebi „hvězda opět jakási podivná, jasná a se třpytící“. A v dalších letech se tato znamení stupňují: 1623 popisují Paměti trojí vidění zázrakův a věcí podivných, uzavírajíce charakteristickým povzdechem: „Pán Bůh rač na vše dobré obrátiti svou milostí.“ — Jako nejvýraznější doklad psychologických přeměn, uvozených v české společnosti a v jejím psychologickém utváření válkou, dlužno však označiti Paměti Jana Jiřího Ha-

ranta z Polžic a Bezdržic, jež — na rozdíl od zápisů Borboniových a Dačického — spadají svým obsahem do vlastních let válečných, přinášejíce zápisy z údobí let 1624 až 1648: Tu vidíme již neklidnou mysl českého člověka, rozhořelou na plno plameny všech možných divů a zázraků, jimiž se vzrušovala strastí a napjatého očekávání plná doba. Záznamy o předpovědech všelikých vážnějších i méně vážných proroků střídají se tu s doslechmi o řádění ďábla ve vojsku Tillyově, o tajemných zjeveních vojsk, bojujících v oblacích, zázraku krve se potícího nože, který se sběhl v emigrantské obci pernenské, a opět s napjatými doslechmi o volání žežulky a slavička v třesuté zimě na zámku Velharticích, na bráně v Klatovech a na kostele žateckém — atd.

Není pochyby, že ve všech těchto svědectvích, která tak jasně dokumentují, jak trýznivá válka vybičovala snahy soudobého člověka, postihnouti zasahování Prozřetelnosti, řídící běh světa, přímo ve viditelných odrazech pozemského života — objevují se již dosti silné náznaky legendických motivů: což jiného je konečně legenda než podivný odraz moci Boží, zachycený v tomto světě, v jeho dějích a osobách? — U všech tří autorů, které jsem citoval, jde však o vyhraněné příslušníky tábora evangelického, kteří nejen že dovedli se brániti tvrdým úsměvem pronikající protireformaci, ale dovedli pro svoji víru přijmouti i hořkost vyhnanství. Tím více přirozeně musily by se sklony k legendickému ovzduší projevit v těch kruzích, které ukázaly se méně odolnými vůči vítěznému katolictví. Tu setkáváme se — možno říci — přímo s jakousi psychosou, jež hledá svaté a zázraky ve vlastním svém prostředí: chce — řekl bych — viděti Boha ve svatých jeho a v tajemném okruhu moci těmto svěřené nalézt bezpečí před přívaly nejistých let. Čtenáři dnešní doby je snad až nepochopitelné vzrušení, s nímž píše paní Zuzana Černínová z Harasova svému synu, Humprechtu Janovi, do Itálie o právě tehdy v Čechách přítomnému generálu řádu kapucínů, páteru Inno-

cenci de Calatayerone a jeho zázracích: leč v rámci doby, která tak horlivě hledala *svoji legendu*, pochopíme dobře pohnuté díky, jež zbožná šlechtična — dcera uvědomělého kdysi příslušníka Jednoty bratrské — vzdává svému zpovědníku, páteru Františkovi z Rozdražova, za to, že jí zprostředkoval styk s mnichem divotvůrcem. A stejně jako v dopisech paní Černínové obráží se nálada doby, spatřující při každé příležitosti ve svém životě tajemnou účast moci Boží, na všech stranách v soudobých zápisech a kronikách — pronikajíc tu v odrazu pověsti o bázeň vzbuzujícím nočním zjevení v kostele staroboleslavském v noci na 14. srpna 1639, kdy kostel „všechnen zevnitř osvěcen i také v něm anjelský zpěv slyšán byl“, tu opět v protokolárním záznamu o vzrušujících událostech, které předcházely nalezení divuplného hrobu ve starém kostele na Františku, patřícímu podle domněnky blahoslavené Anežce, jinde zase v detailně rozpisovaných svědectvích, dosvědčujících s jímavě užaslou věrou zázrak v tom či onom chrámě nebo význačném místě sběhlý atd. atd.

Že toto ovzduší pobělohorských Čech se svou dychtivou touhou po nadpřirozeném a mimořádném musilo přilnouti hluboko svým zájmem k starým legendám, jež přinášel s sebou vítězný katolicismus, je pochopitelné. Podivuhodné a zázraků plné životy svatých a vyvolených Božích nejen že dodávaly živou látku rozhořelé fantasii vzrušených myslí, ale stávaly se v nejednom přímo jakýmsi zrcadlem, v němž neklidná doba nalézala bezděky své vlastní rysy.

*

Badatel, probírající se spleť české legendické literatury barokní, nevyhne se přirozeně otázce, jak tato literatura působila na současnou českou kulturu, co přinášela do ní nového a jakým způsobem ovlivňovala její další vývoj. Je to otázka jistě značně složitá, ježto legenda v době, jíž se obíráme, neznamená jen prostě určitý literární genre, vázaný formálními předpoklady svého okolí, ale zasahuje v ne-

jednom směru i do kulturních oblastí mimoliterárních, představujíc jakýsi v dobovém slova smyslu výchovný prostředek, který působil hluboce na utváření celého současného života. Chceme-li proto porozumět problému v celé jeho šíři, je třeba zčleniti jej v otázky další, jejichž úkolem je především zjistiti, jak obrazil se nový literární útvar, vstupující barokní legendou na českou půdu, v naší literární produkci a vůbec v estetických formách, pěstovaných soudobým duchovým prostředím — ale jež mají zároveň ukázati, jak pomáhala barokní legenda i v jiných oborech životních formovati společnost, sytící se její kulturou.

Bylo by zřejmě omylem, hledati v řadách vzdělavatelů české barokní legendy veliké literární tvůrce. Tomu vzpírá se celý ráz legendického tvoření, jež připouští — jako u hagiografických textů vůbec — poměrně malou účast vzdělavatelovu, přidržujíc tohoto celkem velmi úzce k obsahovým údajům a ponechávajíc mu volnost spíše ve formálních problémech zpracování. Přesto, že nebyla, jak jsme shora ukázali, česká barokní legenda z daleka tak nepůvodní, jak tvrdila naše literární historie, přece jen nepřinesla obohacení české literatury ve smyslu velké originální tvorby. Po této stránce shodovala se svým rázem plně se současnou barokní legendou německou, polskou — a do značné míry i s legendickou literaturou soudobé Italie, Francie a Španěl, třebaže zde legenda přece jen měla poněkud větší volnost tvoření.

Než jako *formální popud* znamená česká barokní legenda pro naše krásné písemnictví XVII. věku velmi mnoho a bude, tuším, třeba ještě důkladného studia, než budou její vlivy v tomto směru zjištěny v plném rozsahu. — I barokní legenda česká, jež navazuje, jak jsme shora pověděli, velmi úzce na středověké texty, má ovšem určité tvárné nedokonalosti a nedostatky, jež přenesly se v její text jednak vinou překladu, jednak vinou originálu, který nepřikládal formální skladbě zdaleka takové váhy a

důležitosti, jako pozdější renesanční (a ještě více ovšem barokní) autoři. Také okolnost, že tento literární genre byl určen přece jen velikou většinou pro široké vrstvy lidové, působila nepříznivě na jeho utváření, uvádějíc do jeho řeči barbarismy, jež na nejednom místě působí přímo odpudivě. — Na druhé straně bylo by však chybou, přehlížeti pro tyto více méně vysvětlitelné formální nedostatky klady, jimiž česká barokní legenda prospěla po stránce tvárné současné české literatuře: Kdo srovnával pečlivěji texty našich barokních legend s jejich středověkými, latinsky psanými originály, eventuálně se staršími česky psanými zpracováními jednotlivých legend, nemohl jistě nepostřehnouti, jak ostře je vystupňován v barokním textu dramatický spád jednotlivých scén. Barokní vzdělavatel důsledně vypouští ve své úpravě veškery příliš rozvláčné a theologickou argumentací přeplněné rozhovory, v nichž libovala si jeho stará předloha a vší mocí omezuje dialog na opravdu prudkou a výraznou konfrontaci dvou životních typů. To je viděti z našich legend, zejména na legendě o svaté Agatě, životě sv. Teodory, sv. Anastazie a obecně na mučednických životech z dob prvních křesťanů, jež poskytovaly svým středověkým autorům namnoze příležitost, aby rozvinuli celé obsáhlé polemiky proti různým „pohanským“ názorům. Ale i na příklad život svatého Izidora sedláka, který otiskuji v tomto výboru, ukazuje — po jiné stránce opět — dramatisující sklony a schopnosti svého vydavatele. Třeba jen povšimnouti si, jak pevně a zručně chápe tento dramatickou scénu utopení jediného synka Izidorova, přecházeje rychle uprostřed vyprávění do presentu, který rozvádí napínavou událost takřka před očima čtenářovými. Že sklony k dramatickému vyjádření, jež objevovaly se v barokní legendě dosti zhusta, vyžadovaly si však i jinak zvláštní tvárné koncepce větní a vůbec vyprávěcí, nemusím, tuším, zvláště podrobně vykládati. Baroknímu autoru přicházela leckdy k dobru i drsná vulgární řeč, již užíval a kte-

rá dávala mu možnost plastičtějšího a dramatictějšího výrazu než poněkud zploštělé slovo spisovné.

Než nebyl to jen dramatictější způsob epického podání, který vytvářel se — podporován řadou podnětů — v české legendě barokní, i nové prvky lyrického řádu došly tu uplatnění. Barokní legenda se svou symbolikou, předvedenou do oblastí konkrétních zjevů a dějů, osvěžila zajisté velmi výrazně starou zabstraktnělou alegorii, s níž pracoval náš renesanční autor, novou barvitostí a názorností, která narmnoze i dnešního čtenáře udivuje svými efekty. Byl to zejména ovšem veliký lyrik našeho baroka Bedřich Bridel, v jehož legendických zpracováních — přenášejících se ostatně ne neúmyslně do prostředí kouzelných lesních samot a poustek, kde mohl se lyrický naturel autorův, jak náleží uplatniti — setkáváme se často s opravdu překvapujícími lyrickými momenty — ať už je to v shora zmíněné legendě svatoprokopské a v jejích mohutných invokacích, jež vlnivou výmluvností apostrofují svatého Prokopa jako „anjela božího, čistce země české, krotitele zlých duchův, voráče a půhončího d'áblův ve skalách, bojovníka na poušti, jak při vorbě tak při pluhu k vojně schopného, myslivce hříšníků, sklepníka a klíčníka knížetčího, mistra střídmosti“ — anebo v jeho legendě o sv. Ivanu a v jejích úvahách o marnosti světské. — Z legend poustevnických, o nichž je právě řeč a k nimž druží se v našem baroku ještě legenda o sv. (blahoslaveném) Guntýřovi (Vintířovi), bylo by však možno uvést ještě řadu ukázek lyricky neobyčejně bohatých míst. Namátkou vzpomínám jen barvitého a půvabného líčení lesního života v legendě blah. Vintíře, vydané Jiřímek Davidem pod názvem *Medicus hercinius* (str. 29), jež sice datem svého vydání (1713) už poněkud přesahuje náš obzor, ale jinak celým svým ustrojením souvisí s pracemi v mé studii dotčenými. — A netřeba snad ani dokládati, že i v jiných legendách našeho baroka nalezne čtenář místa lyrickými půvaby bohatá, jež dovedou, sledující neviditelně symbolic-

ký záměr autorův, strhnouti zároveň i živou účast smyslů, jmenovitě po stránce visuelní: Tak třeba v Drauschoviově legendě svatovojtěšské (z 1643), vyprávějící o konci svatého biskupa, kdy ryba, pozřevší pohany uťatý prst jeho, byla ozářena bleskem a tělo jeho, několik dní orlem hlídané, v moři ohnivý sloup znamenal — anebo ještě více v překladu Balbínova hagiografického životopisu sv. Jana Nepomuckého (1684), kde líčeny jsou zázraky, obklopivší mučedníka při jeho skonu: jak „ohnivý plamen, který se při jeho narození ukázal . . . mrtvého a do nebe se ubírajícího osvítil, takže se celá Vltava rděla“, „nesčíslný počet velmi jasných světél, jako by oheň s vodou v mír vešel a po vodě spléjval“ se objevil a „rozmohla se voda a šířeji vlny se zdvihaly u velikém množství a větší světla tělo svatého mučedníka vyprovázeli, jiné předcházející, jiné za ním jdoucí, nejináče jako by mu průvod dávali“. — Nejvýrazněji konečně projevil se nový lyrický tvar, vycházející z barokní legendy české v kázáních, jež na ni navazovala a která svým meditativním charakterem byla pro rozvití lyrických složek legendických vyprávění daleko příhodnější než vlastní text jejich, kde tyto musily konečně ustoupiti — ať už pod tlakem předlohy vzdělavatelovy nebo z vnitřního příkazu vlastního jeho vkusu — epickému živlu. U nás, bohužel, věnovala se barokním kázáním stejně malá (ne-li ještě menší) pozornost jako barokní legendě. Doufám však, že budu míti ještě příležitost jindy vrátiti se k těmto — při všech svých vadách — slohově neobyčejně zajímavým výtvorům našeho XVII. a hlavně XVIII. století — a ukázati jejich skryté formální bohatství.

Vzrůst nového výrazového tvaru, k němuž vedla — přímo i nepřímo — česká barokní legenda, souvisel do značné míry s *novým estetickým cítěním*, jemuž tato současně razila cestu. Srovnáme-li český barokní text legendy o svaté Anastazii, který jsem pojal do přítomného výboru, s jeho středověkou předlohou Simeona Metafrasty, publikovanou Su-

riem v XII. svazku jeho *Vitae sanctorum*, postihneme velmi záhy, jak hluboko zasáhl do našeho zpracování zvláštní vkus barokní doby: Některé partie starého vyprávění úplně zanikají jeho vlivem, jiné opět posunují se daleko významněji ku předu. Epizoda o pokusu prefektově, znásilniti tři služebné Anastaziiny, Agapu, Chionu a Irenu, která ve středověkém podání je zaklíněna v souvislé vyprávění o osudu těchto tří panen, vyrůstá na příklad v našem textu ve zvláštní scénu, jež, přicházejíc více méně mimo souvislost celého vyprávění, upoutává přirozeně tím více čtenářskou pozornost. I v jiných legendách našeho baroka vidíme však zřetelně, jak uchýlil se vzdělavatel středověké legendy pod tlakem vlastního svého vkusu od původního textu: Je tu patrně jakési zesvětštění středověké látky, jež projevuje se tu tím, tu zase oním akcentem, podtrhujícím určité představy a obrazy starého epického pásma. — Zvlášť výrazně jeví se světská orientace barokní legendy v různých výběrech hagiografických životopisů, jež byly u nás v XVII. století vydávány, jako byla shora zmíněná Placaliova Obrana panenská nebo obdobné jí do značné míry Šteyrovo Zrcadlo svaté. Tyto výbory svým selektivním rázem daleko méně vázané než vyčerpávající celoroční *Vitae sanctorum*, uchylují se s oblibou k látkám, jež stojí na ostrém rozhraní světa smyslného a nadsmyslného, střídající obrazy prudké lásky světské s horoucí láskou duchovní: Scény, jako je třeba mučednická smrt sv. Agaty, jejíž jeden moment — odhalení znovu uzdravených krásných prsů svaté panny — bezděky připomíná starý antický motiv soudu nad krásnou Fryné, nebo setkání sv. Teodory se sv. Didymem v nevěstinci, pokus zamilovaného rytíře o únos sv. Ludgardy atd. — byly zřejmě body, jež poutaly svou paradoxní hrou dvou světů zájem pořadatelů a vzdělavatelů našich výborů.

Netřeba podotýkati, že s tímto smyslem pro neviditelný svět a jeho krásy jsou v úzkém vztahu i ony romantické prvky krajinné, jichž jsem se

letmo dotkl už shora a jež vytvářejí v barokní literatuře legendické místa opravdu jímavého krajinného půvabu: Abych ukázal, kam až dosáhl po této stránce vývoj — vycházející z lokální (resp. poutní) legendy barokní, o níž bude ještě řeč — odkazují alespoň útržkovitě k popisu vrchu Bezděze, který nacházíme v hagiografickém sepsání o této hoře z r. 1766 („Centifolia rosa mystica, Růže stolistá, tajemství plná, z Montserratu ze Špaňhel do Čech přesazená, na vrchu rozkošným, Bezděz řečeným, štěpovaná“) a který skutečně velmi plasticky líčí obraz českého Monserratu: „rozličným stromovým skoro veskrz jest zhusta pokrytý, z některých stran příkré spády se spatřují, při začátku jara, když mha po zemi se plazí, zdá se, jako by vlny na moři se zmítaly a špice jiných vrchů jako nějaké mořské skaliny...“

Řekl jsem však už shora, že větvitý problém české barokní legendy a jejích vlivů neomezuje se jen na literární resp. estetické otázky našeho XVII. (a později XVIII.) století. Barokní legenda proniká hluboko do *obecného duchového i hmotného života soudobé společnosti*, pomáhajíc neviditelně formovati vnitřní dějiny této epochy. V jejím ohni dotváří se především nový typ religiosity, jehož první obrysy postřehli jsme shora v líčení náboženských poměrů předbělohorských Čech: typ orientovaný především mystickou intuicí, pro nějž Bůh je jakousi exstatickou gradací lidské skutečnosti a poznání jeho krajním vypětím tělesné vůle, končícím v „sladké mdlobě oudův“. Ne nadarmo přimyká se česká barokní legenda tak úzce k okruhu středověké mystiky belgické, z níž přejímá nejen jeden z nejslavnějších svých životů svatých: život sv. Ludgardy — ale i životy sv. Marie d'Oigny, sv. Kristiny a jiných. Tento okruh vyhovoval našemu baroku nejen svými vzrušenými scénami tajemných rozhovorů s Bohem, ale celým svým charakterem, v němž tak výrazně proniká odpor k racionelnímu poznání Boha a naopak uplatňuje se princip pasivního odevzdání

v milost Boží — tak příznačný pro naše baroko. Český člověk XVII. století hledal cestu k Stvořiteli — stejně jako sv. Ludgarda ve své legendě — daleko spíš v mystickém vzrušení než v dogmatických úvahách, pronikajících záhadné texty Písma. I drobnou epizodu o neumělé světici, zahánějící nesrozumitelným jí latinským textem žalmů zlé duchy, lze označit v této souvislosti jako charakteristický předobraz doby, jejímž heslem nebylo rozumět, ale věřit. — A je zajímavé, že i ve vlastní své legendě, jejíž ukázkou podal jsem v přítomném výboru životy několika českých jezuitů, zemřevších ve vůni svatosti, klade náš barok — vedle momentu poslušnosti, který přejal zřejmě z jezuitského základu řádového — velmi výmluvný důraz na motivy mystického vzrušení a odevzdání. Podtrhuji již zde ony partie z životopisů jezuitských otců, kde vypráví se na příklad o tajemné rozmluvě pátera Warlichiusa se zázračným mariánským obrazem v Kladsku, o podivných extasích pátera Alb. Chanovského, o jasnovidectví pátera Strobacha a mimořádných vzrušeních P. Jiřího Pelingy.

Pronikajíc v český duchový a hmotný život, zasáhla však barokní legenda i mimo okruh soudobé religiosity. V nábožensky doposud živém údobí protireformace stává se legendární text, nahrazující do určité míry to, čím bylo člověku pozdní gotiky a reformace evangelium, jakýmsi formujícím prostředkem i v sociálním životě souvěké společnosti. Není opět jen náhodným zjevem, že z nejrozšířenějších legend naší protireformace stává se — legenda o sv. Izidoru sedláku. I když přiznáme, že něco z její obliby třeba přičísti na účet slávy nedávno (1622) s neobyčejnou pompou kanonisovaného patrona hlavního města španělského — nelze neviděti, že rozšíření tohoto životopisu — vedle tří samostatných zpracování z roku 1630, 1641 a 1747 je tu ještě několikery přetisk v současných sbírkách životů svatých! — mělo svoje důvody v aktuálních momentech současného života: V rozvrácených a zpustošených

Čechách, jak pronikaly čím dále tím hrozivějšími obrysy z kotoučů válečného víru, byla základním problémem obnovy země obnova pracovních schopností obyvatelstva — řekl bych: návrat sedláka. Kdo probíral se prameny této doby, ví, jakého úsilí vyžadovalo, udržeti poddané na jejich hroudě a při jejich práci. Nuže: zde zasahuje právě legenda o svatém Izidoru sedlákovi, o níž jsme se zmínili a jejíž výmluvný text nalezne čtenář o několik stránek dále: Paprsky, jimiž ověňčila kastilského sedláka, stávají se bezděky i v Čechách gloriolou povolání, obtíženého tu jinak nekonečnými bédami a oslavou díla, jež průběhem let bylo již příliš zahorklo.

A za legendou o sv. Izidorovi vyrostla záhy celá řada legend, jimž současná doba vytkla bezděky za úkol, upevniti opět uvolněný vztah obyvatelstva k rodné zemi a obnoviti tak i rozrušené kořeny jeho tvořivého úsilí. Jsou to v první řadě ony shora již několikrát dotčené lokální, resp. poutní legendy, v nichž zbásnil český barok takřka celou zemi a v nichž vylíčil její obraz barvami nejkrásnějšími, jakých byla bohatá paleta jeho epiky schopna. Jimi zakotvila česká duše opět hluboko v kraji, z něhož byla vzešla: Cítíte až jakési pohanské zbožnění půdy v nesčetných připomínkách těchto starých podání, jež oživují stopy starých českých světců po celém českém kraji, ukazující udivenému čtenáři tu kámen s otiskem spícího těla sv. Vojtěcha, tu opět kámen v řece, kde prý odpočíval svatý Prokop, jinde zas studánku, kterou prý tento světec otevřel dotekem habrové ratolesti, les, jehož pokřivené stromoví připomínalo legendu o přenesení těla svatého Václava atd. — V hlubším slova smyslu pomáhala upevniti otřesený vztah českého člověka — a to hlavně ze vzdělaných vrstev — k domácí půdě však i nová legendická vzdělání, jež oživovala staré tradice gotické — ať už byl to Tannerův život sv. Václava, opírající se o starou karolinskou legendu „Ut annuncietur“, Bridelova legenda o sv. Prokopu, oživující

známé středověké veršované podání o tomto světcí, nebo shora již dotčená nová vydání staročeských legend, jako byla Plachého edice života blahoslavené Anežky Přemyslovny a j. V nich obnovovalo se událostmi let 1618—1648 nebezpečně ohrožené vědomí kontinuity duchovního života národního a okřívaly duchové kořeny existence národní.

Než bylo by již mimo rámec mého úvodu, kdybych chtěl šíře pohovořiti o významu barokní legendy pro národní život český v údobí pobělohorském. Tomuto tématu hodlám věnovati pozornost jindy v knize, která by byla určena české legendě barokní v užším slova smyslu. Je to zajisté téma nejen složité, ale i velmi významné pro pochopení celého vnitřního života epochy, odbývané u nás doposud povrchním epithetem „temna“ — a zasluhuje proto širšího rozboru a zájmu.

*

Otevíraje na dalších stránkách text, který má představit čtenáři v několika ukázkách barokní legendu českou, chtěl bych krátce ještě vysvětliti důvody, které mne vedly k tomu, že jsem omezil svůj výbor jednak časově, vybrav z něj pouze texty XVII. století, jednak místně, omeziv se na legendy cizího původu. — Co se prvního omezení dotýče, souvisí úzce s mou limitací našeho baroka, jehož horní hranici kladu — z příčin, jež ještě jindy obsírněji vyložím — na rozhraní XVII. a XVIII. věku, kdy objevují se v české kultuře výrazněji první znaky rokoka a osvícenství a kdy začíná se také — pod povrchem zdánlivě neměnným — měniti celá psychologie českého duchového života. V druhém případě byl jsem vázán naproti tomu spíše důvody vnějšími, neboť neveliký rozsah knihy nedovoloval mi spojit v ní současně více ukázek z legendické tvorby přejaté a původní a legendě cizí musil jsem chtít nechtít dáti přednost, jako útvaru, který namnoze jako vzor předcházel formám domácí legendy české.

I to, co jsem zvolil, je arci jen nerozsáhlou ukázkou z bohaté spleti epických a lyrických tvarů, jež pronikají s novým (do jisté míry aspoň) literárním genrem do Čech. Ale postačí, tuším, aby ukázalo alespoň v hlavních obrysech toto hluboce rozrůzněné odvětví našeho barokního písemnictví: Snažil jsem se, abych zachytil ve svém výboru nejen vzdělání starých prvokřesťanských legend, jež náš barok přejal ze středověkých autorů, ale i vzdělání legendy středověké — hlavně z okruhu západní mystiky mediévální — a ovšem i legendu, která svůj vznik děkovala vlastnímu prostředí XVI.—XVII. století. Snažil jsem se také, abych zachytil alespoň v hlavních představitelích určité krajinné legendické okruhy, z nichž naše barokní legenda čerpala a jejichž působení jsem se shora ve svém úvodě dotkl. A konečně přihlížel jsem k tomu, abych i literárním tvarem zachytil to, co legenda, přenášená barokem na naši půdu, přiváděla do tvarových zásob naší literatury nového, střídaje v epickém pásmu svých legend útvary formálně i obsahově co možná nejrůznější.

Jediné, co přejal jsem v přítomný výbor z české legendické tvorby barokní v užším slova smyslu, jsou shora již zmíněné životy otců jesuitů, zemřelých ve vůni svatosti, jež tvoří pendant k mému legendickému výboru potud, že jsou jakýmsi zrcadlem působení barokní legendy v českém duchovém životě. Jsem si však jist, že ani tyto životy nevybočují nikterak z rámce právě stanoveného, neboť celým svým duchem připínají se úzce ke kosmopolitickému ovzduší vlastního obsahu knihy, přenášejíce se ve chvíli svým dějem daleko za hranice našich zemí — až na druhou polokouli, do polynesského archipelagu.

ŽIVOT

SVATÉHO IZIDORA VYZNAVAČE

Svatý Izidorus vyznavač narodil se v španihelské zemi ve vsi řečené Madrit, z které potom učiněno bylo a nyní jest veliké, krásné a veleslavné město, takže nyní v něm jest dvůr a sídlo španihelských králův. Nestaloť se pak to bez jisté božské prozřetelnosti, která povyšuje ponížené, aby sprostý sedláček učiněn byl ochráncem a patronem toho města, v kterém bydlí převeliké množství předních pánův a potentátův. Byl zajisté, jak povědíno, svatý Izidor člověk sprostý, pracovitý a sedlák, jenž se vždy od dětinství svého těžce živil v potu tváři a sedlskou prací. Byl muž ženatý a protož všem sprostým a pracovitým mužům v manželském stavu postaveným slušně může a má za příklad ctného života představen býti. Nebo byl velmi pobožný, tichý, mlčenlivý a všechněm milý. Přivstával sobě pro modlitbu ráno a, prvé než se odebral do pole k práci, navštěvoval chrámy, kdež slejchával svatou mši a mnoho času ztrávil v modlení. Ač pak do pole k dílu přicházival pozdě a když již mnoho jiní zvorali: však předně žehnáním Božím a potom jeho pilností stávalo se, že zdělával více než jiní, takže, když vypráhli, znamenávalo se, že má více zvoráno než druhí, kteří před ním k vorání přijeli. A není divu, neb svatí anjelé pomáhávali mu vorati. On také snažil se nahraditi pilnější prací, co zmeškal skrze modlení. Bylť zajisté pilen práce a sobě přivlastňoval ona Boží slova k prvnímu našemu otci propověděná: *V práci rukou svých a v potu tváři své jisti budeš chléb svůj.* Pročež nechtěl, než prací rukou svých se živiti, ačkoliv, kdyby byl o to stál, mohl lehčím způsobem svou živnost vésti. Miloval tedy práci, ale

tak, aby k ní připojoval modlení, po kterýchžto dvou ctnostech jako po stupních postupoval na vrch dokonalosti.

Ne tak z potřeby jako z pokory dal se svatý Izidor na službu k jednomu zemanu, jehož jméno bylo Jan de Vargas. I byl u něho za šafáře v jednom jeho dvoře a, učiniv smlouvu z jistého platu, měl dáti pozor na všechna jeho pole a jiné věci, které šafářská povinnost s sebou přináší. Jiní pak sousedé, ježto v jiných dvorcích nedaleko od něho bydleli, viděvše, že by později než oni přicházel k práci, vzali sobě z toho příčinu proti němu a obžalovali ho u jeho pána řkouce, že Izidor vždycky, prvé než přijde do pole, zaráží sobě jakous pout do Madritu, kdežto navštěvuje kostely, a potom teprv, když jest již dlouho na den, k uložené práci do pole přichází. Pročež pravili, aby dal pozor na svého šafáře, nechce-li skrze jeho zlé hospodaření v brzkém čase těžkou škodu trpěti a pozdě bycha honiti. Což když uslyšel ten jistý pán, popudil se hněvy na Izidora, služebníka svého a, povolav ho k sobě, domlouval mu přísně, říkáje ne bez hněvu, že nečiní vedlé zákazu a slibu svého a jak se o něm nadál, když mu svůj statek svěřil. Při tom sáhal mu i do svědomí řka, že to není žádná pobožnost, ale opravdová krádež, brátí plat za celý den a nepracovati jenom půl dne; že to nemůž býti věc Bohu příjemná, když se kdo zdržuje v modlení toho času, kterého by měl podle spravedlnosti pracovati tomu, kdo mu platí. Dále pravil mu, jestli se tak rád modlí, že má hojně dosti času k modlení v každý sváteční den, v němž se může do vůle modliti a své pobožnosti hověti. Naposledy hrozil mu, nepolepší-li se a nebude-li pilněji své práce hleděti, než činil prvé, že ho odbude a zjedná sobě jiného šafáře, který by na jeho statek lepší pozor dával a větší užitek z něho mu přinášel. Na to svatý muž se vsí pokorou a trpělivostí odpověděl řka, že ani jemu ani žádnému jinému nechce v nejmenším ublížiti a škoden býti. Pročež domnívá-li se pán, že by snad proto, že k jeho pracem později

se najítí dává, zmenšoval se důchod z jeho statku, aby sám všechno pilně shlédł a, nalezne-li kde v čem jakou škodu jeho nedbalostí učiněnou, aby mu ji oznámil, že on ji zapraví a jemu všechno z svého vlastního nahradí a navrátí. Po takovém závazku k nahražování škod, kdyby se které jeho nedbalostí staly, prosil ho, aby mu neměl za zlé, nýbrž k tomu povolení dal, aby mohl podle své pobožnosti nebeskému králi sloužiti a v věcech k jeho službě náležejících se obíratí.

Vida pak pán dobrotu služebníka svého a slyše nyní oznámenou jeho odpověď, spokojil se a nechtěl mu jeho pobožnosti zapověditi. Nic méně, aby přišel na grunt a sám osobně všechno vyzvěděl, co a jak se děje, vyšel sobě zrána do pole a postaviv se někde v soukromí, číhal na svatého muže. Když pak viděl z daleka, že opravdu pozdě přišel k práci, šel k němu s hněvy, aby mu domlouval. Ale když blíže přišel k roli, kde Izidor voral, viděl, kterak z jedné i z druhé strany aneb u boků služebníka svého voralí dva páry volů bílých jako sníh. I podivil se tomu a, nevěděv, jak by to býti mohlo (neb mu bylo známo, že Izidor nemá tak velikých prostředků, aby sobě mohl dva pacholky s dvěma potahy zjednat, kteříž by mu pomáhali vorati), počal sobě mysliti, že to musí něco božského a zázračného býti. Tehdy přispíšil sobě, aby tím dříve došel k roli a mohl přezvědětí příčinu té předivné věci. Ale když byl u rolí, podělo se kamsi to všechno vidění a neviděl než samého služebníka svého. I divil se tomu ještě víceji a, nemoha se dlouho zdržeti, tázal se hned toho služebníka svého, kteří by to byli, kteří před malou chvílí spolu s ním zemi voralí a jemu pomáhali? Odpověděl muž boží s velikou sprostností i uctivostí těmito slovy: Nebyloť tu žádného člověka, aniž mi kdo pomáhal krom Pána Boha, jenž vždycky jest mým pomocníkem. Tohoť já vždycky za pomoc žádám a nikdy mi neschází jeho milosrdenství, pomoc a ochrana.

Skrze to počal zeman souditi, že ti, kteréž viděl,

musili sami anjelé Boží býti a že oni pomáhali pracovati Izidorovi k náhradě toho času, který on ran-
ním časem v slyšení mše svaté a v modlitbách ztrá-
vil. Pročež mu řekl, aby napotom podle libosti své
pobožnosti hověl, že nebude sobě více všímati slov
pomlouvačů jeho, kteříž jej obžalovali. Nýbrž že
všechn svůj statek a rolí jemu poroučí a jej ujišťu-
je, že ho nikdy nevypoví z služby. Po té příhodě a
po tak dokonalém povolení svého pána počal svatý
muž tím směleji a bezpečněji pokračovati v svém
bohabojném životě: a Pán Bůh také ráčil potvrzo-
vati novými divy, jak by mu byly příjemné svatého
muže modlitby a činy.

Přihodilo se jednou, že tento svatý muž na svá-
teční den jel na osle do kostela Svaté Maří Magda-
lény, kterýž byl blíž dolejšího Karmacelu, nedaleko
od Madritu a, všed do kostela, nechal svého osla, na
kterém byl přijel, státi na poli. Zatím vzal se tu kde-
si vlk, dal se do osla a dával jej. Což uzřevše někteří
synkové, lekli se a co nejrychleji mohli, běželi k sva-
tému Izidorovi, pověděti mu, že vlk dává jeho osla,
aby rychle přiběhl a vlka odehnal. Načež jim muž
Boží s velikou tichostí a s veselou tváří odpověděl
takto: *Jděte, synáčkové moji, s pokojem. Děj se vůle
Boží.* A zůstal na modlitbě, kterouž když dokonal,
vyšed, aby zvěděl, co se s jeho oslem stalo, našel
vlka mrtvého, osla pak zdravého a žádné rány ne-
majícího.

Jiným časem stalo se, že někteří muži pro nějakou
jistou příčinu hledali svatého Izidora na poli, ale
nenalezli na něm než samé zapřažené voly, kteříž
sami bez správy a pomoci lidské zemi vorali. A zvo-
rali již hrubý díl pole. I šli a oznámili to jeho pánu,
kterýž, chtě se dověděti pravdy, rychle přišel na pole
a s velikým podivením díval se na jejich vorání.
V tom mu přijde na mysl, že Izidor, jeho čeledín,
jistě bude v některém kostele v Madritu. A bylo to-
mu tak; neb když odešel z pole hledati ho v kostele,
nalezl jej v kostele svatého Ondřeje, an se Pánu Bo-
hu modlí s velikou pobožností a horlivostí.

Jednoho pak dne přihodilo se, že tento služebník Boží nemohl mše svaté slyšeti, kterou sic každého dne slejchal s pobožností. Což velmi těžce nesl: a proto večír, když se domů navrátil z pole, vprimo šel do kostela svatého Ondřeje, který však již zavřený našel. I padl na kolena, aby se přede dveřmi Pánu Bohu pomodlil: a v tom nenadále byl vytržen v duchu a viděl, že se mu otevřely nebeské brány a že svatí v nebi drželi mši svatou s velikou slavností. Kteroužto mši když vyslyšel, svatý Izidor přišel k sobě zase, nabyv z toho velikého potěšení v srdci.

Láska tohoto svatého muže nebyla menší než jeho pobožnost; neb netoliko rád činil dobré lidem a krmil chudé, ale také snažil se dobře činiti polním zvířatům a ptáčkům, kterým také rád potravu dával, maje s nimi utrpení, že i oni časem veliký hlad a zimu snášeti musejí. Jednoho dne, když byla tuhá zima, země zmrzlá a sněhem přikrytá, jel do mlejna s pšenicí. Vida pak na cestě, ano sedí množství holubů na stromích, soudil, že by veliký hlad musili trpěti. Slitovav se tedy nad nimi, umínil [si] jim stravu poskytnouti. Pročež rukama i nohama svýma odhrabal sníh u cesty a dosti široké místo země, jak mohl, odkryl, kdežto jim z té pšenice, kterouž vezl, štědře nasypal, aby, když by on odjel, přiletěli a pokrmili se. Což když uviděl jakýsi muž, který tu s ním byl, počal se proto hněvati a z svatého Izidora žert a smích sobě dělati, jako by on byl nětco nerozumného učinil. Ale Pán Bůh prokázal zázrakem, že se mu ten milosrdný skutek velice líbil, poněvadž, když svatý Izidor přijel do mlejna, našel své pytle plné, jako by nikdy nic z nich usypáno nebylo. Čemuž se všichni divili a Pána Boha, jenž divné věci působí s těmi, kteříž mu věrně z celého srdce slouží, chválili a velebili.

Když tento svatý sedlák šel rozšívati símě své na poli a potkávali se s ním chudí lidé, štědře z něho uděloval chudým, ano i polním ptáčkům po hrstkách házival, řka: *Zobejte, ptáčkové Boží, neb když světlo Boží vychází, ne pro jednoho vychází, ale pro*

*všecky. Po kterémžto pro chudé a pro ptáčky usypávání obilí, ač bývalo na cestě znamenati, že ho drahně ubylo, nicméně, když přijel na pole, míval zas plné pytle pšenice, jako by ní hnuto nebylo. Když pak počínal rozsévat, říkával k první hrsti: *Toto jest pro Pána Boha*; k druhé hrsti: *Toto jest pro nás*; k třetí pak: *Toto jest pro mravenečky*.*

Přitrefilo se jednou, že když svatý Izidor vezl do mlejna pšenici, naddotčeným způsobem veliký díl z ní mezi chudé a ptactvo rozdal, takže mu málo cos zůstalo v pytlích. Nic méně z Božího požehnání namlel z ní tak mnoho mouky, že se všecka nemohla do pytlů vsypati. Což znamenavše mlynáři, měli Izidora v podezření, jako by jim byl ve mlejně něco mouky neb pšenice ukradl. Protož dali se do něho s hurtem, ptajíce se ho, jak by to mohlo býti, aby mohl mít tak mnoho mouky z tak málo pšenice, kterou do mlejna přivezl, kdyby jí byl z cizích pytlů neukradl a sobě nepřisypal? Jimžto svatý muž s velikou trpělivostí řekl: *Jáť nejsem zlodějem a žádnému jsem ničeho nevzal. Nicméně, domníváte-li se, že jsem vám tuto mouku ukradl, a že jest vaše, vezměte ji sobě a navraťte mi tak mnoho pšenice, jak mnoho jsem jí já do mlejna přivezl; a takt' se vám žádná škoda nestane.* K čemuž oni svolivše, dali mu tak málo pšenice, jak málo jí byl měl, když přijel do mlejna. Kterouž, když on mlel, hle, opět božskou mocí stalo se, že po druhé namlel tak mnoho mouky jako ponejprv.

Jednoho dne, když již byl rozdal chudým všecko, což sám jísti měl, přišel jeden poutník, který (jakž někteří praví) byl sám Kristus Pán aneb anjel Boží, kterýž ho za almužnu prosil. Nemaje pak svatý muž hned před rukama, co by jemu dal, s velikou důvěrností i ponížeností k své manželce řekl: Prosím tě pro Pána Boha, sestro, zbylo-li co ještě v hrníčku, dej tomuto chudému člověku. Ona, ačkoli byla tím jistá, že nepozůstalo nic, předce však do kuchyně šla, aby aspoň ten hrníček vzala a jej manželu svému ukázala prázdný. Ale když do kuchyně vešla,

nalezla jej plný jako byl prvé, než se co z něho vzalo a chudým dalo. I dali hned tomu poutníku jísti, ano i jiným chudým, kteříž se tam brzyčko zběhli. Stal se pak ten zázrak v sobotu, kteréhožto dne tento svatý muž krom své potravy po každé přivařovával jeden hrnec jídla, které rozdával chudým. Z čehož se dovtípidi můžeme, že proto mu Bůh tak velikou milost na ten den prokázati ráčil, aby dokázal, že mu velmi milá a příjemná byla ta jeho pobožnost, kterou v den sobotní ke cti blahoslavené Marie Panny tou almužnou chudým dávanou vykonával.

Byl svatý Izidor v jednom pobožném bratrstvu, v němž byl ten obyčej, aby všickni bratři v určitý den sešli se v jednom jistém domě a spolu jedli. Stalo se pak, že svatý, protože podle svého obyčeje dlouho se zdržel v navštěvování kostelův, pozdě přicházel do té společnosti, takže všichni jiní, nečekající naň, posadili se za stůl a jedli, zanechavše pro něho jeho částku. Když pak potom on také přišel a chudé, kteréž u dveří toho domu stojící a na almužnu čekající našel, s sebou do domu vzíti a jim také jísti dáti chtěl, zbraňovali mu jeho spolubratři řkouce, že nemůže žádného s sebou vzíti, protože již jiní byli pojedli a nezůstalo jídla než pro jednu osobu, totiž pro něho. Jimžto svatý muž odpovídaje, řekl: Nechte, ať se o to, co nám Pán Bůh nadělil a co jste pro mne zachovali, rozdělím s chudými. I šli ti, kteříž posluhovali k stolu, aby jídlo, které pro Izidora zachováno bylo, jemu přinesli. A hle, mimo nadání našli hojnost všeho, totižto plný hrnec másla a dostatek jídel pro všechny, netoliko, kteříž tam prvé byli, ale také pro jiné, kteříž se tu brzo najíti dali. Takovými způsoby dopomáhal Pán Bůh tomuto svatému vyznavači k činění milosrdných skutků, ke kterým tak byl náchylen tento svatý muž, že často sám tak nechal jídla a postil se, aby jenom mohl chudé krmiti a skrze to jim nějakou almužnu dáti.

Jedním časem vyšel jeho pán, Jan de Vargas, do pole, aby zhlédl své rolí, pro veliké parno počal se hrubě žízni trápiti. I řekne k služebníku svému

Izidorovi, aby mu dal napítí se trochu vody, jíž by mohl žízeň zhasiti. Chtě pak ten svatý čeledín pánu svému vděk učiniti a nemaje tu na blízku žádné vody, ukázal prstem na jedno jisté místo, řka, že tam nalezne studánku. Ale když on tam šel na jeho slova a žádné studánky nenalezl, počal se na služebníka svého hněvati řka: I kdež jest ta studánka? Jáť tu žádné studánky nenalézám. Snads chtěl ze mně sobě smích a žert učiniti. Což uslyšev svatý muž, vzal svou votku (kteráž se až posavád jako vzácný ostatek a památka toho svatého s velikou uctivostí chová) a jako před časy Mojžíš udeřil ní jednu tvrdou skálu, řka s velikou důvěřivostí v Boha: Tuť hle, když Bůh bude chtíti, bude voda. Po kterýchžto slovích hned se tu vyprýštila studánka čerstvé a čisté vody. Zůstává ta studánka až do dnešního dne blízko Madritu v jednom místě, *Poustka svatého Izidora* řečeném. A stávají se u ní přemnozí a převelicí zázrakové Boží; poněvadž ti, kteří s nábožností pijí vodu z ní, na přímlovu svatého Izidora uzdravování bývají. Mnohoť jich tam uzdraveno, kteří stonali na zimnici neb měli nějaké jiné jakékoli těžké nemoci. Pro kteroužto příčinu posílávají pro to vodu a přinášívají ji k nemocným také zdaleka, aby se jí napili a uzdraveni byli. Nikdy ta studánka nevyschla, jakkoli jest na vrchu a na suchém místě, krom když léta patnáctistého sedmdesátého pátého mouřenínové chtěli z ní nějaký zisk míti a počali tu vodu prodávati. Tehdážť zajisté nevydávala z sebe vody, aby bezbožní lidé svaté věci neužívali k lakomství.

Mnoho jiných studnic nadělal tento svatý vyznač v rozličných vesnicích a městečkách jako v těchto pěti, jichž tuto jména kladu: Lináres, Val de la Salud, Val permin, Penna de Kveruo a Katakviz. Z nichžto nejslovutnější jest poslední, protože u té katakvické studánky rovně takoví zázrakové dějí se jako u té, kteráž jest blíž Madritu, poněvadž skrze její vodu také uzdraveni bývají nemocní.

Týmž způsobem učinil svatý Izidor ještě jinou studnici v Madritu v ulici, jenž slove Major aneb

Větší, kdežto za jeho času bylo pole. V ulici pak řečené de Toledo učinil dvě. To jest věc jistá (neb skrze přísná dotazování a vyslýchání hodnověrných svědků dostatečně jest utvrzena), že v domích, kteří před časy náleživali k pánu Filipovi de Vera, madritskému správci, a nyní jsou spojeni s kolejí Tovařystva Ježíšova v ulici de Toledo, blízko jedné kašny, která jest při zdi škol královských již jmenované kolleje, učinil svatý Izidor jednu studnici, jejížto voda mnohé těžké nemoci uzdravovala. Jako i voda, která se vypřejštila v sklepě, kterýž byl udělal v svém vlastním domu, an také stál vedle vejš jmenované kolleje. To také se v pravdě vynašlo, že někteří, dělající sobě v domích studnice, když se nemohli dokopati vody, poroučeli se svatému Izidorovi: po čemž hned počala jim voda týci sladká a zdravá pro mnohé nemoci.

Netoliko pak těmi, které jsme již dotkli, ale také mnohými jinými zázraky pronášel Bůh svatost věrného služebníka svého svatého Izidora. Měl svrchu dotčený jeho pán, pan Jan de Vargas, dcerku jedinou, jménem Marii, na kterou velmi laskav byl: ale ta, jakous těžkou nemocí poražená byvši, umřela a svou smrtí tím větší zármutek svým milým rodičům učinila, čím prvé jim milejší byla. Než když jináč býti nemohlo, chtěli ji pochovati a proto již nakoupili svíček a zhotovili všecko, což jest potřebného k pohřbu. V tom svatý Izidor přišel z pole domů a pána svého i paní pro smrt jediné a proto také velmi milé dcerky těžce zarmoucené nalez. Z pravé tedy lásky, kterou jako dobrý a svatý čeledín měl k svým pánům, politoval jich srdečně a modlil se za ně k Pánu Bohu, aby jim ten jejich zármutek v radost proměnití ráčil. Po modlitbě přistoupil k tomu mrtvému tělu a svou tváří dotekl se ho, skrze což hned se k životu navrátila mrtvá, rodičové smutní se obveselili a všichni, kdož to viděli, povinné díky a chvály vzdávali všemohoucímu Bohu jakožto původu a působiteli všech zázraků.

Bydlil také svatý Izidor, ale toliko za některý

čas, v jednom jiném městečku, jménem Cataquitz, kdežto měl jiného pána, u kterého také, jakž povídají, staly se božskou mocí předivné věci, z nichž jedna jest tato: Přišel ten pán po vymlácení pšenice do svého mlatu a spatřiv na jedné straně hromadu již vyčištěné pšenice, z druhé pak samou slámu, řekl k svatému Izidorovi: Málo to pšenice máme. Ale služebník Boží jemu pravil, aby sobě proto nestejskal, že jí Pán Bůh nadělí a dá, aby jí bylo víceji. A v tom přistoupil k slámě, která již byla odložená na straně, a přetrásal ji po druhé. Z Božího pak daru stalo se, že mnoho pšenice vytrásl z ní s velikým podivením všech, kteříž tu byli a to, co se dalo, viděli. Potom žádal toho pána, aby mu daroval to zrno, co by ho ještě v též slámě pozůstávalo. Jemuž pán řekl, že sice nesoudí, aby v ní již mohlo více zrna býti, nicméně, domnívá-li se, že by sobě nětco vytrásti mohl, že mu to přeje a všecko daruje, co sobě natřese. I počal svatý muž tu slámu vytrásati po třetí. A hle, ne přirozenou, ale bez pochyby božskou mocí natráslo se více pšenice, nežli jí bylo prvotně: a tak svatý Izidor dostal hojně, z čeho by mohl chudým almužnu dáti a je krmiti.

V jiném městě, jménem Tordelaguna, když svatý Izidor za některý čas sloužil u jakéhosi pána a ten pán v čas žně, vida, že nemá tak mnoho obilí, jak sobě vinšoval, jeho pak čeledín že z jakéhosi malého rolička neb kusu rolí nabral mnoho obilí, měl ho v podezření, jako by on mu křiv byl a jeho obilí pro sebe ukrádal. Pročež řekl k němu: I kterak jest to možné, že ty, ježtos velmi málo nasil a také málo našel na svém poli, z tak mála slámy máš tak mnoho zrna? Odpověděl služebník Boží s veselou tváří a jako směje se: Bůhť jest dárce svých darů a onť rozdává, co kdy a jak komu chce a jak se mu líbí. Ale však, abyste mne déle neměli v podezření, vezměte sobě jednu i druhou hromadu, svou i mou: já dosti budu míti na samé slámě, která jest má z mého políčka. Na to dal se do modlení a pomodliv se, vzal své vidle a s velikou důvěrností v Bo-

hu vytrásal tu slámu. A požehnal mu Bůh, neb po tom vytrásání dostal ještě více pšenice, nežli jí měl prvé, kterouž však ihned všecku chudým rozdal.

Jiným časem, když kůň, na němž vyjel jeho pán, chtě zhlídnouti své dědiny a rolí, na cestě zcepeněl a muž Boží o tom vědomost dostal, hned šel toho koně hledati a, nalezna jej, popleskal ho svou dlaní rka: Ve jménu Božím vstaň. Po čemž hned povstal kůň, jsa již netoliko živý, ale také zdravý.

Měl svatý Izidor z manželky své, jménem Marie de Cabeza (která také byla velmi ctnostná a svatá) jednoho synáčka, který, když vyrostl a jako dítě okolo studnice, kteráž byla velmi hluboká, nešetrně běhal, upadl do studnice a utopil se. Z čehož když máteř velmi zarmoucená byla a hořce plakala, přišel domů s pole Izidor a, zvěděv, co se bylo přihodilo jeho synáčkovi, měl k tomu manželku, aby, nechavši toho hořekování, spolu s ním na kolena padla a modlila se. Když pak se tak oba spolu modlí a horlivě Pána Boha prosí, aby je v jejich žalosti vyslyšeti a jim k pomoci milostivě přispěti ráčil, toť hle, počne v studnici přibývat vody, až jí tak přibylo, že se vyzdvihla až k vrchním krajům studnice a pacholátko ne již mrtvé, ale živé a zdravé nahoru vynesla, kteréž ihned svatý Izidor svou rukou ujal a na sucho vytáhl. Tato pak studnice, jakž povídají, má býti v Madritu v domě pánů Luxanů, kteříž pocházejí z rodu a z kmene svrchu jmenovaného pána Jana de Vargaz, jenž byl pánem svatého Izidora.

Vida obecný nepřítel lidského pokolení, že by jak svatý Izidor, tak jeho manželka mnoho dobrého činili, bylo mu to milo jako sůl v očích. A protož snažil se o to, aby mezi tyto dva bohabojné a svaté manžely nasil koukole různic a nesvornosti a skrz to učinil nějaký přítrž jejich pobožnosti. A hle, dala se mu brzo příležitost tato. Počali tito svatí manželé bydleť se děliti, aby tím příjemnější Pánu Bohu býti, jemu se více pro čistotu líbiti a tím příležitěji modliteb a svatých skutků hleděti mohli. Když tedy svatý Izidor bydlil v Madritu, manželka jeho byt

sobě zvolila v městečku neb vesnici Cataquiz řečené, v jakés poustce, kde byla kaplička Panny Marie, potom nazvaná Svatá Maria de Cabeza. Žádávala pak almužny od obyvatelů dotčeného městečka pro lampu, kteráž hořela před obrazem Panny Marie, a chodívala každodenně ji rozsvěcovati a vyčišťovati. Tekla pak mezi tím městečkem a pouští jedna široká, ale mělká řeka jménem Charama, přes kteroužto, že tam nebylo žádného mostu ani lodi, musívала broditi. Ale když se stalo, že se rozvodnila řeka a hluboce topila, tehdaž z obzvláštního Božího opatrování bezpečně chodívala po vodě jako po zemi, nesouc s sebou olej a jiné potřebné věci k ozdobení neb vyčištění kapličky náležející. Týmž způsobem prosívала almužny od okolních obyvatelů také pro jiné lampy jiných kapliček Božích. Na cestě pak, když šla po polích, modlívala se a tak svůj čas bohabojně trávil. Ale poněvadž není žádná věc tak dobrá, dokonalá a svatá, které by zlí lidé nemohli haniti a zle vykládati, nemohla ta svatá žena svého dobrého oumyslu bez lidské pomluvy vykonávati. Neboť někteří utrhačové obžalovali ji u Izidora, jejího manžela, jako by pod pláštěm pobožnosti byla živa zle a s pastýři za břehem řeky Charamy nenáležité obcování měla. A netoliko lidé, ale také sám zlý duch v způsobu jistých lidí přicházel k svatému Izidorovi a na ni žalovával. Ačkoli pak svatý muž nehned věřil, co se mu zlého o jeho manželce od jiných povídalo — jak by měli všichni dobří manželé činiti a nevěřiti všem klevetám, které lidé zlí z návodu zlého ducha někdy roznášejí — nicméně, aby očitě spatřil, co by bylo v skutku, vyšel z Madritu, přišel k jmenovanému místu Cataquiz, ale podtají, aby ona o jeho přítomnosti nemohla zvěděti. A tu jeden den čekal na ni v soukromí tak, aby on ji, ne pak ona jeho viděti mohla. I zahlédl ji z daleka, že se přibližovala k kapličce, nesouc v rukou světlo a olej pro lampu. Když pak přišla k břehu a spatřila, že by řeka hrubě rozvodněná byla a proudem běžela, učinila kříž a, pro-

střevši svůj plášť na vodu, vstoupila na něj a tak se na něm, neomočivši nohy, jako na nějaké dobře opatřené lodi na druhou stranu řeky šťastně přeplavila. Což týmž způsobem učinila po druhé, když, vykonavši svou pobožnost z kapličky přes touž řeku vracovala se domů. Vida pak ji a všecko, co se s ní zázračného dalo, její svatý manžel velice se nad tím potěšil a, z toho zázraku poznáv nevinnost její, utvrzen byl v svém dobrém o ní domnění, aniž jí chtěl jakou překážku činiti v její pobožnosti, poněvadž soudil, že by pro ni byla u Pána Boha v veliké milosti.

Tehdážť ovšem a častěji sama Izidorova manželka, ale jednoho dne spolu s svým manželem Izidorem na témž plášti také přes tu řeku s pomocí Panny Marie se přeplavila: po čemž oba, všedše do kapličky a tam na svá kolena padše, povinné chvály a díky předně Pánu Bohu a potom také jeho nejsvětější Matce s náležitou pobožností vzdávali.

Ale ještě nebylo konce toho pomlouvání, neboť se opět navrátili někteří utrhačové cti této služebnice Boží k svatému Izidorovi, žalující na ni, že se zapomněla nad svým manželským slibem a že chodí za jakýmisi pastýři neb skotáky za řeku Charamu. K čemuž neměli žádné jiné příčiny neb příležitosti krom této, že každodenně vycházela do pole neb k té kapličce, aby se v ní modlila a rozsvěcovala lampu. Nemohše pak toho pochopiti, jak by, nemajíc mostu ani lodí, mohla se přepraviti přes řeku, když se ta rozvodnila, soudili, že by místo kapličky musila nětčeho jiného, totiž neřádných milovníků u břehu vyhledávati. Nevěděliť zajisté o tom zázračném způsobu, kterým se v čas rozvodnění přes řeku přeplavovala. Ale svatý Izidor, věda o její nevinosti, nevšímal sobě jejich řečí. Nicméně, když sobě rozjímal, jaké by pohoršení u lidu z toho pojíti mohlo a jak by těžce uráželi Boha ti, kteříž v tak veliké věci z právě nedůvodného domnění pomlouvali nevinnou osobu a křivé svědectví proti ní dávali, vylil mnoho slz před jedním obrazem Božího

umučení, žádaje Pána Boha, aby to sám napravití a všecko pohoršení odvrátiti ráčil. V tom mu přijde na mysl, že by bylo dobře, aby po druhé šel do Katakvic, kdežto zůstávala jeho manželka, aby tak pomlouvačům jejím zadosti učiněno bylo a její nevinnost vyšla na jevo. K tomu tedy konci a pro lepší toho jistotu ustanovil některé jisté osoby, ježto by při něm byly a očitě se dívaly na to, co by manželka jeho dělala, když by do svrchu jmenované kaple jíti a přes řeku se přepraviti chtěla. I poručil jim státi v jednom tajném místě a na ni číhati. Zatím ona podle svého obyčeje k břehu přišla a, nevědouc o tom, že by se kdo měl na ni dívati, prostřela svůj plášť na vodu, přes ni se bez omočení přeplavila, v kapličce pobyla, v ní se pomodlila a týmž zázračným způsobem, jak přišla, domů se navrátila. Což když spatřili, kteříž tu byli, nemohli se než velmi tomu diviti a, poznávše patrně, jak velikou křivdu jí prvé činili, zahanbili se a napotom chvalitebněji o ní myslili i mluvili.

Z tohoto příběhu učiti se mají všickni jiných nesouditi a ne hned to, co se jim vidí, o jiných mluviti a jistiti; neb skrz pomlouvání snadno se může těžká křivda bližnímu nevinnému učiniti, zlé domnění, rúznice, války a někdy i krveprolití způsobiti a Pána Boha těžce rozhněvati. Po druhé dobří manželé mají sobě z svatého Izidora dobrý příklad vzíti: neb jako on křivých žalob proti své manželce přijíti nechtěl a pro pomlouvání lidské na ni se nehněval, ale sám očitě zvěděti chtěl, co a jak by v samém skutku bylo: tak také oni, uslyší-li nětco neslušného o svých manželkách, nehned mají takovým pomlouvačům věřiti ani své manželky v podezření míti a mnohem méně jim to vyčítati neb se s nimi vaditi; ale všelijak se o to vynasnažovati, aby sami osobně bez hrubého křiku vyzvěděli, jak samo v sobě jest; poněvadž vědí, že lidé rádi přidávají a z malé věci velikou činí. Což kdyby všickni v manželstvu postavení zachovávali, nebylo by tolik dryjí, rúznic a těžkostí, které se časem nacházejí mezi manžely.

Když se přiblížil ten čas, v němž Bůh všemohoucí umínil věrnému svému služebníku Izidorovi dáti zaslouženou odměnu za jeho práci, ráčil naň smrtelnou nemoc dopustiti, která by učinila konec jeho pracem a otevřela mu bránu k věčnému odpočinutí. Což dobře znamenav, muž svatý nemeškal se časně opatřiti posledními svátostmi, aby, kdykoli by se Pánu Bohu líbilo, hotov byl jíti na cestu věčnosti. Pak laskavě napomínal všech domácích svých, aby se Pána Boha báli, hříchů se varovali, žádnému neubližovali, křesťanský život vedli, v neděli a ve svátek nepracovali, ale do chrámu Páně k službám Božím chodili, slova Božího rádi poslouchali a sumou tak se na tomto světě chovali, aby po tomto časném a bídém životě do nebeského království přijíti mohli. Po tak laskavém a právě otcovském všech napomenutí s velikou zkroušeností bil se v prsy své a, poručiv svou duši Bohu, spíal ruce své a, zavřev oči, nábožně odevzdal svou duši stvořiteli svému. A tak svatý, milý Izidor, jsa již jak v letech, tak ctnostech dospělý, šťastně dokonil běh časného života a neskonalému životu do nebe se odebral. Stalo se to, jakž Juliánus píše, osmmecítmého dne měsíce listopadu léta Páně devítistého sedmdesátého třetího.

TŘI KRÁTKÉ

LEGENDY O SVATÉM IVOVI, SVATÉM EFREMOVI A SVATÉM HOMOBONOVÍ

Ivo, rozen z Britanií, na učení do Paříže odeslán, potom do Aureliánu přišel; dožádán od arciděkana redonenského, ouřad soudce v rozepřích duchovních na se přijal: neb officiálem, jak nýničko jmenujeme, zůstal. Zastával sirotky, vdovy. Vězně k trpělivosti napomínal. Kdy ortel vydati měl, bez pláče to nikdy nečinil. Sprostně se šatil a v trepkách jako mniši chodil. Žíni na těle nosil. Posty o suchém chlebě a vodě vykonal. Jednoho času mši sloužil, kdy pozdvihování bylo, ohnivá koule nad ním se ukázala. Tvrdě léhal na prkně neb poleně, místo podušky biblí neb tvrdý kámen položil. U svého stolu ustavičně chudé míti chtěl; jim lůžka ustlal a nohy umýval. Jednou toliko malý pecen chleba měl a mnoho chudých se zběhlo, pomodliv se Pánu Bohu, všem dosti z něho udělil. Opět poručil, aby na sýpku, před tím prázdnou, šli a chudým pomoc učinili, na jeho slovo jdouce, ježto viděli, že nic tam více nebylo, našli truhlu, kterou pro chudé rozkázal chovati, až na vrch plnou. Sirotky zastával i na svůj náklad, pročez jméno Advokáta dostal. Přišel byl chudý k jeho stolu neznámý, musel mu z jedné mísy jísti dáti, chudý nětco málo vezma, řekl: *Dominus vobiscum*, Pán s vámi, a hned v světlem způsobu všem se ukázav, zmizel. Jindy též, kdy v sakristii seděl, holubice se ukázala, že i to místo i kostel všečen svým světlem osvítila. Snažil se ustavičně strany sobě odporné rovnati. Kdy jednoho velice zjitřeného s matkou vlastní nemohl na krátce smířiti, mši sv. zaň Bohu obětoval. Hned od té chvíle beze všeho jednání lidského božským vnuknutím tak se smířili, že i ten poznal se synem

býti a ona matkou. Po mnohém trápení svého těla, zvěděv o své poslední hodině, dal sobě na zemi slámy něco ustlati a maje před sebou krucifix, jako vždycky před tím u lože míval: svátostí i posledním pomazáním se opatřiv, duši Bohu poručil a nic více nemluvil. Celou noc až do soboty následující oči měl otevřené ke kříži a teprva v neděli Křížovou před Vstoupením Páně umřel. Pán Bůh ráčil rozličnými zázraky tělo a hrob jeho zvelebiti, z kteréžto příčiny Kliment 6. toho jména léta Páně 1342 dne 29. máje do počtu svatých jej vložil.

Sv. Efrem narodil se v Edesse; v dětinství ukázáno mu, jako by vinný kmen hrozní ptáci zobali a, cokoli vyzobali, zase narostlo. Bylo to znamení jeho výmluvnosti v výkladu Písma svatého. Vzláště se oddal na skroušenost a hříchův želení; větší díl života na poušti ztrávil, aby tovaryšstvo bohumyslnosti jeho na překážku nebylo; ač často též do města chodil a k dobrému lidi napomínal. Jednou, do města jdouc, žádal Boha, aby se s tím potkal, s kterým by mohl o duchovních věcech mluvit, k vzdělání své duše. Jak do města vešel, potká se s ním nevěstka. Domníval se, že ho Bůh nevyslyšel a cosi odporného naň dopustil. Počal na tu ženu hleděti a ona rovně též na něho hleděla, ani oči s něho spustiti nechtěla. Efrem k ní: „Co se nestydíš tak bezpečně na muže hleděti?“ — „Mně není div, z muže učiné, na muže hleděti: na tebe lépe sluší na zem, z které jsi učiněn, nežli na mně hleděti.“ Efrem podivil se působení Božímu a poděkoval Bohu, že, kde se nenadál, ze zlého drahý užitek učinil. Po několika dnech strojiv sobě jídlo na hospodě, žena podlé bydlíc, v okně ležíce, naň hleděla a nestydatě se ptala: čeho se mu k obědu nedostává? On k ní: „Kamení a hlíny, abych to okno, kterým vyhlížíš, zazdil.“ Že pak ještě nestydaté řeči nepřetrhla, Efrem jí vyložil, jaký nerozum, před lidskýma očima styděti se, nestydatosti dopustiti a nedbati na oko božské, které všecky věci i stěny prohlídá. Žena zděšená oči své

k zemi srazila a, všedši do pokoje, hojné slzy vylila, žádajíc, aby jí cestu k pokání ukázal: Vedl ji do kláštera mezi kající. — Na poušti slyše o Baziliusovi [a] žádaje věděti, jaký by člověk byl, spatřil ohnivý sloup od země až do nebe a hlas tento: „Ten jest Bazilius.“ Šel do Cezarey, aby ho viděl: na den Třích králův viděl ho v kostele mezi knězy jako biskupa přistrojeného. Zdál mu se nádherný býti; litoval, že tak dalekou cestu jemu k vůli přeměřil: To-liž jest ten ohnivý sloup? Vida pak, že z oust jeho, kdy kázal, jako by oheň vycházel, myslil sobě, že jiné srdce musí míti, nežli se zevnitř ukazuje. Po kázání božským zjevením Bazilius poznal Efrema u dveří státi; pro něhožto jáhna poslal. Divil se, že ho ze jména volá; znamenal s. Bazilia Ducha Svatého míti a z rukou jeho Tělo Boží přijal. Bazilius ho, leč na kněžství posvěceného, od sebe pustiti nechtěl. — Kdy ho někdo chválil, oči sklopil a v tváři stud ukázal, ano se i proto hněval. Na kacíře nevřel. Apollinářiše knihy od ženy sobě vypůjčiv, listy v nich slepil, že jeden od druhého nemohl se rozložit. Maje sektář hádku s katolíky a z svých kněh důvodův hledaje, slepeny našel, s hanbou vyšel a v brzkém čase zdechl. Efrema pak, hodná bedlivého čítání naučení zůstaviv, věk svůj sešlý na rukou učedníků svých dokonal a Pánu Bohu svou duši poručil.

Homobonus z Kremony měl otce kupce, po jehožto smrti, co bylo z kupectví shromážděno, chudým rozdal. Žena, vidouc jeho štědrost, i dobrými i důtklivými slovy od toho chtěla ho odvésti. Snášel trpělivě její trestání zbytečné a vždy čím dál tím více chudým dobře činil. Ve dne i v noci do kostela chodíval. Kněz v noci v čas jitřní, kostel mu otvíral. Jednoho času před časem byl přišel a hle, dveře samé od sebe se otevřely. Kněz, jda, aby mu otevřel, vidí [jej] před oltářem rozprostřeného; věděl dobře, že před večerem kostel byl zavřel. Když opět se stalo podobně, poznal, že se Boží mocí to děje: Přes

26 let, který kostel spravoval, že za častý tak [se] přihodilo, oznamoval. Žádné mši nezmeškal a z kostela ncodešel leč po službě Boží. V čas drahoty, když z kostela domů se vracoval, chudí za ním běželi, neb do toho domu něco chleba se neslo. Rozdal jim větší díl v nebytí doma své ženy. Při večeři tak mnoho chleba našel jako prvé a lepší chuti; divila se žena i on a Bohu poděkovali. Děvče, aby toho nepronášela, poručil. Nesl byl víno svým dělníkům na vinici. Potkali se s ním žebráci, žádající, aby dal jim se napítí, což on vesele učinil. Nesměl se pro ženu s prázdnou téměř konví domů navrátiti: vodou ji naplnil a přinesl dělníkům. Ptali se, odkud to víno dostal, že lepšího nikde nepili. Napil se i on a Bohu poděkoval, než, jak se to stalo, nepověděl. Tou svatostí tak mnoho dovedl, že i kacíři, kteří důvody a hádáním přesvědčení býti nemohli, jeho slovem a příkladem, zázraky pohnuti, na pravou cestu přišli. — Nastával čas, aby svých prací záplatu dostal. Léta 1197 zdráv na jitřní přišel a, klekna před křížem svatým v modlení, až do mše zůstal. Když kněz Gloria in excelsis říkal, před křížem na zemi se rozprostřel a beze vší nemoci v Pánu usnul. Žádný to neznamenal. Že pak k evangeliu podle obyčeje svého nevstal, kteří okolo něho byli, chtějíce ho vzbuditi, poznali, že umřel. Hned ku pohřbu se hotovili i strojili. Jak pověst v městě se rozmohla, valně se chudí sešli a jakožto otce svého [jej] litovali. A hle, slepým, němým, hluchým a jiným nemocným pomoc učiněna. Ze všech míst k němu se hrnuli a u hrobu jeho jiní a jiní nemocní uzdraveni byli i od d'ábelství zproštěni. Lehkovážnému člověku, který směl jemu utrhati, jazyk otekl, že mluvíti nemohl a blízko smrti byl. Pro množství zázrakův do počtu svatých ho vložil papež Innocencius 3. léta 1198, ve snách také o tom napomenut. Po mnoha letech tělo do předního kostela v Kremoně přeneseno a v nákladně připraveném místě položeno.

ŽIVOT SVATÉ AGATY, PANNY A MUČEDLNICE

Za času Decia císaře a starosty sicilianského Kvinciána byla jedna panenka v Panormitánském městě v království sicilíánském jménem Agata, rodu vzácného, vychování pak hned od narození křesťanského. Taková se při ní urozenost nacházela, že v kráse a spanilosti žádného sobě rovného neměla. Když pak ono ukrutné proti víře a náboženství křesťanskému vyrčení od Decia císaře vyšlo, aby ctitelé Krista Pána trestáním na hrdle i na statcích k ohavným d'ábelským obětem nuceni a puzeni byli, ona, vším světem i zbožím jeho pohrdši a tělo své panenstvím Kristu Pánu, choti svému posvětivši, v ctnostech podle duše se kochala a k mučednické koruně snažně se chystala.

Tehdy Kvincián, urozeností její a bohatstvím pohnutý, chtěl ji sobě, protože byla křesťankou, podmaniti a k svým neřádným žádostem přivesti, pro ni do Panormu poslal a ji k sobě do Katany města, v kterém bytem byl, přivesti kázal. Služebníci pak, přišedše k panně, takto k ní promluvili: Jestli rozkazu a poručení císařskému místo s hotovostí dáš a bohům se kořiti budeš, máš s velikou ctí vedena a přivítána býti. Ona, prosíc jich, aby maličko poshověli, do své komůrky vešla a, sepnouc ruce k nebi, s pláčem se modlila takto: Ó Bože můj! tobě jest povědomé srdce mé; ty víš a znáš mou tobě zachovanou věrnost, račiž mne posilniti: necht' se ani d'ábel ani tento služebník jeho, jako by tělo mé tobě posvěcené poškrvnil, nechlubí. Přidej síly duši mé, abych hlavu jeho setřela slabostí pohlaví mého, mocí tvou posilněného. Přijmi tuto oběť mou a slzy mé; nebo ty jsi sám jedinný Bůh můj na věky požehnaný. Amen.

Po takové modlitbě, jako by vojskem velikým a silnou zdí opatřena byla, zmužile z Panormu s vyslanými služebníky jela. Na cestě pak sama s sebou velikou milost Boží, již od Boha obdařena byla, rozjímal; jižť jsem prvé (myslila sobě) s pomocí Boží pole proti d'áblu obdržela, když jsem v těle svém rozkoše a neřádné žádosti, tu d'ábelskou siji, udusila a dokonce umořila: již pak na druhou vojnu jdu k vylití krve a ztracení lidem milého života pospíchám, ale jistou a nepochybnou naději mám, že nic, prokletý nepříteli, na mně nezískáš, než dokonce zahanben budeš. Budeť se na to potýkání mé s tebou dívati Ježíš Kristus, Bůh můj; stane tu i nesčíslné vojsko anjelův Božích, kteří mně nápomocni budou. To v srdci svém uvažujíc, mnohé slzy prolévala. V tom zpátkem se ohlédla a žádného z přátel a z sousedů svých za sebou nezahlédla, všichni doma zůstali a ji dokonce opustili, což jí pláč rozmnožilo.

Když do Katany přijela, rozkázal starosta, aby ji do domu jedné pohanské paní, jménem Afrodizii, která pět mladých dcer měla, uvedli, ji velice žádaje, aby Agatu slovy lahodnými i všelikým pěkným způsobem tak obměkčila a srdce její oblomila, aby obětovati Bohům přivolila a v světských a tělesných rozkoších kochati se počala. Tedy rozličným pochlebováním, připovídáním, oděvem, zlatem, pokrmem, tovaryštvím, tanci, zpěvy, smíchem, divadly, žerty a vši světskou a tělesnou lahodností usiloval se d'ábel v srdce její skrze Afrodizii vkrásti. Ona pak jako pevná skála v svém předsevzetí stála; slova prý vaše i rozkoše i přípovědi vaše jako vítr listem toliko potrástí, stromu pak dobře vkořeněného podvrátiti nemohou. Dům můj na pevné skále stojí, řeky vaše dna a gruntu jeho nepodryjí. To pověděvši, vděčným se plácem těšila, prsy své slzami polévajíc. Tedy Afrodizia, žádné o její proměně čáky nemajíc, přiběhla k vladaři a takto k němu promluvila: Spíše kámen obměkne a železo se v olovo obrátí, nežli se srdce té panny promění. Ve dne

i v noci nic jsem jiného s dcerkami svými nedělala než to, aby drobet od svého ulevila; ale darmo. Podávala jsem jí drahé kamení, nákladný oděv, zlato, stříbro, ale ona sobě to všechno tak mnoho jako někdo bláta váží.

Kvincián rozhněvav se, kázal Agatu k sobě přivésti a, na soudné stoličce sedě, všem vystoupiti poručil a sám s ní v soukromí rozmlouvati počal. Stála panna s stydlivou anjelskou tváří před ukrutníkem ohavným myšlením plným. Táže se jí z jakého rodu pošla? Odpověděla: Jáť jsem vzácně urozená, jakž z vzácného přátelství mého poznati jest. Táže se starosta: Proč pak tak chodíš jako nějaká služebnice? Nebo jsem Krista mého služebnice: jeho služebnost jest veliká naše sláva a urozenost. Dí vladař: Tedy my svobodní a urození nejsme, kteří službou Kristovou pohrdáme? Odpověděla Agata: Dobře's řekl: nebo jste chlapi hříchů a služebníci němých Bohů. Řekl starosta: Budeš-li tak pošetile a bláznivě mluvit, poručím tě rozličnými mukami ztrestati. Než pověz mi: Proč sobě císařské Bohy ošklivíš? Odpověděla: Nebo nejsou bohové, než d'áblové a sami je sobě z mědi neb z dřeva děláte. Žena tvá bud' jako Venuše vaše a ty bud' jako Jupiter tvůj. To když pověděla, vladař kázal jí veliký políček vytíti, řka: I vladaři laješ? Řekla panna: Medle, kde jest tvůj rozum, vladaři? Já tobě přeji, abys byl a ty nechceš: za své Bohy se stydíš; počni je sobě jako Bůh tvůj a jednoho štěstí s ním abys užíval; tedy spolu se mnou oškliviti. Dí starosta: Na veliké muky zavláčíš a hned tě na ně vydám, jestli toho, co císař chce, neučiníš. Panna odpověděla: Nic se toho nebojím: dáš-li mne lýtým a zuřivým lvům, když mne spatří, zkrotnou a zpitomí: uvržeš-li mne do ohně, anjeli mi z nebe rosičku k občerstvení přinesou.

Tu teprv Kvincián, hněvem rozpálený, pannu do tmavého a smrdutého vězení dáti rozkázal. Šla do vězení s takovou hotovostí, s jakou jiní k tanci neb na rozkošné hody chodí, vojnu svou Pánu Bohu po-

ručenou činíc. Nazejtří Kvincián, pannu před sebe povolav, k ní takto promluvil: Hled' se dobře o zdraví své poraditi. Odpověděla: Zdraví mé i spasení mé Kristus jest. Dí vladař: Odřekni se Krista, nebo sice zahyneš v mladosti své. Odpověděla: Odřekni se kamení tvých a d'áblů, kterým sloužíš a pomni na ony věčné a nikdy nepřestávající muky. Tedy ji na skřipci roztáhnouti a těžce ubiti rozkázal. Ona pak v tak těžkých mukách takto mluvila: Muky ty poklad můj jsou; rozkaž tělo mé dobře jako plévy od zrna opálati. Nekážeš-li katanům dobře těla mého zmučiti, duše má nebude moci s vítězstvím mučedlnickým do ráje vjíti. Tedy starosta katany napomínal, aby ji bili i drápali pruty i železnými hřebeny. Že pak vladař zmužile statečnou pannu v takovém trápení shledal, poručil panence prsy železnými kleštěmi tak dlouho trhati, až jí všechny z jedné strany vytrhali. Ona, trpělivě takové ukrutenství snášejíc a Pána Boha chválíc, tak na vladaře volala: Bezbožný ukrutníče, nestydíš se to na ženském pohlaví trhati, čeho jsi sám u matky své požíval? Avšak celé prsy mé na duši mi zůstávají, které jsem z mladosti mé Kristu mému posvětila. Tak tedy zmučenou a ztrápenou vložití ji a do vězení uvéstí rozkázal. Když u vězení byla a Pána Boha o půl noci chválila, svatý Petr k ní přišel jako starý a zběhlý lékař, nástroje lékařské s sebou nesa, a pachole před ním s pochodní. I domnívala se, že by nějaký lékař k ní přišel. I řekl jí svatý Petr: Zmučil tě ukrutník a ty jsi ho zmužilostí svou přemohla: uřezal ti ukrutník prsy tvé; já patře na to a tebe lituje, přišel jsem tebe zhojiti. Agata, domnívající se, že by byl pravý světský lékař, řekla: Nikdy tělo mé žádného lékařství neokusilo; protož ani nyní žádného lékařství požívati nechci. I dí jí sv. Petr: Jáť zajisté také křesťanem jsem; protož mi se důvěřiti můžeš; věř mi, dcerko, žeť spomohu a rány tvé zhojím. Ona pak řekla: Kterakž já to učiniti mám? ty jsi muž a já panna: mám-liž já tobě tělo mé zdrápané ukázati? radějiť já již umru, než bych

měla nětco stydu mému na odpor učiniti: děkujit', uctivý otče, že jsi za příčinou mou ke mně přišel; než žádný živý člověk mne léčiti nebude. I dí jí apoštol: Proč se nedáš, dcerko, opatřiti? Ona pak s veselím odpověděla: Mámt' já lékaře svého Pána Ježíše Krista, který jediným slovem všecko napravití může: jestli jednou ráčí, uzdraví služebnici svou. Dověděv se sv. Petr takové od ní víry, vyjevil se jí, kdo by byl, řka: Tent' mne, dcero, poslal, jáť jsem apoštol a vyslaný jeho; viz, jak tě uléčil. A to pověděv, zmizel. Ona pak, k sobě přišedši a srdcem se zaradovavši, modliti se počala řkouc: Děkujit', Pane Ježíši Kriste, že jsi na mne spomenouti, apoštolu svého, s. Petra ke mně poslati ráčil, který mne posilnil a tělo mé obnovil. A prozřevši, celé prsy shledala. Světlo pak celou noc u vězení svítilo a všechny strážné zahnało. Jiní tedy, kteříž v témž vězení s ní vězni byli, ji, aby ušla, napomínali. Ale ona odpověděla: Nedejž mi toho Pán Bůh, abych měla korunu ztratiti a strážné v nebezpečenství uvésti.

Pátého dne Kvincián povolal Agatu před sebe a v tato slova k ní promluvil: Dlouho-liž tak zpuřnou budeš? obětuj Bohům, neboť se tobě ještě hůř stane. Odpověděla: Kdož jest tak hloupý, aby k kamení a k němým modlám o pomoc se utíkal? Tohoť já vzývám, k tomu se o pomoc utíkám, tomu obětuji, který mi navrátí prsy mé a mocí svou to, co jsi mi ut'al, napravil a znovu stvořil jakožto všeho stvořitel. I kázal jí prsy její odkryti a všechny celé jako kdy prve uzřev, tázal se jí: I kdož tě zhojil? Odpověděla: Kristus Ježíš, syn Boží. I dí: Ještě mi toho jmenuješ a já ani jména jeho slyšeti nemohu? I rozhněval se a rozkázal oheň rozpáliti a na něm i na škořepinách rozpálených tělo panenské roztáhnouti a páliť. V ohni panna Agata choti svému Kristu muky své poroučela. V tom se hned země trásti a všecko místo bořiti počalo. V takovém zemětřesení Valerius a Teofil, nejpřednější starostovy raddy, zabiti jsou a veškeren lid bázní takovým zemětřesením zděšený zběhl se na vladaře a, aby panny ne-

mučili, volal. Kvincián, ulekna se jak lidu, tak zemětřesení, poručil svatou Agatu z ohně vzíti a do vězení uvést.

Panna vši chvály hodná, do vězení jdouc, ruce k nebi spíala a řekla: Čest a chválu tobě vzdávám, pane Ježíši Kriste, že jsi mi v těch mukách mých zmužilosti a stálosti popřítí ráčil a že jsi ode mne odjal všecku chuť světskou; k tomu i tělu mému setrvání dal. Ó Pane a Bože můj, již mne vyslyš, služebnici svou, a dej, ať ten bídný svět opustivši, tvého milosrdenství dojdou a tebe, radosti mé, oučastna jsem. A v těch slovích svatou a čistotnou duši svou tomu v ruce, kterého milovala, vrátila. Lid to uslyšev, k vězení se hrnul a přechisté tělo její s velikou poctivostí k hrobu doprovodil.

Na cestě potkali se s mládencem, sto pacholat s sebou pěkně vypravených majícím, kterého žádný z města, kdo by byl, neznal; ten tedy, provázeje tělo její, když na to místo, na které položena býti měla, a k truhle přišel, kamennou tabulku do truhly s takovým nápisem vložil: *Mens sancta; honor in Deum voluntarius, & patriae redemptio*. To jest: Mysl svatá, čest Bohu dobrovolná a vlasti vykoupení. A vloživ to do truhly, odšel a nikdy více vídán nebyl. Někteří za to měli, že by anjel Boží byl. Kvincián vladař, nečistotě své zadosti neučiniv, proklatému lakomství svému chtěl zadost učiniti. Do Panormu tedy, do domu s. Agaty pospíchal, chtě všecken statek po ní zděditi a pobrati. Než spravedlivou pomstou Boží, přepravuje se přes řeku Psemytu řečenou, když na prám i s koňmi vsedl, dva se koně na něj obořili, jeden ho v tvář pohryzl a druhý ho nohama bil a do řeky ho vyrazil, takže tu proklatý lakomec a ukrutník utonul a těla jeho žádný nalézti nemohl. Potom pak žádný z císařských úředníků nesměl na dům svaté Agaty sáhati: čímž se čest svaté mučedlnice rozmáhati počala.

Potom pak, když roční den jejího umučení nastal, ohnivá ona hora Etna veliký oheň z sebe vydávala, takže z ní plamen jako řeka nějaká do města

Katany vycházel a kamení veliké jako koule ohnivé vypadalo a všickni se již, aby všecko město nevyhořelo, báti a strachovati počali. Tehdy netoliko křesťané, ale i všichni pohané k hrobu svaté Agaty běželi a její se ochraně v takové příhodě poroučeli. I vzavše křesťané plášť její panenský, v kterém za živobytí chudě a pokorně chodila a který na hrobě jejím pro památku položený byl, za zdi městské s ním šli a město ním proti ohni zastírali. I udělal Pán Bůh zázrak: hned se oheň pláštěm zastřený do hory vrátil a zpátkem jíti musil, ke cti a chvále Bohu v Trojici jedinému. Amen.

ŽIVOT A MUČEDLNICTVÍ SV. PANNY TEODORY A DIDYMA VOJÁKA

Byla jedna panna v městě Alexandrii, víry v Pána našeho Ježíše Krista plná, kteráž z horlivé lásky, kterou svého P. Ježíše milovala, panenskou čistotu svou jemu slíbila a, světem i rozkošemi jeho pohrzejíc, lidských očí, zvláště pak mužských, ucházela. Že pak byla jak podlé těla, tak i podlé duše pěkná, pohané, o ní slýchající, často ji vidět žádostivi byli. Ale panna velmi se toho, aby ji žádný neviděl, vystříhala. To znamenavše pohané a, že by křesťankou byla, zvěděvše, hněvem popuzeni, soudci, který tehdaž křesťany neb na smrt neb na službu d'ábelskou hledal, podali ji. Nesměla panna utýcti, aby pannenství svého mezi nečistými v nebezpečenství nepostavila: protož raději se k smrti strojila, více sobě pannenství nežli zdraví vážíc. Když tedy před soudce přivedená byla, zběhli se oni nečistotní, kteří ji od dávna viděti žádali, však nikdy viděti nemohli, aby z samého toliko pohledění nějaké potěšení měli. Tázána o víru křesťanskou, směle vyznala, že Krista Ježíše dívkou jest a že obecnými Bohy a modlárstvím pohrží. Tázaná pak: Proč by se za muže nevдалa? Odpověděla: že chotí Kristovou jest a že jemu čistotu svou slíbila. Shledav soudce, že jest u víře stálá, o zachování čistoty pečlivá, k mukám hotová a stydlivá, to na ni vymyslí, aby ji čistoty i Boha i víry křesťanské zbavil.

Podal jí na vybrání dvě nesnesitelné věci: nebo, prý, Bohům obětuj, nebo do obecního domku k zmrhání svého pannenství jdi. Myslila panna a z obou stran těžkost uznávala. Tím pak jistá jsouc, že obou spolu korun, mučedlnické a panenské, obdržeti nemůže, raději se chtěla Boha držeti, nežli

tělesnou čistotu zachovati: což po mé čistotě bude (tak sama s sebou mluvila), jestli od Pána Boha odstoupím a srdce své tak ohavným hříchem bezbožného modlářství poškvrním? lépeť jest čistotnou duši nežli nepoškvrněné tělo zachovati. Ano i Judit vdova k zalíbení všetečným očím vyšlechtila se; ale že to dobrým srdcem pro Pána Boha udělala, hříchu neměla a dobře se jí zdařilo: nebo, zachovavši Bohu věrnost, i při čistotě své zůstala i vlast svou vysvobodila. A kdo ví, nenajdu-li i já té milosti před Bohem? můžet' mne, zachovám-li mu věrnost a jména jeho nezapřím-li, při mé tělesné čistotě zachovati. Mlčíc tedy, plakala a toho, že by raději panenství nežli Boha ztratila, říci nechtěla, v tom jediném se slyšeti dala, že se nechce Krista, Boha svého, spustiti.

K zlehčení tedy a k hanbě světské svatá panna do neřádného domku uvedená byla: ale vždy, kam se koliv obrátila, chrámem Božím zůstala a ohavné místo ctnosti její nic neuškodilo. Zběhli se všeteční lidé nejináč, než jako by se jestřábi okolo holubičky sletěli, a jeden před druhým chtěl předeck míti. Panna pak jako by do nějakého kostela vešla, ruce k nebi spíavši, modlitebně křičela řkouci: Ježíši, který jsi lva přirození před dívkou tvou (svatou Teklu mínila) ukrotil a kteréhož pomocí Zuzana nad nešlechetnými cizoložníky zvítězila, nedej chrámu svého, tobě samému posvěceného, poškvrniti. Tajné zloděje ode mne jsi zahrnati ráčil, zažen i tyto zjevné násilníky, abych na zlehčení mé vydaná, bez poškrvny odtud vyjítí mohla. Sotva modlitbu dokonala a hle, hrozný na pohledění voják, jemuž všickni ustoupiti museli, k ní se skrze jiné vedral. Ulekla se panna, než předce o milosti Boží nepochybovala, myslíc sobě, že přišel, aby ji tu zabil a z světa sklidil. I řekl jí: Neboj se, má milá sestro, proto jsem přišel, abych tě ochránil, chcít' já čistotu tvou zachovati a ne mařiti. Smluvme se tak, aby[s] ty vyšla; a já abych mučedlníkem Kristovým zůstal. Vezmi na se šaty mé a dej mi své, budeš moci v tom

rouše sebe tajiti a panenství své ochrániti. Tvé roucho mne pravým vojákem a mé tebe pannou udělá. Když ven vycházeti budeš, zastři, jak obyčej jest, tvář svou, nebo odtud vycházející předce se stydí, a žádný tě nepozná. I splnilo se Písmo: Vlk s ovci spolu pásti se budou. Ted', hle, vlk, a ted' ovčička svorně k ofěře Kristovy jdou. Boha z takové opatrnosti, kterou v sebe doufající neopouští, chválice. Udělala tak svatá Teodora, připravila se jako voják a, zastřevši tvář, ušla jako pták z sítky chytrého číhaře.

Byla tehdy ta věc neslýchaná, z neřádného domku panna bez ouhony svého panenství vyšla; než panna a choť Kristova. Hned jak panna vyšla, vešel tam jiný nevážný a nestydatý člověk a, poznav vojáka, lekl se a zkríkl: Což se to děje? udělal se z panny muž! Slýchal jsem, že Kristus z vody víno udělal; jistá, že tě nyníčky z ženy učinil muže: utecme, aby z nás žen nenadělal. A volal na jiné tovaryše své nestydatosti křiče: Utíkejte, utíkejte! Rozneslo se to, jako by v troubu troubil, po městě. Úřad do obecního domku poslal a tak, jak pokřik byl, shledal. A když se toho, jak se to přihodilo, dobral, vojáka na smrt odsoudil. Tak z neřádného domku netoliko panny, ale i mučedlníci vycházeli. Práví se, že svatá Teodora na to místo, na kterém voják (Didymus mu říkali) s'at býti měl, přiběhla a s ním se o mučedlnickou korunu svadila, řkouce: Panenství mé jsi obránil a ochránil; ale já jsem tě za to, aby[s] mne v smrti zastoupil, neprosila a nebyla mezi námi smlouva: já jsem jatá, ja jsem [v]sazená byla, ustup mi, a jdi, kam chceš, dosti mi na tom jest, žes mé panenství od nebezpečení vysvobodil, nechci, aby[s] mne také od smrti vysvobodil: mám sama, čím ten dluh zaplatiti; nechci tvou smrtí vinná býti. Tělo mé nečistotě sloužit nemůže, ale mučedlnictví může. Nevydírej mi mocí toho dobrodiní: a jestli mi nepřeješ mučedlnictví, nechť já prve pod meč jdu, potom mučedlníkem Kristovým bud': nech, ať medle bez poškrvny k choťi mému jdu. On pak z druhé

strany takto mluvil: Počkej, sestro má milá, jak tě Kristus sobě vybral, tak tě také bez poškrvny a ouho-ny zachovati může. Já jsem na smrt odsouzen, nech, ať hříchy mé tím o Kristu P. svědectvím obmyji. Krátce: oba na smrt odsouzeni byli. Prvé však pan-na meči hrdla nastavila: potom i Didymus touž smrtí panně se přitovaryšil, takže oba pojednou takovou smrtí věčné slávy došli skrze pána našeho Ježíše Krista, jenž kraluje na věky věků. Amen.

ŽIVOT SVATÉ PANNY LUDGARDY

V dolních německé země krajinách, Nydrland nazvaných, v městě Tungroně, kupec jakýsi pojal sobě manželku rodu urozeného, z kteréžto mu Pán Bůh dal dceru Ludgardu, na kterouž otec převelice laskav jsa, všelijak na to myslil, aby dceři hojný statek a zboží zanechal: protož odloživ dvadceť hřiven stříbra, ty jinému kupci dal, aby z těch dceři věna přibývalo. Panna, již dorůstajíc a lásku otcovskou poznávajíc, svět, šperky, rozkoše a všelijaké lahůdky světské milovati počala. Ale Pán Bůh, jenž sobě pannu za čistou choti zamiloval, co otec její o věně myslil, v niveč obrátil, takže mu se nic v té příčině dařiti nechtělo: poněvadž ty peníze, které kupci dal, k utracení přišly. Ale otec předce dceru svou světu prodával, až Pán Bůh matku její, ženu pobožnou, vzbudil, která, uznavši, že všechna světu a marnosti jeho oddaná jsoucí, zbytečného šperkování hledí, v řeči i v obyčejích tělesností zapáchá, k čemuž jí otec její tou nepořádnou, kterou jí prokazoval, láskou, velkou příčinu dával, počala ji častěji trestati, domlouvati, hroziti i prositi, aby Pána Boha i čistotu milovala a světskou marnost poznávala. A po mnohém a častém napomínání takto k ní promluvila: Chceš-li sobě Krista za manžela vzíti, zjednámt' klášter co nejlepší, kterýť se zalíbí: pakli chceš nějakého smrtedlného muže míti, dám tě za některého pastuchu. I dal Pán Bůh, že máteř šťastně dceru napomenula: nebo hned po jejím napomenutí panna mysl svou měniti a pomalu od světa odvracet počala. A ačkoli nemohla tak pojednou pěknému oděvu a šperkům odvyknouti, však světskému a daremnému mluvení odvykala, ano ještě právě, jak

má býti, Pána Boha nezamilovavši, již cosi božského v srdci cítila.

Mládenec jeden velmi bohatý, rozmlouvaje s ní, srdce její k sobě velmi naklonil, takže se již byla panna pohnula; ale Pán Bůh ji uchoval: nebo když, místa i času hleděv, v noci tam se, kde ona pokoj měla, vedral, hned, nevím, čím zděšený, utíkati musil. Potom pak na svém předsevzetí neústupně stojí, pochlebováním a láskováním panně se v srdce vkradl a ona s ním ráda žertovala a pohrávala. I přihodilo se jednou, když s ním marnou řečí a básněmi čas mařila, že jí Kristus divné vidění na srdce vpustil a to takové, jako by rány jeho i bok proklaný, z něhož čerstvá krev tekla, viděla a hlas takový slyšela: Sem vzezři a sem lásku obrať a nechtěj déle s takovou marností zacházeti. Ó, jak mocná jest a oučinnivá k povstání našemu ta božská milost, kterou nás předchází i tehdáž, když se nětco málo k ní máme! Tou my zajisté, jestli ji jenom s vděčností přivítáme, snadno z hříchův na suchu vytrhneme. Hlas onen i vidění ono tak srdce její proniklo, že se všecka srdcem od světa odvrátila. A když potomně ten jistý mládenec k ní přišel, jako někdy s. Aněžka řekla: Odstup ode mně popuzení hříchův, podněte nečistoty, potravo věčné smrti, jižť se jiný ke mně uspíšil. A dřív než málo nětco dnův prošlo, dána byla do kláštera s. Trudona v Hasbanii mezi panny řádu svatého Benedikta.

Zvěděv tam o ní jiný jakýsi voják, který po tom hrubě toužil, aby ji za manželku míti mohl, směl se o to pokusiti, aby ji z kláštera vyloudil. A několik let na to mysle, když panna k sestře své jela, v jakémsi lese s mnohými vojáky jí cestu zastoupil a mocí ji vzítí a svou žádost naplniti chtěl. Ona pak, mocí se jím z rukou vydřevši, do lesa zaběhla a tam se celou noc kryjíc a bloudíc, hned, jak se rozednilo, anjelem provedená do domu své chůvy přišla a odtad se bezpečně do kláštera vrátila. V zákoně sprostnosti a upřímnosti srdce Pánu Bohu sloužíc, před světským potěšením ucházela a častého rozmlouvání

se štítila a všechna se dokonce na modlitby, posty a pobožnost oddala, takže jiné říkaly: Takt' jest to železo s počátku horké, než, když ochladne, bude rovně jako jiné. Bála se toho velice, aby se to na ní, co se tak posměšně říkalo, nesplnilo: protož čím dále tím více choti svého prosila, aby ji v lásce a milování svém utvrzoval.

Tak upřímně s Pánem a Bohem svým zacházela, že z komory své k nějaké práci zavolána, jako by na Pána svého v komoře své hleděla, říkala: Zůstaň tu a počkej na mne, můj Ježíši, hned se uprázdním a k tobě se zase navrátím. Taková její sprostnost a upřímnost, že by se byla líbila Pánu Bohu a jemu vděčná byla, vnitřním potěšením a zázračným viděním od Boha potvrzeno bylo. Čehož ona pokorně, jak má býti, užívavši, tím se víceji před každým stvořením i před sestrami kořila. Lidská nouze a bída veliké politování v ní vzbuzovala, více se cizí nouzí, nežli každý svou vlastní, trápila. A poněvadž neměla, co by chudým dala, Pán Bůh, popatřiv na horlivou její k bližním lásku, dal jí to, že každému, kdožkoli nějakou vadu neb bolest na očích, rukou neb na jakémkoli oudu měl, hned, jak ho slinou pomazala a rukou se dotkla, k zdraví jemu pomohla. Což jak se rozneslo, mnozí lidé hrnuli se k ní, takže jí běh jejího náboženství přetrhávali, až se jí i stýskalo: protož Pána Boha prosila, řkouc: Pane, vezmi ode mně ten dar svůj, nebo, hle, nemohu se s tebou obírat: dej mi raději místo toho pro pobožnější s tebou obcování žaltáři rozuměti. — I učinil Pán Bůh vůli její, dar uzdravování odjal jí: oči pak vnitřní k vyrozumění tajemství v žalmích otevřel jí. Z čehož, poněvadž více do hlavy než do srdce nabývala a takového, jak se nadála, užitku neshledávala, řekla: Pane, což mně, sprostné a neumělé jeptišce po tom Písmu s. tajemství, které na doktory a učené lidi sluší? dej ty mi raději srdce své a odejmi mi mé, abych tebe samého toliko milovala a vůli tvou plnila. Tou sprostností a s prostou pokorou více se po choti svém rozhorlila.

Když byly jednou v noci sestry na jitřní vstaly, vyrazil se na těle jejím mladém ještě veliký s mdlobou pot, takže nemínila na jitřní vstáti. A když na to, co by udělati měla, myslila, hlas uslyšela řkoucí: Což ležíš a tělu hoviš? čiň pokání za lidi hříšné, ježto v hříchu smrtedlném leží! I schopila se hned, jak se jitřní začala; a v tom zachvácená byvši viděla, jako by z boku Krista Pána veliká sladkost vycházela. Po tom vidění převeliké potěšení měla a sladké v službě Boží a v milování choti svého kochání. Divnou věc, ale zkušenou, kterou ona sama pronesla, povím: Slina její po tom vidění dlouho nad med sladší byla, takže z duše na tělo znamení té sladkosti vystoupilo. Když se před krucifixem modlívala, v takovém vytržení a okušení té sladkosti bývala, až pro mdlobu oudův na zem padala. Já (dí ten, který to píše), čeho jsem povědom, vyznati musím: Zdála se v obecní rozprávce sprostná; v duchovním pak rozmlouvání nikdy jsem jak živ žádného neslyšel, z kteréhož by úst tak horlivá a rozpálená slova pravdy vycházela. Býval jsem někdy při jejím rozmlouvání jako hloupý a tupý. A pamatuji čas a místo, že jsem se jejímu o Bohu a o věcech božských rozmlouvání tak divil a tak jsem se byl rozkoší a sladkostí nevýmluvnou naklonil, že, kdybych byl dlouho na ni myslil, byl bych musil neb s rozumem se pominouti neb pojednou umříti. — I měvši takové dary Boží, horlivě po tom toužila, aby skrze biskupa Kristu zasnoubena byla, pročez ji Huard, leodyenský biskup, s jinými Kristu zasnoubil i posvětil. Viděli někteří, že, když biskup jiným pannám věnce prosté podle obyčeje na hlavu stavěl a k Ludgardě přišel, koruna zlatá drahým kamením v rukou biskupských a na hlavě panny stála. Potom s větší hotovostí za Beránkem po cestě pokory jeho, chudoby, milosrdenství, kříže, trpělivosti, čistoty, postů a jiných ctností chodila. Vědomá a zkušená věc byla, že hlas její anjelský, když verš responsoře na jitřní Matky Boží zpívala, každého člověka, který jej slyšel, pohnul. — Potomně za abatysi toho kláštera vyvolená byvši,

klášter s velikou ctí Boží, ctností panenských a klášterní dokonalostí dvanácte let spravovala. Po dvanácti letech nějaký mistr Jan Liran, člověk života i obcování svatého, povědom jsa svatosti její, radil jí, aby, složivši abatyšství, sama se do Frankrejchu do kláštera Akviranu cistercienských panen dala. Vymlouvala se, že jediného toliko německého jazyka povědomá jsoucí, francouzského neumí: ale Kristina, o které pěknou zmínku činí velebný Jakub Kardinál v životě svaté Marie Egnenské, Duchem Božím napravené, k ní přišla řkoucí: Proč se vůli Boží protivíš a do Akviránu nejdeš? Jako prvé neumělostí franckého jazyka se vymlouvala. I řekla jí Kristina: Já bych raději s Kristem v pekle byla, nežli s anjely v nebi bez něho. To slyšíc Ludgarda přivolila a do Frankrejchu šla, Pána Boha prosíc, aby sestry, kteréž opustila, spravovati ráčil, aby v službě Boží neslábly. Což bez pochyby na Pánu Bohu obdržela: poněvadž se to podnes na oko vidí, kterak ctnosti panen klášterních toho místa, kdež sice jinde hrubě uvadly, zčerstva kvetnou. — Jak sv. Ludgarda do Frankrejchu přišla, hned i panen klášterních i klášterů panenských přibylo a Ludgardu za abatyši míti chtěly. Ona pak v srdci svém říkala: Nedejž toho, Pane! A učinil to Pán Bůh tím vědomé, že ji za vrchní míti nechtěl: nebo, přišedši do Frankrejchu ve čtyřmécítma letech, čtyřidceti let stáří jsouc, ani chleba po francouzsku dobře požádati neuměla. O čemž vědouce lidé, dali jí s abatyštvím pokoj; ona pak s velikou radostí Pánu Bohu osobním náboženstvím a bohomyslností sloužila. — Toho času vylíhli se škodliví kacíři, *Albigenses* nazvaní, kteří všemi svátostmi pohrdali a Panně Marii, Matce Boží, i svátkům jejím se rouhali. Šlo jí to hrubě k srdci a vidění měla, v kterém viděla Matku Pána našeho velmi smutnou a takto k ní mluvící: Hle, syn můj zase od kacírův a od falešných křesťanův uplván jest a ukřižován. Tehdy svatá panenka na pomoc církve Boží a vyplnění všeho kacírstva za sedm let pokání Bohu slíbila, na samém toliko chle-

bě a pivě přestávajíc; což zajisté s veselím, až všem k podivení bylo, vykonávala: nebo když se jí nětco jiného jísti pod poslušenstvím kázalo, ani hrachového zrna přehryzti nemohla. To však její potěšení bylo, že jiné sestry časem svým potřebami životními opatřeny byly a jedly, pročez říkala: Přibývá mi zdraví a síly na jeden měsíc, když vidím, že se sestrám nějaká krmička mimo obyčej přidává: nebo dobře věděla a znala, že nemůže každá takového daru k postu míti: a čím déle se postila, tím čerstvější na těle i na duši byla.

Jakub z Vitriaku, kazatel, z náboženství osobu nějakou ženského pohlaví v nemoci její navštěvuje, ač ještě nic neřádného nemyslí, však lásku k ní ne právě duchovní, ale nětco tělesností zapáchající, míti počal. Poznala to svatá panna a pilně se zaň Pánu Bohu modlila, aby oči k poznání úkladů d'ábelských otevřel. Uprosila, že se upamatoval a léčkám d'ábelským vyhnul. Opata Fenicenského Šimona, který ji velice v Pánu miloval a nětco drobet prchlivý na bratří byl a náhle umřel, z očistce (zjevením ujistěna byvši) vyprosila.

Innocentius, toho jména třetí papež, po smrti své ukázal se jí v ohni těžké muky trpící a ona k němu řekla: Kterakžto otec všeho křesťanstva takové muky snáší? Odpověděl: Pro tři věci mohl mne Kristus slušně do pekla odsouditi, než jediná přímluva matky jeho, jíž jsem ke cti klášter vystavěl, spomohla mi, že jsem do očistce dán. Ano, i to mi uprosila, abych ti se v tak těžkých mukách ukázati a od tebe pomoci žádati mohl. A to pověděv, zmizel. Ona pak spolu se sestrami všelijakou útrpností usilovala té duši z těch těžkých muk pomoci. Mně (dí ten, ježto život spisoval) ty tři věci, pro které Innocentius měl zatracen býti, pověděla; než nenáleží to vynášeti.

Jan Lyran měl s ní smlouvu, aby se jeden druhému, kdo by prvé umřel, dopustil-li by Pán Bůh, po smrti ukázal. I zastáváje klášterní panny, když za tou příčinou do Říma šel, na cestě v horách umřel

a téhož dne se jí v bílém dni v ambitě ukázal. Ona, smejšlejíc, že by v těle byl, kývala naň, aby šel na to místo, na kterém sestry rozmlouvaly, i řekl jí: Jižť jsem já umřel a, abych naší smlouvě zadosti učinil, ukázal jsem se tobě. A ona, padši na zem, otázala se: Jaké to, prý, trojí roucho na tobě vidím? Odpověděl: Bílé znamená pannickou čistotu, kterou jsem z života matky své dochoval. Červené ty práce, kterými jsem se pro pravdu a spravedlnost potřhal. Modré znamená dokonalost obcování klášterního. To pověděv, zmizel. Ona pak to sestrám v známost uvedla. A tak se potom nalezlo, že na ten den umřel. A vždy ho jakožto mistra a správce svého plakati nepřestala, až hlas v latinské řeči uslyšela: *Nunquid non melior sum tibi quam decem filii?* Čemuž jako sprostá nerozuměvši, sester, aby jí to vyložily, prosila. — Potom pak, když sedm let postu, pro zachování církve a vykořenění kacířstva Bohu slíbených, vyšlo, druhých sedm let za ty, jenž v hříchu smrtedlném leží, Pánu Bohu obětovala, k chlebu a pivu vaření přidavši.

Téhož času živá byla ona předivná panna Maria Egnenská, ta o svaté Ludgardě toto mluvila: Není, prý, na světě žádného, kdo by se tak horlivě modlil za duše mrtvých v očištcích zadržalých a za hříšné, ježto se ještě mezi živými na světě počítají. Za živobytí svého duchovní zázraky činí; po smrti tělesné a hmotné činiti bude. Každou neděli Tělo Páně přijímala: Starší klášterní z nerozumu svého zbraňovala jí každou neděli k stolu Páně přistoupati. Odpověděla Ludgarda: Jáť sice uposlechnu, než Pán Bůh tě na těle trestati bude. A tak se stalo: nebo se rozstonala a hned, jak jí svatý její obyčej dovolila, ozdravěla. Zlí duchové často k ní přicházeli a ledajakés noviny jí přinášeli: ale ona, podvodníky dobře znavši, v tvář jim plila a křížem je jako psy bila. Pročež se jí tak hrubě báli, že nikdy na to místo, na kterém se modlila, přijíti nesměli.

A ačkoli žalmům latinským, když se latině modlila, nerozuměla, však z toho, že tehdáž d'áblové od

ní utíkali a ke zlému ponoukati ji přestávali, poznamenala, že se ďáblové slova Božího, jakkoli nevyrozuměného, bojí a tím v pokušení slábnou. Když hodinky neb páteře říkala, chtěla tomu přivyknouti, aby tehdáž na nic netoliko marného, ale ani dobrého krom toho, co slova přinášejí, nemyslila. Že pak toho, jak žádostivá byla, dojíti nemohla, ustavičně měla na svědomí hryzení a pokoje žádného míti nemohla a žádný ji v tom spokojiti a potěšiti za mnoho časův nemohl. Mnohokrát s velikou žalostí páteře opětovala a zdálo se jí, když se, jak má býti, nedařilo, jako by se nic nemodlila. Až sám Pán Bůh jakéhosi pastuchu od stáda k ní poslal, kterýž, povolav ji, řekl: Co se páteří dotýče, pro to neměj žádného skormoucení svědomí, tak se Pánu Bohu líbí. I vidouc, že neznámý a prostý člověk, kterému se ona nikdá v ničemž takovém nesvěřila, takovou jí radu dává, nic dokonce o vůli Boží nepochybujíc, spokojila se. — Ducha rozumnosti žádného při ní nedostatku nebylo. Jednou, když sobě po přijímání Božího Těla sladce a s libostí božské věci s radostí duchovní rozjímala, přišlo jí na mysl, že by bylo lépe v tom tak příjemném rozjímání zůstat, nežli tělesného pokrmu požívati. I porozuměvši, že by to pokušení bylo, řekla: Pane, jižť dosti mám na sladkosti tvé; přestaň, musím také tělo posilniti. Rač té sladkosti Ducha tvého sestře Alžbětě uděliti, ana často za den jísti musí, aby tak často nejídala. Jdouc tedy k jídlu, uprosila to Alžbětě, že jí Pán Bůh sladkostí Ducha tak obdařil, že na jednom toliko jídle za den přestávala. A poručivši se modlitbě s. Ludgardy, nemoci pozbyla, takže povstavši to, co jiné, dělala. Rozumná velice panna nechtěla lahodností duchovní tak tělo své mdlíti, aby z toho k posloužení bližního a k větší práci neužitečné a nestačné bylo. Často za to Pána Boha prosila, aby krev svou jako jiní mučedlníci pro něho vylíti mohla. I přihodilo se, že jednou, za to prosíc, tak se v duchu rozhorlila a rozkoší nebeskou rozpálila, že se domnívala, že musí hned té hodiny umříti: ale žila se

jí blízko srdce přetrhla, takže jí krev všecku po šatech i po kápi polila. I roznala, že ji Pán Bůh za to krveprolití korunou obdařiti ráčí. Když sobě muku umučení Božího rozjímal, zdálo se jí, jako by všechna krví politá byla a jiní to na ní znamenávali, že tvář a ruce její byly, jako by je krví polil. Mnohým lidem k spasení dopomáhala.

Jeptiška jedna byla ve velkém a těžkém pokušení: hned jak se za ni pomodlila, řekla k ní: Když na Velký pátek kněz zazpívá *Ecce lignum crucis*, pokušení pozbudeš: a tak se stalo. Jan, opat afliginský, přivedl k ní člověka v nemalých hříších ležícího, aby mu ji toliko ukázal. Potom pak tázal se ho řka: Viděl-lis svatou pannu? Odpověděl: Hned, jak jsem ji zahlédl, všechny hříchy se mi zošklivily a nechci se k nim nikdy více s pomocí Boží vraceti. Často se přiházelo, že jí Pán Bůh rozum slov latinských vyjevoval. Když se jednou modlila: *Tu ad liberandum suscepturus hominem non horruisti Virginis uterum*, to jest: Ty k vysvobození máje přijíti člověka, nepohrdal jsi panenským životem: naučila se a potom jiné učila, jak se přečistá Panenka těmi slovy rozveselila. A mne (mluvil ten, kdo to psal) jakožto milého syna napomínala, abych se, to říká je, vším tělem poklonil, chvále Boha v nejsvětější Panně: což jsem dlouho dělal a ještě dělám a čtenáře, aby tak dělal, napomínám. — Jednou byla velice jakéhosi chudého litovala: a v tom, když nad ním, nemaje co mu dáti, s lítostí stála, rozpomenula se po vnuknutí Božím na ona Píma Sv. slova: Podíl můj ty jsi, Pane, řekl jsem: ostríhati budu zákon tvůj. I rozjímal sobě slova ta, jako by sám Bůh k ní mluvil, řka: Ty kromě mne žádného jiného podílu nemáš. Rciž tedy chudému: Zlata a stříbra nemám, to, co mám, rádat' udělím. Modli se zaň a dala jsi, co jsi měla, a to činíc, splnila jsi zákon můj. — Jedné jeptišky, která v pokušení vězela, tajný hřích, který pro stud na zpovědi zatajila, vyjevila a ode všeho pokušení jí spomohla. Kněží, s kterými nějakou známost měla, tuze, aby se o duše krví Kristovou

pokropené starali a z zajmu ďábelského je vyvozovali, napomínala. Já, byv mladým (dí ten, který život psal), velikou jsem roztržitost mysli pro to, co jsem na zpovědi slyšel, míval; ale ona mi svou modlitbou, když jsem se jenom k ní utekl, spomáhala, takže již od šestnácti let, když nejtěžších a nejohavnějších hříchů zpovědi slyším, jako špalek neb kámen neproměnitelný zůstávám. — Přivedli kdysi do kláštera ženu nějakou, která nad spasením svým již zoufala a kterou žádný k naději odpuštění hříchů přivésti nemohl. I nemohouc s ní mluvit, zavřela se s ní v komoře. Smáli se jí všickni, vědouce, že francouzsky neumí. Ale když ta žena od ní vyšla, řekla: Žádný mne k tomu veselí, které již od Pána Boha mám, přivésti nemohl, jedině ta, o které praví, že neumí francouzsky: Velmi dobře ona, lépe než já, umí. Ten zázrak Pán Bůh ukázal, shlídaje se na to, jak velice ty zoufalstvím ztrápené ženy litovala. Pláče, kterým za hříchy lidské kvílela, nikdá nemohla ukojiti, bez přestání jako druhý Jeremiáš, pád lidu svého litovala. Sotva pět let před smrtí nětco drobet od té žalosti a smutku ulevila. Ještě jedenácte let na skonání života svého měla a o zrak přišla, než vnitřní oči k vidění a poznání Boha skrze víru a pobožné rozjímání tím ostřejší měla. Toho toliko litovala, že na duchovní své přátely hleděti nemohla. Než zprávu o ní dával bratr Bernart, že to z úst jejích slyšel, že jí Pán Kristus takovou přípověď a takové potěšení dáti ráčil, že za tu slepotu očistci ujde a všecky v Bohu milé přátely v nebi uhlídá. Pět let před smrtí, tu neděli po S. Trojici, když se v církvi čte a zpívá ono o veliké Večeři evangelium, k sestře Sybille to promluvila: Věz, má milá sestro, že v tu neděli, když se to evangelium čítí bude, já k večeři Beránka půjdu. — Čtyry léta před její smrtí, tehdáž, když byli Tataři Uhry, Bulgary a Rusáky převálčili a přemožené kníže polské zabili, všechna německá, česká i francká země v velkém strachu byly, utíkali se lidé k jejím modlitbám a ona odpověděla: Jižť jsem já za to dávno Pána

Boha prosila a jistá jsem, že těchto časů do Němec nevtrhnou. I stalo se tak. Rok před tím, než umřela, troje naučení od choti svého přijala. Aby totižto za dobrodiní děkovala, za hříšníky na zemi prosila, třetí, horlivě s Pánem býti toužila. V nemoci byvši, často a zhusta sestrám, že nedbanlivě hodiny a páteře říkají, domlouvala, a nevidouc žádného polepšení, říkala: Po mé smrti dotkne se vás muka Boží a budete pilnější. Což se také splnilo: Nebo čtrnácte sester nej přednějších morním nakažením v krátkém čase umřelo.

Baldvin, převor kláštera egnenského, jenž prvé pannám kláštera akvirgenského za kaplana sloužil, kazatel vznešený a na slovo vzatý, byl se nětco drobet do věcí světských dal: ten tehdy, když umíral, měv u sebe palec svaté Marie Egnenské za drahé *reliquiae* neb ostatky, ty umíraje na se vložil řka: Panno, pamatuj na smlouvu, kterou jsi se mnou měla a v té jsi mi pomoc v poslední hodině připověděla; jižť čas zajisté jest, udělej, co můžeš. A když se vracel bratr Bernart od jeho pohřbu, zahlédši ho, svatá Ludgarda řekla: Pochovali jste převora? Odpověděl: Pochovali. I dí: Viděla jsem, prý, Marii Egnenskou, kteráž mi řekla: Vstaň, má milá, a pospěš se modlit za bratra našeho Baldvina, který se má této hodiny k soudu Božímu postaviti, aby práv byl ze všeho, čeho se dopustil neb opustil. — Jeden přítel její v veliký hřích upadl, který oznámiv jí, pomoci a lékařství od ní žádal: nebo žádného, jak má býti, skroušení a lítosti v sobě necítil. S takovou horlivostí k Pánu Bohu volala, až naposledy to, co někdy Mojžíš, řekla: Pane, neb odpusť to příteli mého provinění, neb mne z kněh života vymaž. Pocítil ten hříšník veliké s skroušením potěšení. — Jakub z Vitriaku, vzácný kardinál, biskup achonský, jehož ona za zpovědníka někdy užívala, daleko od ní v cizí krajině umřel. I jsouc u vytržení mysli a viděvši, jak anjelé Boží duši jeho do ráje nesli, volala naň: Nevěděla jsem, převelebný otče, že jsi již tělo opustil: pověz mi, jak dávno tomu jest, jak jsi se

s tímto světem rozžehnal? I řekl: Již toto čtvrtý den; byl jsem v očištění tři dni a tři noci. Ona pak dicíc se řekla: Proč jsi mi nepověděl, byla bych k tomu, aby ti z očištění zpomoženo bylo, modlitby sester přičinila. A on řekl: Nechtěl tě Pán Bůh mými mukami zarmoutiti, ale chtěl, aby[s] korunou mou obveselená byla. Ty také v krátkých dnech za mnou přijdeš. Vidění to sestrám vyjevila a smrti jeho i dnem jistá byla; a odtud, kde kardinál byl umřel, třiceti dni cesty bylo. Sama se také potom v sobotu po S. Trojici rozstonala a ve čtvrtek, povolavši k sobě sestru Sybillu, řekla: Sed' tu podle srdce mého, klášter plný jest dvoru nebeského a sester mnohých, které nás na onen svět předešly. A od té chvíle přes celý pátek v vytržení byla, žádného slova k žádnému nemluvíc. V sobotu pak, když se již čas jejího z tohoto světa vyjití přibližoval, oči k nebi pozdvihla a posilnění z těch, které obživují, svátostí přijala, až se k večeru šťastně a s veselím do hořejšího nebeského Jeruzaléma mezi pannami s Bohem kralujícími i anjely svatými odebrala, léta Páně 1246. dne 19. června. Živá byla 64 léta. Tu Pán Bůh po smrti nesčíslnými divy a zázraky poctil ke cti a chvále na nebi i na zemi kralujícího Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, kterýž s Otcem i s Duchem S. živ jest a kraluje na věky věků. Amen.

ŽIVOT SVATÉ PANNY ROZALIE

Svatá panna Rozalie pošla z rodu císaře Karla Velikého a proto byla s mnohými jinými králi a knížaty vlaskými podlé otcovské krve spřízněná, kteříž se víceji mohou touto ratolestí nežli jinšími svými hrdinskými skutky pochváliti, poněvadž z jejího poustevnického a mezi skalami skrytého obcování všem jejím předkům větší a jasnější sláva se vysvětlila, nežli ji před tím z císařského a královského důstojenství míti mohli anebo měli. Otcí jejímu říkali Sinibaldus, kterého Pán Bůh narozením dcery této v městě Panormu, mezi královskými městy v Sicilii největším, obdarovati ráčil. Pro blízké krevní přátelství jak mezi králem siciliánským Rogeriusem a Konstancií, dcerou jeho příbuzné císařovny, tak mezi Markétou Garciovou, krále navarského dcerou, byla Rozalie jako knížetčí dcera při dvoře královském vychovaná a s velikou přízní předjmenovaných osob k svému panenskému stavu přišla. Ale v té tak veliké královského domu slávě a osvěcenosti, v těch největších při knížecím dvoře světa tohoto pohodlích tak od Boha pohnuto bylo srdce panenské, že na místě marné cti a falešné přízně lidské dychtěla po slávě věčné a božské milosti, až i naposledy na tom zůstala, že se chce všech marností světa zhostiti a jedinému choti svému, Kristu Pánu, jak nejdříve a nejdokonaleji se zasnoubiti. Nebo již ohněm lásky jeho roznícená žádného jiného myšlení neměla, nežli kterak by svou mysl mohla v samém jediném Pánu Bohu vkořeniti, s tou pevnou nadějí, že jí k tak vzáctnému a těžkému předsevzetí své milosti a síly uděliti ráčí. Kterézto také oučastná učiněna jest: nebo jednoho času v taj-

nosti z paláce a příbytku královského vyjdouc, nepochybně průvodem anjela svého strážce na hory skalnaté, v gruntech a statcích pozemských svého pana otce čtyřicet tisíc kroků od města Panormu řečeného položené a Quisquinae řečené, přišla: v kterých skrze jednu velmi ouzkou stezku do jedné hluboké jeskyně, v které téměř žádný člověk nemohl přebývati, vešla a tu k svému panenskému obcování, samému Pánu Bohu povědomému, byt vyvolila, do ní jako nějaký červíček se vtlačila a skrze všelijaké okliky té pouště zmužile a k nejskrytějšímu místu prošla. Z toho se ani od divoké, lité zvěři, ani od d'ábelských, divně se přetvářejících strašidel nedala vypuditi, uznávajíc to místo divokou, lítou zvěř strašlivé a ode všech lidí vzdálené hodné býti, v němž by ona Pánu Bohu, choti svému, sloužila.

S jakou pak sytostí srdce a s jakým zalíbením v té skále bydlela, všemu světu následujícím nápisem na vrchu řečené skály svými rukami vyrytým poznamenala:

EGO ROSALIA, SINIBALDI QUISQUINAE, ET ROSARUM DOMINI FILIA, AMORE DOMINI MEI JESU CHRISTI, IN HOC ANTRO HABITARE DECREVI.

Já Rozalia, Sinibalda, pána Quisquinie a Růže, dcera, z lásky Pána mého Ježíše Krista umínila jsem sobě v této skále bydleti.

Nápis tento jest takový, jak jej tato svatá Panna sama, v latinské řeči nehrubě umělá, svou vlastní rukou učinila. Z té příčiny při nalezení jejího svatého těla nemohlo se pochybovati, kdo těchto slov prvním původem byl.

Aby pak nápis ten učiněný měl stálejší jistotu, Bůh všemohoucí jej předivně potvrditi ráčil. Nebo při nalezení jejího svatého těla v hoře při městě Panormu (o kterémž přes mnoho set let žádný živý člověk nevěděl) slova výš napsaná v Quisquinii předivně najevo vyšla.

Ale jako soudové Boží a svatých lidí vnitřná vnuk-

nutí často skrytá jsou, že jich žádný nemůže vyskoumati: tak předivná věc jest, že svatá Rozalia nedlouho v jeskyni této bydlila, ale zase do Panormu se navrátila. K viře podobné jest, ne proto, aby se znovu otcovským domem a knížecím dvorem potěšila, než aby tím jistěji mohla nad svou vlastí jako někdy svatý Alexius a Jan Kalibita zvítěziti.

Nedaleko od města Panormu jest jeden vrch proti půlnoci, v kronikách řeckých Ercta, nyní pak Peregrinus řečený, vůkol příkrými skalami rozsedlý, k němužto, krom třech velice ouzkých stezek, dokonce žádného přístupu není: na nejvyšším pahrbku toho vrchu jest od přirození skála na způsob podloubí vyrostlá s maličkou zelenou hladinou, na které ještě těsnější a hroznější nežli prvnější mezi západem slunce a půlnocí ležící skrejše otevřená se spatřuje, tehdáž pěknými stromy obsazená, nyní pak pustá. Ta pak hrubě tmavá a nečistá byla pro stále kapající a skrze příkré skály se prejšťící vodu, žádné v ní nebylo ukrytí proti dešťům aneb pohodlí proti jinším zlým povětrným příhodám; nýbrž stále téměř v ní pršelo a příčinu dávalo k hrdinskému tělesných nepřítelů přemáhání. Přístup do té tak strašlivé pouště podobně tak byl ouzký jako quisquinské, že s velikou prací své panenské tělo musila skrze tu těsnost provléci. Podobnější to místo bylo nějakému hroznému tmavému žaláři nežli bytu poustevnickému. Nicméně velice se svaté panně Rozalii, milovnici poustevnického života, zalíbilo, v němžto jako čistotná holubička tuhými posty, ustavičným modlením, rozjímáním božských věcí, bděním a jinším duchovním cvičením, které se o jiných svatých poustevnících čísti aneb slyšeti mohou, choti svému se vši pilností sloužila, své tělo jakožto svého největšího nepřitele trýzníc.

K tomu tak tuhému a víceji božskému nežli lidskému obcování netoliko ji vedli a vyučovali svatí anjelé, ale i pomoc a potěšení častěji od nich mívala, obzvláště když ji s královnou nebeskou navštěvovali a s ní vesele rozmlouvali. Někdy svatí anjelé

její byt pěkným kvítím a růžovými věnci ozdobovali na znamení, že se jim vůně jejích panenských ctností a obzvláště čistota panenská zalíbila. Rozalie naproti podobným způsobem Panně Mariji a svatým anjelům sloužila: Kvítím okolo své pouště rostoucím obraz Krista Pána a jeho přesvaté Matky ozdobujíc, anebo říkáním růžence (kteréhož tehdáž žádný člověk jiný v známosti neměl) tolik růžiček, kolik Pozdravení anjelských bylo, obětujíc. Tak svatý a ctnostný život nemohl bez svatého skonání a s tímto vezdejším životem rozloučení býti. O kterémž když cítila, an se přibližuje, k tomu se přistrojíc, vedle svého začatého a již ke konci přivedeného předsevzetí, jak všem neznámý život vedla, tak její i dokonala a v Pánu Bohu usnula. Své svaté tělo před smrtí v přítomnosti kůrův anjelských na zem položila: Obraz ukřižovaného Ježíše k srdci svému přitiskla, do jedné ruky růženec Panny Marie vzala, druhou hlavu svou podepřela a tak duše její s tělem se rozloučila, k své zasloužené v nebi koruně pospíchajíc, čtvrtého dne měsíce září. Kterýžto den k památce této svaté panny v celé Sicilii a městě Panormu každoročně se slaví.

ŽIVOT SVATÉ ANASTAZIE MUČEDLNICE

Anastazia, z vysoce urozeného a římského rodu poslá, dcera Pretextáta, vysoce urozeného, ale modlářského pána, od matky své Fausty a od svatého Chryzogona křesťanské víře vyučená byla. Byvši pak Publiovi za manželku dána, dělala se vždycky neduživou a tak se vždycky od obcování s ním zdržovala. Kterýžto Publius, uslyšev, že by toliko s jednou děvečkou v chatrném oděvu po žalářích, kde křesťané v okovách byli, chodila a jim potřebné potraviny dodávala, dal ji do tuhého vězení, takže se jí jísti nedávalo. Chtěl zajisté tak ji umořiti, aby mu její veliké zboží po ní zůstalo. Ona tedy, domnívajíc se, že brzo umře, smutné psaní k Chryzogonovi poslala a on ji svým odpisem těšil. Zatím její manžel Publius svůj život dokonal, po jehožto smrti ona z vězení vysvobozená jest. Mělat' pak tři velmi krásné děvečky, z nichžto jedné říkali Agape, druhé Chronia a třetí Irene, kteréž proto, že křesťanky byly a pohanského správce města, an je od křesťanské víry odvésti usiloval, podvodných slov poslechnouti nechtěly, zavřeny jsou v komoře, kde se nádobí do kuchyně potřebné chovalo. Správce pak, maje k nim nezřízenou lásku, do též komory vešel, aby svou tělesnou žádost naplnil. Ale tam z Božího dopuštění nenadále pozbyv rozumu, když se domníval, že by jednal s pannami, s kuchyňskými hrnci a kotly se obíral, je objímal, je líbal a s nimi se páral. Když pak se těch hrnců dosti nalíbal, naobjímal a namlouval, vyšel ven všecek po tváři, po rukou i po šatech umaštěný, usmolený, sazemi počerněný, popelem oprášený, maje šaty na mnoha místech potrhane, jak je byl nešetrností neb nemoudrostí potrhal,

slovem tak hrubě proměněný, že služebníci jeho, kteříž naň před komorou čekali, domnívajíce se, že se asi v čerta proměnil, zbili jej a utekše, samotného nechali. Když pak on k císaři šel, aby sobě proto u něho ztěžoval, někteří ho metlami mrskali, někteří mu mezi oči plili, jiní bláto naň kydali anebo prach sypali, domnívajíce se, že se vztekl. Jeho však oči tak zdržovány byly, aby sebe tak šeredného neviděl. Pročež se náramně tomu divil, že se mu všickni tak vysmívali, ježto ho prvé u veliké uctivosti mívali; neboť se mu zdálo, že jak on sám, tak i jiní všickni v bílých šatech chodí. A když mu jiní pověděli, jak by udíbleným a šeredným byl, maje za to, že by mu dotčené tři panny skrze čáry to udělaly a jej tak hrubě zohavily, kázal je před sebou do naha svléci: ale mocí Boží jejich šaty tak silně se jejich těl držely, že jich žádný svléci nemohl. I divil se tomu správce, až i z podivení usnul tak tvrdě, že ho ani potahováním a bitím nebylo možné ze sna probuditi. Naposledy ty svaté panny mučednictvím korunovány jsou a svatá Anastazia jednomu vladaři poručena jest tím způsobem, aby, mohl-li by ji k modloslužebnosti nějak namluviti, napotom ji sobě za manželku pojal. Který, když ji do komory manželské uvedl a objímati chtěl, ihned v tom okamžení oslepl. I šel proto k svým Bohům a ptal se jich, jak by mohl zase prvnějšího zraku nabýti; kteříž odpověděli jemu těmito slovy: Proto že jsi svatou Anastazii zarmoutil, poddán jsi nám a od té doby budeš se s námi v pekle vždycky trápiti. A když ho služebníci jeho domů vedli, mezi jejich rukami duši vypustil. Tehdy svatá Anastazia jinému vladaři vydána jest, aby ji do žaláře vsadil, kterýž uslyšev, že by ona veliké zboží měla, tajně k ní řekl: Anastazia, chceš-li křesťanskou víru zachovati a Krista poslouchati, učiň, co tobě tvůj Bůh přikazuje. On pak praví: *Kdo neopustí všeho, což má, nemůž býti mým učedníkem.* Pročež všecko, což máš, dej mně a jdi, kam se tobě líbí. Tak pravou křesťankou učiněná budeš. Jemuž ona odpověděla: Pán Bůh

můj přikázal takto: *Prodej všechno, což máš, a rozdej chudým*, a ne bohatým. Poněvadž tedy ty bohatý jsi, učinila bych proti Božímu přikázání, kdybych tobě nětco z svých věcí dala. Tehdy svatá Anastazia do tuhého žaláře vsazena jest, aby tam hladem trápená byla: ale svatá Teodora, která již prve mučedlnictvím korunována byla, za dva měsíce nebeským pokrmem ji krmila. Naposledy s dvěma sty panen na ostrovy Palmariae řečené, kdež mnoho křesťanů pro křesťanskou víru z vlasti vypověděných spolu bylo, zavezená jest. Po několika pak dnech vladař všech k sobě povolal a, poručiv svatou Anastazii ku kolím přivázati, spálit ji dal, jiné pak rozličnými mukami z světa zprovodil: mezi nimiž byl jeden, kterému několikráte pohané pro křesťanskou víru mnoho zboží vzali; jimžto on vždycky směle říkal: Byť pak jste mi všechno po-brali, aspoň mi Krista nevezmete. Potom Apollina tělo svaté Anastazie v své zahradě, v kteréž byla kostel vystavěti dala, poctivě pochovala. Trpěla svatá Anastazia za času Diokleciána císaře, okolo léta Páně dvoustého osmdesátého sedmého. Její svátek jest na den Božího Narození, aneb 25. dne měsíce prosince.

ŽIVOTY OTCŮ Z TOVARYŠTVA JEŽÍŠOVA, KTEŘÍ SVATĚ ŽIVOT SVŮJ DOKONALI

27. března.

Na tento den v roku 1653 připadá památka šťastného skonání P. *Jana Warlichiusa* z Witgenavy rodi-
lého. Byl do Tovaryšstva našeho z Chomotova přijat
v roce 1607. Kdežto mnohými zavrženými ouřady
mnoho zkoušen, nikdy od své řeholní sprostnosti a
nevinnosti neupustil, nýbrž vždy více v nich nad
jiné prospíval. Knězem učiněn a mezi duchovní To-
varyšstva našeho přičten, hospodářství sobě od vrch-
ních svěřené celý téměř života svého čas neméně
bedlivě jako příkladně zastával, s tou obzvláštní
pochvalou, že při vybejvání těchto vezdejších sta-
rostí spolu nebeských věcí vyhledávati nikdy neza-
nedbával; hoden zajisté jsa, by jakožto věrný a opa-
trný služebník všem za příklad v tom představen
byl, kterak při zastávání těchto vezdejších věcí a
starostí celou svou naději v Boha skládati, při tom
však i také svou starost a práci přikládati mají.
V Glacku celých 25 let ouřad opatrného a příklad-
ného hospodáře s otcovskou právě láskou zastával,
takže nejenom světským k vzdělání, nýbrž také
vrchním svým ku potěšení byl; a když domácí naše
potřebnou života potravou opatřil, on sám pro sebe
nic obzvláštního nepřipouštěl, ale řeholní chudobu
jako svou matku jedině miloval. Když ouřad jeho
sebou přinášel, dalekou do Rakous cestu 8krát, a
to vždy pěšky, vykonal, což i také činiti obyčej měl,
když dvory, role a jiné hospodářství prohlížel. Vše-
ho křiku, handrování a rozepří ouhlaavním jsa ne-
přítelem, volil raději za přemoženého sebe dáti než
s urážkou bratrské lásky vítězítem držán býti.
Nejsvětější rodičku Boží Marii každodenně s růžen-

cem a hodinkami o nepoškořněném početí ctil, kteroužto synovskou k ní právě pobožností té milosti od ní zasloužil, že ona oustním svým promluvením jej laskavě potěšiti ráčila a to právě v ten čas, když obyčejně Tovaryštvu našemu duchovní cvičení vykonával. Nebo když tenkrát na dolejším kůru samotně po zavření kostelních dveří klečel a před starožitným a zázračným jejím obrazem horlivě se modlil, za tu milost žádaje, by na témž místě, kde vedle možnosti své déle pracoval a hospodářství vyhlížel, taky někdy život svůj dokonal: hoden byl slyšeti zřetelný a po celém kostele se rozléhající hlas takový, že v prosbě své má býti uslyšán. Nad kterýmžto hlasem z prvopočátku ustal sice, když však mateřskou Marie Panny dobrotivost hlouběji sobě rozjímal, nevypravitedlnou vnitřní sladkostí a radostí naplněn byl. To však samé, co se s ním tenkrát bylo dálo, z hluboké své pokory žádnému, jedině duchovnímu svému otcí málo před svou smrtí vyjevil, s tou však prosbou a žádostí, by ne dříve, než po jeho smrti tu věc oznámil. V sešlém věku svém nejcitelnější z podagry, neboližto sucholámání bolesti podivnou právě trpělivostí vždy snášel. Až posléze, všemi svátostmi zaopatřen, běh života svého v Glacku šťastně dokonal v roce 1653 dne 27. měsíce března, věku pak svého 68. ku příkladu zajisté všem, kterak při opatrném hospodáři vezdejší tyto starosti s duchovníma věci a posledníma oučty na výbor dobře srovnávati se mohou.

16. máje.

Toho dne P. *Albert Chanovský*, ze starožitného rodu rytířského v Čechách pošlý, muž podivného života a téměř třidcet let na rozličných místech v království českém v přetěžkých pracích pro spasení lidských duší nad míru horlivý a pravý vyslanec neb missionarius, šťastně usnul v Pánu. Krajové v Čechách, blíž Bavor ležící, za to mu děkovati mají, že skrze něj husitští a kacírští bludové vyplemenění a samo-spasitedlné katolické náboženství

zase v nich vkořeněno bylo. Obcházejíc jak vsi, tak městečka, nic se neohlédaje na své těžké nemoci, totižto koliku, kámen a rukou lámání neb chiragra, nýbrž, vezma svůj tlumoček na ramena, vydával se na cestu pěšky, ačkoliv míval vředovité, a sic velmi neduživé nohy. Čehož když pro příslušnou nestatečnost dovésti nemohl, čtvermo leza po zemi, velebnou svátost k nemocným donášel neb jinam se bral, kamžkoli ho duch Boží puditi ráčil. Na těch pak cestách někdy ho anjelé Boží v viditelném způsobu s světlem provázeli. Někdy také z jednoho místa na druhé, daleko od prvního položené v okamžení přenesený a začasťe, když se modlil neb mši svatou sloužil, nebeským bleskem osvícený spatřen byl. K těm dotčeným, jakkoli mnohým a těžkým pracem svým také dobrovolné těla svého trápení a za časťe po tři dni beze všeho jídla trvání přidával. Až posledně v Klatovech léta Páně po šestnáctistém čtyrydcátého třetího, maje věku svého více než šedesáte let, k přijetí mzdy za své věrné práce k Pánu se odebral.

28. srpna.

Léta Páně 1684 měsíce srpna dne nepovědomého běh života apoštolského slavnou smrtí dokonal Pater *Augustinus Strobach*, Moravan z Jihlavy rodilý, z nenávisti víry katolické na Marianském ostrově usmrcený. Této tak veliké milosti nebeské on nejenom hned v mladém věku svém co nejhorlivěji žádostiv byl, ale také ji skrze vroucné modlitby a skrze cvičení apoštolských ctností zasloužiti se snažil. Byl on obzvláště oddaný trýznění těla svého, které žíněnými, železnými řetězy, mrskáním také veřejným a dlouhými posty, pokudž mu od poslušnosti řeholního dovoleno bylo, ustavičně mrtvil. Mnohé způsoby pečlivě vynalézal, kterými by se jiným ku posměchu vydati mohl, zevnitřními smysly co nejbedlivěji ostříhal; ustavičným rozjímáním, modlením a zapřením sebe samého hleděl se s Bohem na nejvejš spojiti. Kterýmžto svatým cvičením

to on od Boha obdržel, že někdy i budoucí věci předzvěděl, i také tejnosti srdcí lidských jemu zjevné byly. Těmito tedy ctnostmi opatřený, když skrze pomoc Rodičky Boží a svatého Františka Xaveria, jehož on výborným ctitelem byl, na břehu gadytánském z nebezpečenství utonutí vyvázl, přišel na místo sobě od poslušenství nařízené, které on svým apoštolským potem tak dlouho obvlažoval, až mu naposledy barbarská ukrutnost příležitost poskytla, aby je také svou vlastní krví zvlažiti mohl, když totižto jeden z neznabohů přehrozným kyjem ukrutně usmrtil toho apoštolského muže, hodného zajisté, kteréhož jakožto dokonalý příklad výborných ctností mnozí by sobě k následování představili, obzvláště v české provincii, kteroužto on vylitím krve své mezi indiánskými národy první osvítil.

9. října.

Na dnešní den připadá památka *Václava Kolovrata* z vysoce urozeného rodu *Libštejnského*, *Tovaryšstva* našeho školníka. Sotva jest se narodil v Praze, hlavním městě české země, ihned, ačkoli syn jediný, od svých Bohu vděčných rodičů k službě jeho, spolu Panny a Matky nejsvětější v *Tovaryšstvu* Pána Ježíše zaslíben. Málo času minulo [a] patrně vyjevil, že vůle pobožných rodičů jediná jeho žádost jest: býti z počtu *Tovaryšův Ježíšových*. Ta žádost tak s věkem *Václava* rostla, že nebylo k nalezení, co by zrůst její meškati mohlo, ačkoli po smrti jeho otce krevní přátelé všelikým způsobem a celou mocí pracovali, aby jej, vědouce [jej] od strejce *Františka Oldřicha*, nejvyššího království českého správce a již místokrále všeho bohatství a jmění dědičem ustanoveného, od jeho předsevzetí odvrátili. Půtka ta s vlastní krví jako někdy nevinného svatého mládence *Aloysia* skrze tři léta trvala, až šťastně nad ní svou neústupnou stálostí a nápomocí samého císaře jeho mnohovážností zvítězil. Vítězitel ihned do Brna [do] domu prvního cvičení roku 1650 v doprovázení své vysoce urozené paní máteře se ode-

bral, tam [s] sebou řetěz s zlatým obrazem (kterým nedávno od Milosti císařské pro svou v jednání na veřejném lešení způsobilost obdařen byl) přinesl, ne z jiné příčiny, nežli aby to patrné znamení přízně a milosti císařské na oltáři nejsvětější rodičky Boží ku poctě a na památku své povinnosti pobožně zavěsil. Když tehdy žádosti jeho úplně zadost učiněno bylo, takové znamení nejhlavnějších ctností, poslušnosti, chudoby, čistoty, poníženosti a trpělivosti na sobě znáti dal, že žádost spolu-duchovních nováčkův k horlivému svých příkladův následování velice zapálil, sestarálých ale v životě duchovním mužův nemalé nad sebou podivení způsobil. Jak vroucně miloval Pannu nejsvětější, rozličný způsob výborných pobožností dosvědčuje, které obyčejně dne sobotního a v obzvláštních toho svatého jména slavnostech veřejně konal. K zastávání vždy jejího nepoškvrněného početí krvavým podpisem jest se zavázal; aniž dosti bylo, že on sám tak horlivou láskou proti Panně nejčistší plápolal, i taky svým pobožným vzbuzováním a nabízením jiným byl spolu podnět, aby, jak sobě milost a dobrodiní svého svatého povolání vážejí, tím alespoň způsobem rodičku Boží sobě vážili a tak váženou ctili.

Povahy své vysoce urozenosti, které v tváři a v činech tajiti nemohl, tý nejhlouběji v myslí své přemejšleje, a rozjímaje, marnosti světské pohřbiti se vynasnažil. Napomenut od druhého, aby se vzal na pozor, by chatrným oděvem svým urozené oči neurazil, slova aloysiánská opakoval: Proč to? Kdo tvář mou nepozná, nebude se diviti, pakli kdo pozná, chatrnost tu oděvu mého ne mně, nýbrž chudobě přičte. Z mohovitosti své když jest se vydědil a Tovaryšstvu více, nežli k založení celého duchovního domu zapotřebí, ustoupil, žádnou čest, která sice zakladatelům obyčejně se stává, připustiti nechtěl, ano ani co nejmenšího z podstatného dědictví svého, byť vrchní jemu obětovali, k svému vydání [ne]přijal řka: Odvrát' to ode mne Bůh, neb, kamkoli mne poslušností pošle, neobávám se, aby mně kdy kou-

síček sukna scházel, s kterým bych se duchovním způsobem přiodil. Nemocí stížen, od urozené osoby odeslanou sobě krmi s velikým znamením ponížnosti nepřijal, předstíraje, že by krmě ta byla velmi skvostně připravená a proto řeholní chudobě nepříslušela. Z Čech, aby v umění o Bohu se cvičil, do Říma odeslán, když i tam hrdinskými ctnostmi se skvěl a v též práci a cvičení již druhý rok trávil, na ouplavici se roznemohl, kterou nemoc, jak smrtedlnou znamenal, sám velmi dychtivě svátostmi umírajících zaopatřen býti žádal. Na to plnomocným hříchův odpuštěním od svatosti papežské obdařen, líbezne duši Bohu Stvořiteli svému roku 1659 odevzdal, když věku svého svatě a nevinne stráveného dvaceti šest, v Tovaryšstvu pak devět let počítal. Tělo jeho pod cirkvicí sv. Aloysia hned podle hrobu Jana Bechmana v pokoji odpočívá, aby těm, kterých za času živobyetí spasitedlné příklady vroucně následoval a v mysli své se jim ouplně připodobnit vynasnažil, i taky s tělem po smrti připojen jest.

13. listopadu.

Na tento den připomíná se slavná památka Patera *Jindřicha Václava Rychtera*, z Moravy rodilého, který z české provincie do Ameriky poslán, když po dvanáctileté apoštolské práci k novým národům se ubíral, aby je víře Kristově vyučoval, od zpronevěřilého vůdce Karybův, jenž sám ten byl, kteréhož on někdy maličkého svýma rukama byl pokřtil a mezi domácími vychovával, léta 1696 měsíce listopadu dne nepovědomého ukrutně a zlostně usmrčen jest. Té tak šťastné smrti znamenitou předeheru ukázal on na sobě ještě v mladém věku svém mezi svými přáteli, kteří, povolání jeho se protivíce, chlácholením svým ho od něho odvrátiti chtěli, kteréžto však on přemohl, jakož i pohrůžky rodičův svých. od kterých on bití až do krve trpělivě a nepřemoženě snášel, a při tom nikdy neodstoupil od svého svatého předsevzetí a žádosti, aby v Tovaryšstvu Bohu sloužil, nýbrž raději v něm tou nemírnou ukrutností

svých rodičů potvrzen byl. Odkudž se stalo, že, sotva rány jeho zahojeny byly, podle příkladu svatého Stanislava utekl do Brna, aby tam do Tovaryšstva přivtělen byl. Žádosti své oučasten jsa učiněn, té milosti sobě prokázané snažil se podle možnosti odsloužiti, když hned při počátku svého řeholního života všelikým ctnostem, neporušenosti těla i mysle, mrtvení těla, tuhé chudobě, obzvláště pak nedokonalejšímu poslušenství celého se oddal. A bylo ho jednou slyšeti říci, že by raději všeho zisku duši a slávy mučedlnické (které však on na nejvejš žádostiv byl) chtěl zbaven býti, než aby v tom nejmenším něco proti poslušenství měl učiniti. A ovšem Bůh, jenž poslušnému vítězství někdy přislíbil, tak žádostem jeho zadosti jest učinil, že beze vší újmy svatého poslušenství jemu mučedlnické vítězství a slavnou korunu v nebesích štědře udělil.

17. prosince.

*P. Georgius Peling*a, který v moravském městě Holomouci se narodil v létu 1648, věku svého 45., řeholního života 20., v duchovním posluhování při císařském vojsku palčivou nemocí nakažený, v Čechách v Klatovech nebi se znova zrodil. Byl muž velikých ctností a Institutum našeho veliký milovník, jehožto také nejmenší pravidla, obzvláště o zachovávání mlčenlivosti a uvarování se jiného dotýkání co nejpilněji zachovával. Dokonav mezi námi školní cvičení, pro bystrost vtipu svého, aby se k učení vyšších škol připravil, napomenutý byl, zatím, mimo nadání, ku kázání Slova Božího všechnu pilnost z poslušenství obrátiti musil; podal on se beze všeho odporu svatému poslušenství, jehožto zásluhou znamenitými dary nebeskými sebe ozdobeného uznal; nebo kazatelem a dělníkem Páně právě apoštolským učiněn, na nejpřednějších v Moravě kazatedlnicích, ne tak slovy, jako plamenem mluvil, kterýžto plamen až do vnitřnosti srdcí poslouchačů pronikaje, podivné při rozličných duších působil obrácení, obzvláště při Luthera a Husa ná-

sledovnicích, kterých převelmi mnoho, a mezi nimi hrabě Souches, města brněnského proti Švejdům statečný obhajitel, k víře samo-spasitelné přivedeno bylo. Aby ale Pater Jiří také domácí městskou čeládku od bezbožnosti k ctnosti přitáhl, první na úsvitě k ní nábožné naučení mimo jiných svých prací na sebe vzal, což potom po celé české provincii do všech takměř kostelů uvedeno bylo s znamenitým a stálým až do těchto časů užitkem. Měl též výborný způsob v přátelském rozmlouvání, když ty, s kterými jednal, k oblíbení všeho dobrého [a] k ošklivení všeho zlého podporoval. Od pátera Lancicia a pátera Stredonia, povědomé svatosti mužů, za svatého držán a mužem apoštolským nazván byl; o něm páter Stredonius říkával: kdyby šest Pelingů po ruce měl, že by beze vší pochyby jejich prací a usilováním celá česká zem obrácena byla. Jeho horlivost a mnohý na duších lidských zisk až do Říma se roznesl, pro kterýžto ctihodný otec náš Vincencius jemu na vůli dal žádati, co by chtěl. On to uctivě přijímaje, hodnou své poníženosti věc žádal, aby totižto jemu moc daná byla, kterou by žádný vrchní zameziti nemohl, všechněm příchozím a hostům nohy umýváti; což, jak obdržel, tak také nikdy neopustil. O božských věcech rozmlouvaje a nejvíce, když mši svatou sloužíval, v tváři se rozpaloval, očima blýskal, po všech oudech se otrásal, že se zdálo, jako by duch jeho v oužině prsů dosti místa neměl; téhož také času nejednou vidín byl, an se od země do povětří vyzdvihuje a z hlavy papršky vydává. Měl on také mnohých budoucích věcí jako i své poslední hodinky jistou vědomost. A tak, hle, Bůh služebníka svého výbornými milostmi povyšoval, který sebe až k nohám všech jiných ponižoval.

POZNÁMKY

V závěru své edice barokních legend chci se stručně zmíniti o jazykových zásadách, jimiž jsem se při tomto vydání řídil. Je přirozeno, že edice, která je určena pro širší kruhy naší čtenářské obce, a která má obrátiti i pozornost laickou k dosud zanedbávané duchovní oblasti našich dějin, nemohla podati staré texty s diplomatickou věrností. Bylo třeba upravit ji tak, aby neodrazovala předem neodborného zájmu *zbytečnými* archaismy. A tak místo dvojitých ss nastoupilo na příslušných místech naše normální š, místo g naše j, místo au naše ou. Y zůstalo pouze tam, kde připouští náš dnešní pravopis. Stejně veliká začáteční písmena ponechal jsem pouze u vlastních jmen, u nichž je dnes píšeme, učiniv jediný ústupek duchu doby v tom, že ponechal jsem velké B i v plurálu Bohové a v adjektivu Boží (nikoli však božský). Přirozeně, že odstranil jsem též veškery dnes neužívané zkratky a vypuštěná písmena dosadil v plné slovo. Posléze upravil jsem do určité míry i interpunktaci, pokud byla by byla dnešnímu čtenáři snad vadila při letném čtení, nahradiv zejména nezvykle často užívanou dvojtečku tečkou (v některých případech však zase jen čárkou), vloživ do starého textu na několika místech, kde bylo nutno odlišiti v proudu vyprávění nový odstavec nebo ve větě větnou vsuvku, pomlčku a použiv u jedné legendy (Efremovy) dokonce i uvozovek, abych rozlišil na úkor srozumitelnosti do sebe zapadající vlastní řeči dvou rozličných jednajících osob.

Ze speciálních úprav vytkl bych především změny v prepisech vlastních jmen, jež naše texty pře-

pisují většinou foneticky, píšíce Krystyna, Benedykt, Synybaldu, Afrodyzya, Aneška, Ameryka atd., u nichž však užil jsem opět našeho způsobu psaní: Kristina, Benedikt, Sinibaldus, Afrodisia, Anežka, Amerika atd. To platí také o některých cizích slovech jako Garzya, Russáci a p., v nichž uplatnila se fonetická transkripce německá. Vedle toho musil jsem podrobiti dnešním pravidlům i psaní některých slov, začínajících písmenou s, jež staré texty píší na začátku se z resp. obráceně: tak změnil jsem slova zpráwce, zprawovala v správce, spravovala, zprostný v sprostný, svítěziti v zvítěziti, způsob v způsob atd. Užívají-li Šteyrovy legendy na několika místech dlouhé koncovky imperativu, píšíce na příklad nežertůj, obětůj, nepochybůjte, přepsal jsem naším tvarem: nežertuj, obětuj atd. Rovněž ponechal jsem náš tvar místo Šteyrova (v legendě o sv. Agatě se vyskytujícího) zůřivý. Konečně náleží sem i změny, jež provedl jsem v dělení resp. spojování slov, přizpůsobuje je dnešnímu pravopisu. Některé legendy, zejména Placaliovy a Šteyrovy, připojují důsledně každé bych, by k předchozímu slovu, píšíce nejen jakobych, ale i jábych, z kteréhožby, žeby atd. Stejně spojují předložku se zájmenem: odemně, semnou atd. Ve všech těchto případech přidržel jsem se dnešního zvyku a píši slova rozděleně. Také tam, kde starý text připojuje prostě rozvahové resp. tázací -li ke slovu, vložil jsem naši obvyklou dělivou čárku. Naproti tomu spojil jsem slova ihned, protože a takže, jež naše texty píší i hned, proto že a tak že.

Upravil jsem texty svých legend také potud, pokud u téhož autora resp. v témž kusu vykazovaly určité nedůslednosti, jež by byly mohly zbytečně nezkušeného čtenáře másti. Našel jsem na př. několikrát — a to i na témž řádku — psáno jsem, jsi, jsme, jsou, jsoucí s j a bez j. V téže legendě čte se d'áblové i diablové, křesťané i křestiané, vladař i vladař, zouffati i zoufati, jednom i jenom atd. Všechny tyto nesnáze vyřešil jsem tak, že jsem ponechal

všude tvar, odpovídající dnešnímu našemu psaní. Přirozeně ovšem, že zmizely v mé edici i zřejmé chyby tiskové, jež našel jsem ve starých textech, resp. chyby přepisovače, pokud šlo o rukopisy (za ní m. za ní, práci m. prací, ukrutníkem plným m. plným, žena vida m. vidouc a j.). Několik málo zvláštních změn, jež jsem provedl jaksi mimo program pro lepší srozumitelnost svého čtení i opravy zvláště hrubých nedopatření při bídnu česťinou psaných životech otců jesuitů, uzavírajících náš výbor, budou vytčeny dále při jednotlivých legendách.

Při všech adaptacích, jež jsem ve svém textu podnikl, zbylo tu arci leccos, co dnešnímu sluchu bude nepřiměřeno a nezvyklo. Ale to konečně každý, kdo zabýval se někdy texty z našeho XVII. století, pochopí. Nemohl jsem ve svých úpravách překročit meze pouhých transkripčních metod. A domnívám se konečně, že to, co je v mých textech cizí dnešnímu sluchu, bude pro vnímavého čtenáře právě vítaným, pomáhajíc mu vžít se intensivněji do doby, do níž naše legendy svým duchem náležejí.

K jednotlivým legendám třeba vysvětliti:

Život sv. Izidora vyznavače je vydán podle textu v českých Vitae sanctorum, vydaných v jesuitské impressi universitní u sv. Klimenta r. 1696 (I. str. 462—474). Pro přílišný rozsah vypustil jsem konec původního znění, který už netýká se přímo osoby a osudů světcových, nýbrž obírá se zázraky a divy, sběhšími se po jeho smrti. — O legendě byla řeč již několikrát shora, kde bylo také podotčeno, jaké oblibě se těšila v pobělohorských Čechách. Autorem našeho textu je nepochybně Jiří Plachý, který vydal podle zápisu Jungmannova (Historie literatury české, II. vydání, str. 323) v Praze r. 1630 Život sv. Isidora ... sedláka, přetištěný později ještě ve dvojím vydání r. 1641 a 1747. Kde vzal podklad svého sepsání, nedovedu, bohužel, bezpečně říci. Některá místa textu opírají se slovně o životopisná *Analecta Jacobi Bledae*, otištěná v bollandistických *Acta*

sanctorum Mai (III. 525), jež snad Plachý znal z některého staršího vydání. Ale jsou tu i místa, jichž v těchto Analectech nenalezneme, takže se zdá, že jde o kompilaci z několika pramenů. — K textu naší legendy třeba vysvětliti zhruba asi toto: Dějištěm vyprávění našeho je střední Kastilie, v níž leží netoliko hlavní bod jeho, Madrid s kostelem sv. Ondřeje (San Andrés u Porta de Moro), pozdějším střediskem kultu světce-sedláka, většina drobných měst, citovaných v dalším vyprávění, i konečně druhé jeho působiště, Tordelaguna, v provincii Guadalajara, nad horním tokem řeky Jaramy (Charamy našeho textu) pod Sierrou de Guadarrama. Je to krajina — až na lesnaté užší podhůří Sierry de Guadarrama — většinou beze stínu, bez větších porostů a bez vody. A proto byla tu studna odjakživa velmi důležitým činitelem životním a patron studen, sv. Isidor, dosáhl tu také velmi vysokého významu. — Po stránce jazykové neužil jsem při přepisu této legendy — krom shora již výtčených povšechných licencí — žádných zvláštních změn.

Tři krátké legendy o svatém Ivovi, Efremovi a svatém Homobonovi jsou vyňaty z nenadepsané knihy universitní knihovny pražské 54 B 101 (str. 164 až 166, 183—185 a 231—233). Je to nepochybně opět dílo Jiřího Fera (Plachého), jež uvádí Jungmann ve své Historii literatury české (str. 323) pod titulem Životy sv. dvanácti apoštolů, dvanácti mučedníkův, dvanácti panen atd. s vrocením 1630. Tři legendy, jež jsem pojal ve svoji edici, charakterisují knihu velmi výrazně jak svým stylem, tak zájmovými směry, jimiž se autor orientoval. — Legenda o sv. Ivovi je stará legenda, jejíž původní (značně ovšem delší) text, známý autorovi patrně z vydání Suriova (Vitae sanctorum VI. 255—7) je z doby pontifikátu Klimenta VI. (1342—1352). Ivo byl rodem z Ker Martin u Tréguieru v Bretagni. Jako výtečný své doby právník stal se biskupským oficiálem v Rennes a později v Tréguieru. V posledních letech svého ži-

vota vzdal se však všech důstojenství a působil jako farář nejprve v Tresdec a pak v Louhanec, kde také zemřel. Jeho postava, jak známo, byla z oblíbených motivů našeho baroka. V slavné aleji světců na Karlově mostě je mu věnováno zvláštní sousoší, dílo to Matyáše Brauna. — Legenda o sv. Efremovi má v českých *Vitae sanctorum*, do nichž byla — stejně jako předchozí legenda o sv. Ivovi — ze spisu Plachého přejata (vyd. z 1696 I. str. 100 a 491), vzadu poznámku „Ex Surio“. V Suriovi (*Vitae sanctorum* II. str. 8—10) je skutečně životopis tohoto světce, nadepsaný „Vita S. P. N. Ephrem Syri ex Simeone Metaphraste quae reperitur in mss. Vaticanis numero 536 et 794 ut tradit Gerardus Vossius“ — ale tento text, jehož původním autorem je známý byzantský hagiograf z druhé polovice X. století, je mnohem delší, takže nelze u Plachého mluvit opravdu než o velmi zkráceném vzdělání staré legendy. — Legenda o sv. Homobonovi byla taktéž přijata do českých *Vitae sanctorum* (vyd. 1696 II. str. 475 sq.) a má tu vzadu poznámku: „Ex vita per Cremonenses edita“. O jaký životopis sv. Homobona „od Cremonských vydaný“ tu běží, nedovedu, bohužel, přesně říci. Ale, ježto do r. 1630, z něhož jsou naše legendy, nebyl, pokud vím, tiskem vydán v Cremoně žádný životopis světcův, je velmi pravděpodobno, že nejde opět než o Suriem (v XI. sv. str. 319) vydanou legendu „Vita S. Homoboni civis Cremonensis cultiori stylo conscripta a canonicis cathedralis ecclesiae Cremonensis“ — životopis to poměrně pozdního data, dedikovaný biskupu cremonskému Nicolovi Sfondrato (pozdějšímu papeži Řehoři XIV.), který biskupoval v Cremoně v letech 1560—1590. Proti tomuto textu je však legenda Plachého opět velmi zkrácena: chybí tu nejen dedikační úvod, jehož vypuštění bylo konečně samozřejmo, ale i vyprávění o posmrtných osudech Homobonových a hlavně obsírné líčení zázraků, sběhších se na hrobě tohoto světce. — K třem legendám, o nichž byla právě řeč, třeba, tuším, několika vysvětlivek: Především u legendy sv.

Iva necht' čtenář v duchu upraví legendární lokaci ve smyslu toho, co právě shora řečeno o jeho působení. U legendy o sv. Efremovi třeba vyložit, kdo to byl sv. Basilius, o němž se náš text zmiňuje: Jde o církevního učitele sv. Basilia, metropolitu novocesarejského a zakladatele t. zv. basiliánů (330 až 379), k jehož žákům se sv. Efrem, jinak činný i jako církevní spisovatel, hlásil. Proti Basiliovi, zastánci církevní orthodoxy, byl Apollinaris (t. zv. mladší), biskup laodicejský, o němž je taktéž zmínka v naší legendě, bludařem, který učil v duchu platonském t. zv. trichotomii Kristovy existence. Naivní závěr naší legendy naznačuje symbolicky, že Efremův boj proti němu byl především bojem proti pohanské vzdělanosti, přenášející se příliš snadno v učení křesťanské.

Život sv. Agaty, panny a mučedlnice z Placaliovy „Obory panenské“ (str. 33—41, odtud přetištěn v Šteyrově Zrcadle svatém str. 84—96 a znovu v českých Vitae sanctorum vyd. z 1696 a 1759 I. str. 114 až 119) je označen v podtitulu svého původního textu jako „sepsaný od Adama [Adona] Treverinského, Uswarda, Metafrasty a od jiných“. Zdá se však, že blíže než ke všem zde citovaným autorům má vzdělání Placaliovo k legendě o sv. Agatě, kterou publikoval Surius ve II. svazku svého velikého díla na str. 49. Jsou tu sice určité rozdíly (kromě shora již výtčených povšechných úprav vytkl bych na př. vypuštění drobného zázraku o plané olivě, který stal se při odchodu Agatině z Palerma, zajímavou detailní adaptací epizody o krásných prsech Agatiných atd.), ale v podstatě přidržel se Placalius dosti věrně svého vzoru. — Legendě o sv. Agatě dostalo se v XVII. století velmi hojného zpracování a to jmenovitě vlivem kuriosního sporu, který se rozvinul o její původ mezi dvěma městy, Catanií a Palermem. Snad i její české zpracování bylo — nepřímou alespoň — ohlasem těchto polemik.

Život a mučedlnictví s. panny Teodory a Didyma vojáka je taktéž práce Tomáše Placalia, v jehož

„Oboře panenské“ po prvé vyšel (str. 113—117). Odtud přejal jej Šteyr ve svoje „Zrcadlo svaté“ (str. 135—141), a po něm i české Vitae sanctorum v druhém a třetím vydání (I. str. 407—409). Text český opírá se zřejmě opět o legendu, kterou otiskl Surius (l. c. IV. 337) pod titulem „Martyrium S. Theodora virginis a s. Ambrosio scriptum libro secundo de virginibus“. Ovšem jen ve věcném sledu událostí. Jinak slovně shodných míst je velmi pořádku a někde dokonce jsou údaje legendy Ambrožovy i měněny. (Jako místo narození Teodořina uvádí náš text na př. proti Antiochii, kterou má legenda Ambrožova, Alexandrii a pod.) K vysvětlení legendy třeba snad jen několika filologických poznámek: Slova „prý“, jehož užívá text v rozmluvě Teodořině se soudcem, je tu užito ještě ve významu „praví“. Místo slova tajný zachoval jsem v textu dobově správné a důsledně užívané tejný. Pro srozumitelnost přisunul jsem na str. 59. ř. 10. zdola k slovu „sazená“, jež má originál, v, píše vsazená — v našem dnešním slova smyslu.

Život svaté panny Ludgardy — třetí ukázka z Placiovovy „Obory panenské“ (str. 227—241, odtud v Šteyrově Zrcadle svatém str. 163—184 a v druhém a třetím vydání českých Vitae sanctorum (I. str. 571—582) — je vzdělán, jak podtitul jeho ukazuje, podle legendy dominikána Tomáše de Cantimpré, kterou otiskl Surius v VI. svazku své sbírky s nadpisem „Vita Ludgardis sanctissimae Virginis auctore F. Thoma Cantipratensi Dominicano stylo simpliciore passim nonnihili elimato“ (str. 215 sq.). Chybí tu sice dedikační úvod tohoto textu, určité epizody (na př. epizoda o přepadení Ludgardině v lese) jsou zkráceny, jiné (epizoda o sv. Kateřině, o evangelickém orlu) úplně vypuštěny, pořádek líčení leckde zpřeházen, konec sestručněn, ale v podstatě drží se náš vzdělavatel legendy Tomáše de Cantimpré, nepřidává nic k jeho sepsání. Že český autor opravdu čerpal z tohoto zdroje, ukazují místa v textu shora otištěném, jež dovolávají se pří-

mo životopisu Ludgardina a jež jsou také doslova překladem z právě citované legendy. — Legenda o sv. Ludgardě, pocházející z XIII. století, došla v baroku hojnějšího rozšíření jmenovitě vlivem španělské protireformace, již ráz mystického zjevu Ludgardina byl arci blízký, připomínaje v nejednom vlastní její postavy, jmenovitě po mnoha stránkách skvělou postavu sv. Terezie de Jesus. Není nezajímavo, že jediné knižní zpracování její ze XVII. věku je kniha L. Vilegase „La esposa de Christo instruida con la vida de sa Lutgarda“, jež vyšla v Madridě 1625 (a pak v italském překladu v Benátkách 1661). U nás pronikla postava sv. Ludgardy v popředí duchovního života údobí protireformačního hlavně zásluhou výtvarného umění, které zasvětilo jí jedno z nejkrásnějších svých děl — známé sousoší Mat. Brauna na Karlově mostě. — K textu legendy, který jsem publikoval shora, chtěl bych připojit několik poznámek, osvětlujících čtenáři alespoň nejdůležitější doby a místa jeho děje: Město Tungron, rodiště sv. Ludgardy, je dnešní Tongeren v Belgii, v provincii limburské, honosící se prastarou minulostí ještě z dob římských (Aduatura Tungrorum). Patřilo v době sv. Ludgardy k diecési lutyšské (Leodinium) a proto také zmiňuje se naše legenda o lutyšském biskupu Huardovi (správně, tuším: Hugovi de Pierrepont, připomínaném v Lutichu v letech 1200—1229), který uvedl sv. Ludgardu do kláštera v St. Trond ve starém hrabství Hasbaine (Hasbania). Druhé hlavní působiště svěťice, Akviraum našeho textu, sluje dnes Ayvières a leží nedaleko Bruselu. Byl to opět klášter řádu benediktinského jako St. Trond a svým vnitřním ovzduším patřil mezi legendami bohaté kláštery belgické, jako bylo Oigny, St. Trond a j. Měl-li St. Trond svoji sv. Kristinu, jejíž životopis (sepsaný týmž Tomášem de Cantimpré jako život sv. Ludgardy) byl zčeštěn už Placaliem v „Oboře panenské“, a Oigny svoji sv. Marii d'Oigny, jejíž legendu přenesl k nám opět Plachý (1630). mělo Ayvières

honositi se sv. Ludgardou. Jan Liran, který zprostředkoval přechod Ludgardin sem, byl slavný své doby kazatel Jean Lirot. Z ostatních přátel Ludgardiných, s nimiž se za svého pobytu v Ayvières stýkala a jež uvádí naše legenda, sluší zmíniti se podrobněji o Jakubovi kardinálu z Vitriaku: Byl to Jacques de Vitry (Vitry sur Seine), biskup v Acce v Palestině, v letech 1227—1229 činný v biskupství lutyšském, od r. 1216 kardinál-biskup ve Frascati, opravdu mohutná postava innocencovské epochy církevních dějin († 30. dubna 1240 v Římě). Při dějovém pozadí pobytu Ludgardina v Ayvières pak, pokud se o něm naše legenda zmiňuje, poukázal bych rád k narážce na albigenské, která bezděky prozrazuje i trochu zaujatosti severofrancouzských krajů proti francouzskému jihu, ve válkách proti nešťastným kacírům tak ostře se uplatnivší. — Po jazykové stránce uchýlil se můj přepis legendy o sv. Ludgardě v některých detailech od svrchu citovaného originálu v Placaliově „Oboře panenské“. Na str. 66 řádek 5. shora změnil jsem původní „životnými“ v dnešní představě odpovídající „životními“. Na str. 72 ř. 9. zdola na místo dialektického „k výčerou“ použil jsem obratu jinak v knize používaného a čtenáři laiku srozumitelnějšího „k večeru“. Konečně nahradil jsem na několika místech nesprávně použité adjektivní „divící se“, „řkoucí“ atd. prostým přičestím činným „divíc se“, „řkouc“ atd. Z výrazů, které jinak mohly by zůstat čtenáři-laiku nejasným, uvádím: „náboženství“, jehož autor užívá několikrát ve smyslu „myšlení na Boha“, „meditace“, a „Boží tělo“, jež značí boží tělo v konkrétním slova smyslu, t. j. hostii.

Život svaté panny Rozalie vyšel (vyzdoben velikou rytinou) pod titulem „Život svaté panny Rozalie z rozličných autorův vytažený, v čas morové rány ku potěšení obyvatelův měst pražských v světlo vydaný“ bez udání autora v impressii císařsko-akademické léta Páně 1649. Z této nerozsáhlé celkem knížky byl přejat Šteyrem v jeho Zrcadlo svaté

(str. 264—297), byl však tu doplněn ještě zvláštní kapitolou „Zázrak sv. Rozalie, který se stal v koleji Tovaryšstva Ježíšového v městě Panormě 10. dne srpna 1663“. Šteyrovu rozmnoženou edici legendy přijaly pak v plném rozsahu české *Vitae sanctorum* (1696 ev. 1759 II. str. 229—242). Naše edice přináší z textu barokního životopisu opět jen vlastní příběhy světice, vypustivši poněkud nudné výpočty zázraků, jež s vyprávěním nesouvisejí. — Legenda o sv. Rozalii je typicky barokní, jejíž první stopy ozývají se teprve po roce 1624, kdy bylo objeveno v Palermu tělo této světice a — brzy po té — odkryt textem citovaný nápis v Ciminně (jihovýchod. od Palerma). Její zpracování se však záhy velmi rozrostlo. Zejména v Itálii a ve Španělsku setkáváme se v XVII. století s hojnými životopisy této světice. Ale i do Francie proniká sv. Rozalie velmi záhy, do Němec a do Belgie. V Polsku vydán již roku 1630 její životopis (Izembek). O které z těchto velmi hojných zpracování (uvádí je podrobně Chévalier ve svém „Répertoire des sources historiques du moyen âge“ str. 2001) se náš text opírá, nemohu ovšem bezpečně říci. Rozhodně však není, jak tomu chce poznámka v českých *Vitae sanctorum* „Ex Surio“, ježto ve sbírce Suriově, vydané naposled r. 1618, se životopis sv. Rozalie — z pochopitelných důvodů — vůbec nevyskytuje, leda až v pozdním, se Suriem ovšem málo společného majícím zpracování Val. Leuchta („*Vitae sanctorum, das ist Leben, Geschichte, Marter und Todt der fürnembsten Heiligen*“ V. vyd. 1708, str. 697—8), ale i tu je to životopis docela jiného znění. — K textu, který jsem shora otiskl, třeba podotknouti: Roger, král sicilský, o němž se zmiňuje legenda, byl Roger I., který vládl nad Sicilií (a později nad celou jižní Itálií) v letech 1101—1154. Jeho dcera Konstancie, o níž také byla shora řeč, vdala se za císaře Jindřicha VI. a byla matkou Fridricha II. Marketa Garciová pak, jejíž připomínka v legendě zdá se nasvědčovati její španělské provenienci, byla dcerou Garcia, krále

navarského, a ženou bratra Konstanciina Viléma I. krále obojí Sicilie. — Co se filologické úpravy textu týče, nemusím, tuším, slova tejný, vzáctná, knížeťcí, u nichž jsem zachoval staré formy, vysvětlovati.

Život svaté Anastazie mučedlnice ze Šteyrova Zrcadla svatého (str. 415—419, odtud v českých Vitae sanctorum, druhém a třetím vydání II. str. 584—586), je podle závěrečné poznámky ve Vitae sanctorum opět vzděláním legendy, otištěné ve sbírce Suriově (XII. str. 312—319): „Martyrium S. Martyris Anastasiae iunioris ex Simeone Metaphraste, ut habetur quinto tomo Aloysii“ s přídavkem „Epistolae duae S. Anastasiae ad S. Chrysogonum et totidem S. Chrysogoni ad S. Anastasiam, uti habentur in S. Anastasiae vita ab Anastasio bibliothecario edita“. Zdá se však, že i tentokráte nesloužil Suriův text českému autoru přímo, než snad k některým podrobnostem. Jinak je české zpracování podstatně (t. j. asi o čtyři pětiny) kratší, vypouští obsáhlé komplexy Simeona Metafrasty, a naopak zase vkládá do svého textu některé drobné detaily (poznámku o rodičích Anastaziiných na příklad), kterých v legendě, domněle jí za vzor slouživší, marně hledáme. Říci však bezpečněji, z kterého hagiografického spisu vzniklo české vyprávění, není mi, bohužel, tentokrát možno. Legenda o sv. Anastazii je legenda velmi starého data, s níž shledáváme se v několika velikých středověkých legendických sbírkách — ať už to byla známá Legenda aurea Jakuba de Voragine, byzantská sbírka zmíněného již Simeona Metafrasty, či jiné jim podobné snůšky hagiografické. Knižně vyšla v XVII. století, pokud vím, pouze v Mnichově r. 1668, zpracována Jilj. Bichlerem, s titulem „Leben, Marter ... s. Anastasiae“. Snad že mělo toto sepsání určitý vliv i na kult této světice v českém baroku (barokní Čechy a barokní Bavorsy udržovaly úzké styky!). Pověděti však, jak působilo, event. působilo-li vůbec na náš legendický text, nemohu, ježto jsem se právě zmíněné knihy

nedopídl. Zdá se však spíše, že předlohou naší legendy bylo sepsání latinské, k němuž by ukazovalo zejména charakteristicky časté uvádění hlavních vět zájmenem kterýžto, kterýž a pod., jež odpovídá obvyklému latinskému qui, quae atd. — Pro zajímavost podotýkám, že naše skládání přidržuje se legendické verse, která na rozdíl od jiných, dnes převážnou většinou přijatých tradic, jež kladou mučednickou smrt sv. Anastazie do starořímského Sirmia (dnešním Siseku v Jugoslavii), nechává tuto skonati na Baleárech. To by nasvědčovalo — ač-li se ovšem nemýlím — že jde opět o španělskou, resp. aspoň Španěly ovlivněnou provenienci (i při ev. latinském textu), jež zabloudila k nám — patrně zásluhou jesuitů opět — v jakémisi dnes už nepostižitelném ohlasu: Baleáry patřily (a patří konečně dodnes) k Španělsku.

Životy otců z Tovaryšstva Ježíšova, kteří svatě život svůj dokonali, jsou vypsány ze dvou rukopisů universitní knihovny pražské, a to: život P. Jana Warlichiusa z rukopisu XVII F 16 „Památka páterův a bratrův, kteří od založení Tovaryšstva Ježíšového a v něm skrze mučedlnictví neb jináč svatě život dokonali na dni každého měsíce přes celý rok rozdělená“, život P. Alberta Chanovského, P. Augustina Strobacha, Václava Kolovrata Libštejnského, P. Jindř. Václ. Rychtra a P. Jiřího Pelingy z rukopisu XVII F 52 „Menologium neb slavná památka jak přednějších mužův, tak zmužilých krvo-svědkův Kristových z Tovaryšstva Ježíšova. V nově sepsané k pohodlnějšímu užívání čtenářům kolleje jičínské téhož Tovaryšstva léta páně 1719 30. dne ledna“. Data jejich sepsání nelze přesně určit: jak v prvním, tak v druhém rukopisu, o němž byla právě řeč, je shromážděno vedle rukou psaných i řada tištěných životopisů podle typu i jiných znaků pocházejících z nejrůznějších dob (u rukopisu koleje jičínské — přes dataci v nadpisu — jdou dokonce až za rok 1755) a bližších stop, které by mi pomohly ve vročení jejich, jsem nenalezl. — Co se jednotli-

vých osobností, jejichž životopisy jsem uvedl, dotýče, obsahuje náš text většinou všechna potřebná data, takže není třeba doplňovati je ještě nějakými zvláštními poznámkami — kromě snad letmého poukazu ke krásnému životopisu P. Alb. Chanovského, sepsanému J. Tannerem, který vydal roku 1932 profesor J. Vašica. Laikovi bych vysvětlil, že Glacko (v životopisu Jana Warlichia) je naše Kladsko, kde jesuité, jak známo, měli znamenitou residenci, Mariánské ostrovy, kde byl usmrcen P. Aug. Strobach, Mariany čili Ladróny, nejsevernější archipel mikronésijské ostrovní skupiny v Oceanii, v letech 1668 až 1899 država španělská, břeh gadytánský, o němž je řeč v téže biografii, pobřeží průlivu gibraltarského, Karibové (Karaibové), mezi nimiž našel smrt P. Rychtr, indiánský národ v Jižní Americe a t. zv. Zadní Indii, P. Lancicius (Mik. Lęczycki) a P. Stredonius (M. Středa), jichž dotýká se život P. Jiř. Pelingy, dva velmi zasloužilí členové české provincie Tovaryšstva v zemi moravské. — Více však, než k věcnému obsahu třeba, tuším, podotknouti, k jazykovým úpravám našich životopisů. Jak již shora naznačeno, jsou tyto texty jazykově velmi chatrné: Musil jsem opravit tu nejen řadu přepsání, jichž se prepisovatelé resp. autoři životopisů dopustili, píšíce nýbrž místo nýbrž, řzetedlný m. zřetedlný, běh m. běh, nejhloubjej m. nejhlouběj, bahatsví m. bohatství, uráška m. urážka atd., ale i řadu do očí bijících hrubých chyb: Tovaryšů Ježíšovo m. Tovaryšů Ježíšových, vědavše (sic) m. vědouce (s typicky nečeským infinitivem cum accusativo!), jeho m. svého atd. Že i zde jsem použil edičních licencí, o kterých jsem se zmínil shora v úvodu poznámek, nahrazuje slovo „mění“ srozumitelným dnešnímu čtenáři slovem „jmění“, používaje na nutně toho vyžadujících místech k srozumitelnosti textu vložené pomlčky a pod. — nemusím jistě zvlášť omlouvati.

OBSAH

Úvod	5
Život sv. Izidora vyznavače	31
Tři krátké legendy o svatém Ivovi, svatém Efre- movi a svatém Homobonovi	46
Život sv. Agaty, panny a mučedlnice	50
Život a mučedlnictví sv. panny Teodory a Di- dyma vojáka	57
Život svaté panny Ludgardy	61
Život svaté panny Rozalie	73
Život svaté Anastazie mučedlnice	77
Životy otců z Tovaryšstva Ježíšova, kteří svatě život svůj dokonali	80
Poznámky	88

EDICE KRYSTAL

KNIHOVNA REVUE NA HLUBINU

Svazek 17.

ZDENĚK KALISTA

Z LEGEND ČESKÉHO BAROKA

Vytiskly

Lidové závody tiskařské

a nakladatelské, spol. s ruč. obm.

v Olomouci